

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

ผู้วิจัย นางสุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาครอบครัวและสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร. วรณภา โพธิ์น้อย (2) รองศาสตราจารย์ สุจิตรา หังสพฤกษ์ **ปีการศึกษา** 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัวของบุตรวัยรุ่น (2) ศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น (3) ศึกษาความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ บิดาของนักเรียนวัยรุ่น อายุ 12-17 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัชวาท จำนวน 385 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40-50 ปี ร้อยละ 64.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.4 ทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 72.7 มีรายได้เฉลี่ย 7,819.61 บาท/เดือน ข้อมูลด้านครอบครัว ส่วนใหญ่ สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 86.8 ลักษณะครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 64.7 มีจำนวนบุตรทั้งหมด 2 คน ร้อยละ 56.4 มีบุตรวัยรุ่น 1 คน ร้อยละ 71.2 ซึ่งร้อยละ 51.2 เป็นเพศหญิง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.01$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง 5 ด้าน คือ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ($\bar{X} = 1.97$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ ($\bar{X} = 2.15$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ($\bar{X} = 1.91$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 1.90$) การเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = 2.23$) และมีบทบาทระดับน้อย ในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{X} = 1.69$) บิดามีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยมีการแสดงความคิดเห็นมากที่สุดแต่ละด้าน คือ ร้อยละ 63.3 เห็นว่า “ควรดูแลให้บุตรรับประทานอาหารตรงเวลา และถูกหลักโภชนาการ” ร้อยละ 36.6 เห็นว่า “ควรสอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะ และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ” ร้อยละ 28.6 เห็นว่า “ควรแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน” ร้อยละ 44.2 เห็นว่า “ควรให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และติดตามผลการเรียนของบุตร” ร้อยละ 74.0 เห็นว่า “ควรปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดี รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข” และร้อยละ 83.8 เห็นว่า “ควรพูดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อและเพื่อน ให้คำปรึกษา และแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา”

คำสำคัญ บทบาทของบิดา / การอบรมเลี้ยงดู / วัยรุ่น

Thesis title: FATHER'S ROLES IN ADOLESCENT REARING PRACTICES

Researcher: Mrs. Suttida Thitithamcharoen; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors :** (1) Dr. Wannapa Ponooy; Associate Professor; (2) Suchitra Hungsapruk, Associate Professor; **Academic year:** 2003

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to study the father's basic data and family data of adolescents; (2) to study the father roles in adolescent rearing practices; (3) to study father's opinions on the roles that they should performed in adolescent rearing practices. The samples randomly selected for this study were 385 fathers of adolescent aged 12-17 who were studying in secondary school under the Office of Chainat Education Service Area. Data were collected by questionnaires constructed by the researcher. Computer program SPSS/FW was used for data analysis. Statistics used for data analysis were percentage, means, and standard deviation.

The research findings were as follows: the majority of the father were 40-50 years old (64.2%), had primary education (51.4%), worked outside home (72.7%), earned average incomes of 7, 819.61 baht a month. As for family data, the majority were married and lived together (86.85%), had 2 children (56.4%), had 1 teenager (71.2%) of whom were female (51.2%). Overall, the father's role in adolescent rearing practices was at the moderate level in all aspects ($\bar{X} = 2.01$). When considering each aspect of the father's role in adolescent rearing practices, it was found that the father had moderate roles in 5 aspects namely: (1) promotion of physical development ($\bar{X} = 1.97$); (2) promotion of mind / emotional development ($\bar{X} = 2.15$); (3) promotion of social development ($\bar{X} = 1.91$); (4) promotion of intelligent development ($\bar{X} = 1.90$); (5) being role model ($\bar{X} = 2.23$), and had little role in promotion of family relations ($\bar{X} = 1.69$). The father under study expressed their views on the role that they should performed in adolescent rearing practices in each aspect as follows: they should look after their children to have a meal on time and according to nutrition principles (63.3%); teach their children to control their emotion, to be careful, to be proper on time and place, to use reasons in making decisions (36.6%); advise their children how to make friends with other people (28.65%); give advice on their children's studies, teach their children to pay attention to their studies, and follow up on the results of their children's studies (44.2%); act as a role model for their children by being a good person, being the leader of the family, love family and avoid bad things (74.0%); talk with children with understanding, love, and warmth, act as father and friend, give advice and suggest ways to solve the problems (83.8%)

Keywords: father's role / rearing practices / adolescent

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา โปธิ์น้อย และรองศาสตราจารย์ สุจิตรา หังสพฤกษ์ ซึ่งท่านได้กรุณาตรวจพิจารณางานวิจัย ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ ดร.สาวิตรี เทียนชัย ดร.ทัศนีย์ จารุรัตน์จามร และ ดร.วัลภา สบายยิ่ง ที่ท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนชัชวาทพิทยาคม โรงเรียนห้วยคาพิทยาคม โรงเรียนอุลิตไพบูลย์ชนูปถัมภ์ โรงเรียนคุรุประชาสรรค์ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่อนุญาติ และให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย และวิทยานิพนธ์นี้จะสำเร็จลงไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน และบิดากลุ่มตัวอย่างที่กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และ เพื่อนนักศึกษารุ่น 1 ของสาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ตลอดจนผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งไม่สามารถกล่าวได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจการศึกษาทั้งหมด

สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ

พฤศจิกายน 2546

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น.....	25
ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร.....	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	59
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
1. ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว.....	65
2. บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น.....	68
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น.....	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	90
สรุปการวิจัย.....	90
อภิปรายผล.....	95
ข้อเสนอแนะ.....	106
บรรณานุกรม.....	112
ภาคผนวก	
ก.ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม).....	125
ข.หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	128
ค.แบบสอบถาม.....	134
ประวัติผู้วิจัย.....	142

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของบิดาจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานด้านบิดา.....65

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของบิดาจำแนกตามข้อมูลด้านครอบครัว.....67

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
โดยภาพรวม จำแนกตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....69

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทาง
ด้านร่างกาย จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....71

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทาง
ด้านจิตใจ/อารมณ์ จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....73

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทาง
ด้านสังคม จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....75

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทาง
ด้านสติปัญญา จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....77

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี
จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....79

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพ
ในครอบครัว จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น.....82

ตารางที่ 4.10 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย.....84

ตารางที่ 4.11 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์.....85

ตารางที่ 4.12 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม.....86

ตารางที่ 4.13 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา.....87

ตารางที่ 4.14 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี.....88

ตารางที่ 4.15 จำนวน ร้อยละของบิดาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควร
ปฏิบัติในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว.....89

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความสำคัญ เป็นช่วงของชีวิตระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ (วิทยา นาควัชระ 2543: 381) เป็นระยะที่เด็กต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม (สุชา จันท์ธอม 2533: 50) เป็นวัยที่เริ่มสร้างปรัชญาชีวิตและอุดมคติของตน มีความคิดเพื่อฝัน ช่วงชีวิตในวัยรุ่นจึงเป็นช่วงแห่งความสับสน ไม่ว่าจะสับสนเกี่ยวกับร่างกายที่กำลังเปลี่ยนแปลง อารมณ์ของตนเอง รวมถึงสังคมรอบข้าง (อุมาพร ตรังคสมบัติ 2540: 25) ด้วยเหตุนี้วัยรุ่นส่วนใหญ่ จึงเกิดปัญหาจากความบกพร่องในการปรับตัว ทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมของเด็กวัยอื่น ๆ (Clark, 1992 อ้างถึงใน ปนัดดา ปรียทฤม 2539: 35) ซึ่งจะเป็ นปัจจัยพื้นฐานนำไปสู่ปัญหาที่ร้ายแรง เช่น ปัญหายาเสพติด การลักขโมย และการก่ออาชญากรรม ตามมาได้ เป็นผลเสียต่อวัยรุ่นเอง ต่อครอบครัว และต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติ (ปนัดดา ปรียทฤม 2539 : 36) ดังนั้น ครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำความเข้าใจแนวความคิด ปัญหาและความต้องการของวัยรุ่น เพื่อหาทางตอบสนอง ช่วยแนะแนวทางอันถูกต้อง และหาทางส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ด้วยดี (ปราณี แสดคง 2538: 1)

การอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่เหมาะสม เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นในการสร้างบุคคลที่มีคุณภาพแก่สังคม ซึ่งสังคมในอดีตมักกำหนด และแบ่งบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงกับผู้ชายใน ครอบครัวแยกออกจากกัน บิดาจะเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่หารายได้ ส่วนมารดามีหน้าที่ในการดูแลบ้าน และเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น (Murphy, 1986 อ้างถึงใน จารุณี อรัญภูมิ 2542: 1) แต่ในปัจจุบัน สังคมและลักษณะครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป โดยคู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมา อยู่ตามลำพัง การดูแลบุตรจึงเป็นไปในลักษณะช่วยเหลือกันระหว่างบิดามารดา และจากสถานะ เศรษฐกิจทำให้มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยไม่ จำกัดเฉพาะอยู่กับครอบครัวดังแต่ก่อน หน้าที่ต่าง ๆ ภายในครอบครัวซึ่งแต่เดิมเคยเป็นหน้าที่ เฉพาะของมารดา จึงเปลี่ยนเป็นงานที่ทั้งบิดาและมารดา ต้องช่วยกันทำ บิดาจึงมีบทบาทเพิ่มขึ้น

นั่นคือ บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และการที่บิดาเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร นับว่า มีความสำคัญ เพราะนอกจากจะช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงแล้ว ยังทำให้บุตรเกิดความผูกพันกับบิดา เช่นเดียวกับมารดา บุตรจะเห็นว่าบิดาเป็นส่วนหนึ่งของตน ทำให้บุตรเกิดความรัก ความไว้วางใจในบิดา (Lipkin, 1978 อ้างถึงใน กุสุมาลี ไชยเมือง 2540: 9) ซึ่งการที่บิดามีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างใกล้ชิด จะมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตร ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านจิตใจ/อารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม และสติปัญญา (Lamb, 1986: 30)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบิดาจะมีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร แต่ความเป็นจริงในปัจจุบัน บิดายังแสดงบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรน้อยมาก ซึ่งจากการศึกษาของ ชุติมา ศิริกุลชยานนท์ (2534 อ้างถึงใน กุสุมาลี ไชยเมือง 2540: 2) พบว่า บิดาที่อาศัยในสังคมชนบท มีการเลี้ยงดูบุตรน้อย ทั้งนี้เพราะบิดาเหล่านั้น มีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรควรเป็นหน้าที่ของมารดาโดยตรง สอดคล้องกับการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ที่ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น พบว่า บทบาทของบิดาในด้านการให้ความรัก ความเข้าใจ การเป็นที่ไว้วางใจ หรือการให้เวลากับบุตรน้อย เนื่องจากค่านิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ ยังยึดติดอยู่ว่ามารดาเป็นฝ่ายเลี้ยงดูบุตร ส่วนบิดาเป็นฝ่ายหาเลี้ยงบุตร บิดาส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการสร้างฐานะของครอบครัว มากกว่าการเอาใจใส่ดูแลอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังนั้น บิดาจึงควรตระหนักถึงบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เพื่อให้บุตรวัยรุ่นประพฤติตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ มีการเตรียมตัวที่จะสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี และปกคิสุข ให้เด็กสามารถพัฒนาตัวเอง ไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าต่อไป

จากความสำคัญของบิดาที่มีไม่น้อยกว่ามารดา ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ตลอดจนความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้ครอบครัวมีความสุข ช่วยลดปัญหาสังคมและพัฒนาวัยรุ่นให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัวของบุตรวัยรุ่น
- 2.2 เพื่อศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 3.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัวของบุตรวัยรุ่น ประกอบด้วย
 - 3.1.1 อายุของบิดา
 - 3.1.2 ระดับการศึกษาของบิดา
 - 3.1.3 อาชีพของบิดา
 - 3.1.4 รายได้ของบิดา
 - 3.1.5 สถานภาพสมรส
 - 3.1.6 ลักษณะครอบครัว
 - 3.1.7 จำนวนบุตรในครอบครัว
 - 3.1.8 จำนวนบุตรวัยรุ่น
 - 3.1.9 เพศของบุตรวัยรุ่น
- 3.2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น มี 6 ด้าน ได้แก่
 - 3.2.1 บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย
 - 3.2.2 บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์
 - 3.2.3 บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม
 - 3.2.4 บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา
 - 3.2.5 บทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี
 - 3.2.6 บทบาทในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
6 ด้าน ได้แก่

- 3.3.1 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย
- 3.3.2 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและ
อารมณ์
- 3.3.3 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม
- 3.3.4 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา
- 3.3.5 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3.3.6 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในที่นี้คือ บิดาของบุตรวัยรุ่น อายุระหว่าง 12 – 17
ปีที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชยนาท จำนวน 15 โรงเรียน

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดู
บุตรวัยรุ่น และบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

4.3 ขอบเขตด้านเวลา ศึกษาและเก็บข้อมูลในระหว่างปี 2546

4.4 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

4.4.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว คือ อายุของบิดา ระดับการศึกษา
ของบิดา อาชีพของบิดา รายได้ของบิดา สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตรใน
ครอบครัว จำนวนบุตรวัยรุ่น และเพศของบุตรวัยรุ่น

4.4.2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูวัยรุ่น 6 ด้าน คือ 1) การส่งเสริมพัฒนาการ
ด้านร่างกาย 2) การส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจ/อารมณ์ 3) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม
4) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา 5) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 6) การส่งเสริม
สัมพันธภาพในครอบครัว

4.4.3 ความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดู
บุตรวัยรุ่น 6 ด้าน คือ 1) การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย 2) การส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจ/
อารมณ์ 3) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม 4) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา
5) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 6) การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา และงบประมาณ ผู้วิจัยจึงไม่ได้ไปรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง การรวบรวมด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยไม่มีโอกาสชี้แจงรายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับแบบสอบถาม จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนของผลการวิจัยได้

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

6.1 บิดา หมายถึง บิดาตามกฎหมาย หรือตามสายโลหิตซึ่งรับผิดชอบดูแลบุตรวัยรุ่นอายุระหว่าง 12 – 17 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ใน โรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาค

6.2 บุตรวัยรุ่น หมายถึง บุตรทั้งหญิงและชายที่มีอายุระหว่าง 12 –17 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ใน โรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาค ที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา หรืออยู่กับบิดาคนเดียว

6.3 การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น หมายถึง การดูแลเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา การเป็นแบบอย่างที่ดี และการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว รวมถึงการตอบสนองความต้องการที่จำเป็นแก่บุตรวัยรุ่น เพื่อให้บุตรมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีพัฒนาการสมวัย ตลอดจนการแนะนำสั่งสอนอบรมให้บุตรมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

6.4 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดา หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของบิดา ได้แก่ อายุของบิดา ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของบิดา

6.5 ข้อมูลด้านครอบครัว หมายถึง ลักษณะทั่วไปในครอบครัว ได้แก่ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว จำนวนบุตรวัยรุ่น และเพศของบุตรวัยรุ่น

6.6 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือหน้าที่ของบิดาที่พึงกระทำต่อบุตรวัยรุ่น ซึ่งประกอบด้วยบทบาท 6 ด้าน คือ

6.6.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

6.6.2 การส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจ/อารมณ์

6.6.3 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

6.6.4 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

6.6.5 การเป็นแบบอย่างที่ดี

6.6.6 การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว

6.7 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย หมายถึง การที่บิดาส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายของบุตร ด้วยการให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การพักผ่อน การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัย และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น รวมถึงการดูแลบุตรให้รู้จักควบคุมอารมณ์ทางเพศ

6.8 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ หมายถึง การที่บิดาให้ความรัก เอาใจใส่แก่บุตรอย่างเพียงพอ ตอบสนองทางด้านจิตใจของบุตร มีการแสดงออกโดยการช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา ขอมรับในความต้องการ และตอบสนองความต้องการของบุตร สนใจทุกข์สุข มีความสนิทสนม และใกล้ชิดกันในครอบครัว

6.9 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม หมายถึง การที่บิดาให้การอบรมบทบาทที่เหมาะสมทางสังคม ส่งเสริมให้บุตรได้เรียนรู้บทบาททางเพศ การเคารพผู้ใหญ่ มีเจตคติที่ดีในการคบเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ รวมทั้งส่งเสริมให้บุตรเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมตามความเหมาะสม

6.10 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา หมายถึง การที่บิดาเปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ให้คำแนะนำและส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียน จัดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก และเป็นในการศึกษา ให้โอกาสในการเรียนรู้ และฝึกความชำนาญตามที่ถนัด

6.11 การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การที่บิดาเป็นต้นแบบด้านพฤติกรรม และ ค่านิยมต่าง ๆ แก่บุตร โดยการชี้แนะ ชักจูง กระทำเป็นแบบอย่าง แนะนำตัวอย่างที่ดีให้เด็กยอมรับ และเห็นการกระทำได้ ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวเพิ่ม ปลุกฝังให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ รู้จักแก้ปัญหา ช่วยเหลือส่วนรวม มีเหตุผล และรู้จักประหยัด

6.12 การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ของบิดา มารดา และบุตร อันประกอบด้วย 1) การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว 2) การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว 3) การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว 4) การรับรู้ปัญหา การแก้ไขปัญหาร่วมกัน และ การช่วยเหลือกันในครอบครัว 5) การลดความขัดแย้งในครอบครัว และ 6) การใช้เหตุผลในครอบครัว

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ ดังนี้

- 7.1 ทราบถึงบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
- 7.2 ทราบความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
- 7.3 นำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือและสนับสนุน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
- 7.4 นำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ให้กับบิดาทั่วไป
- 7.5 นำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการให้ความรู้แก่บิดามารดา ในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น และการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว
- 7.6 นำผลการวิจัยใช้ในกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยต่อไป
- 7.7 นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางสำหรับค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทบิดาของในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น สำหรับการทบทวนวรรณกรรมนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
3. ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

1.1 ความหมายของวัยรุ่น

มีผู้ให้ความหมายของวัยรุ่น โดยพิจารณาจากเกณฑ์ทางด้านร่างกาย ช่วงอายุ และเกณฑ์ทางสังคม ไว้ดังต่อไปนี้

1.1.1 ความหมายของวัยรุ่นตามเกณฑ์ทางด้านร่างกาย ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

โรเจอร์ (Roger, 1962 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 15) ให้ความหมายของวัยรุ่น โดยพิจารณาจากเกณฑ์ทางด้านร่างกาย ซึ่งเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ 2 อย่าง คือ เสียงเปลี่ยน โดยเด็กชายจะมีเสียงแตกห้าว เด็กหญิงจะมีเสียงแหลมขึ้น มีขนขึ้นตามร่างกาย สัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนแปลงไป เด็กชายจะเริ่มมีการหลั่งน้ำกามครั้งแรก เด็กหญิงจะเริ่มมีประจำเดือน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530) ให้ความหมายของวัยรุ่น ไว้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยย่างเข้าสู่หนุ่มสาว

องค์การอนามัยโลก (1974) ให้ความหมายของวัยรุ่น ไว้ว่า “วัยรุ่น” หมายถึง ช่วงชีวิตซึ่งมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย ตั้งแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ จนกระทั่งถึงมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการทางด้านจิตใจ โดยเปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ และ

เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพพึ่งพาเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งพาตนเอง

วินด์คา ปีเยซิลปี (2540: 125) ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จากความเป็นเด็กหญิง เด็กชาย เข้าสู่การเจริญเติบโตทางร่างกายเต็มทีทุกส่วน ซึ่งจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น ด้านอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความเจริญทางด้านสติปัญญา ค่านิยม ทักษะคิด ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นต้น ซึ่งเด็กแต่ละคนจะย่างเข้าสู่วัยรุ่นช้าเร็วไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับเพศ เชื้อชาติ พันธุกรรม สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในครอบครัว ประเภทของอาหาร และการออกกำลังกาย

สุชา จันทรเอม (2542: 136) ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ และพร้อมที่จะเป็นพ่อแม่คนได้

ประมวล ดิಕ್ಕินสัน (2520 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 15) ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า หมายถึง วัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างชัดเจน โดยเปลี่ยนจากเด็กมาเป็นหนุ่มสาว

ประดับ เรืองมาลัย (2529) กล่าวว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เพิ่งพ้นวัยเด็ก ซึ่งนับจากวัยนี้ไป จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะทางเพศสมบูรณ์ เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

1.1.2 ความหมายของวัยรุ่นตามเกณฑ์ช่วงอายุ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แชฟเฟอร์ (Shaffer, 1962 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538:15) นักจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวว่า วัยรุ่น คือ วัยที่มีอายุตั้งแต่ 13-20 ปี ซึ่งการเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นนี้ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล และการอบรมเลี้ยงดู

ศรันย์ คำวิสุข (2525: 134) ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า หมายถึง การเจริญเติบโต หรือการเติบโตเพื่อไปสู่วุฒิภาวะ คือช่วงระยะเวลาตั้งแต่ เด็กหญิง อายุ 13 ปีขึ้นไป เด็กชาย อายุ 14 ปีขึ้นไป จนถึงอายุ 21 ปี ซึ่งจะช้าหรือเร็ว ต้องขึ้นอยู่กับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของสังคมในแต่ละแห่งอีกด้วย

1.1.3 ความหมายของวัยรุ่นตามเกณฑ์ทางสังคม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เฮร์ลอค (Hurlock, 1973) กล่าวว่า “วัยรุ่น” หมายถึง ลักษณะที่เด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กในวัยนี้จะค่อย ๆ เปลี่ยนแนวความคิด ความเชื่อ และทัศนคติสมัยเด็ก ๆ ไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ และมักถือค่านิยมตามสิ่งแวดล้อมของตนเองมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ

โรเจอร์ (Roger, 1962 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 15) กล่าวว่า สังคมแต่ละสังคม จะยอมรับว่าวัยรุ่นเป็นผู้ใหญ่ ต้องอาศัยพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม จารีตประเพณี

และศาสนา เช่น ในสังคมไทย มีพิธีโกนจุกให้เด็กได้เติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ในด้านศาสนาเด็กคนใด
ได้บวชเรียนแล้ว ก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ได้ เป็นต้น (ปราณี แสดคง 2538: 15)

จากความหมายของวัยรุ่นตามเกณฑ์ทางด้านร่างกาย ช่วงอายุ และเกณฑ์ทาง
สังคม สรุปได้ว่า “วัยรุ่น” หมายถึง วัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาจากความพร้อม
ทางร่างกาย รวมถึงพื้นฐานทางสังคม เป็นเครื่องตัดสิน ซึ่งระยะนี้เป็นระยะที่ร่างกายจะมีการเจริญ-
เติบโตของระบบอวัยวะเพศ และสามารถทำงานได้เต็มที่ คือ ในเพศหญิงจะมีประจำเดือนครั้งแรก
และในเพศชายจะมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์ได้ มีความเจริญไปสู่ความมีวุฒิภาวะทางด้านร่างกาย
จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งการเข้าสู่ระยะวัยรุ่นจะช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล และความแตกต่างทางวัฒนธรรม

1.2 การแบ่งระยะของวัยรุ่น

ระยะของวัยรุ่น มีผู้แบ่งไว้หลายลักษณะ ดังนี้

แชฟเฟอร์ (Shaffer, 1962 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 15) ได้แบ่งระยะของวัยรุ่น
เป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะวัยรุ่นตอนต้น (early adolescence)	ตั้งแต่ อายุ 13-15 ปี
ระยะวัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence)	ตั้งแต่ อายุ 15-18 ปี
ระยะวัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence)	ตั้งแต่ อายุ 18-20 ปี

อุคมศิลป์ แสงศรีนาม (2530: 12) แบ่งวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ คือ

วัยรุ่นตอนต้น	อายุระหว่าง 12-16 ปี
วัยรุ่นตอนกลาง	อายุระหว่าง 17-19 ปี
วัยรุ่นตอนปลาย	อายุระหว่าง 20-25 ปี

ประสาท อิศรปริดา (2523 อ้างถึงใน นุชลดดา โรจนประภาพรธ 2541: 17) แบ่ง
วัยรุ่นออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น	เด็กหญิง อายุ 13-17 ปี เด็กชาย อายุ 14-17 ปี
วัยรุ่นตอนปลาย	อายุ 17-20 ปี ทั้งในเด็กหญิงและชาย

ทัศนาศ บุณทอง (2536) ได้แบ่งระยะของวัยรุ่นตามช่วงอายุ ไว้ดังนี้

1. วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (pre adolescence หรือ puberty) อายุ 10-13 ปี
2. วัยรุ่น (adolescence) อายุ 13-21 ปี อาจแบ่งย่อยออกเป็น
 - วัยรุ่นตอนต้น อายุ 13-16 ปี
 - วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 17-21 ปี

สุชา จันทรเอม (2542: 136-137) ได้แบ่งระยะของวัยรุ่น ไว้ดังนี้

วัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เด็กหญิง อายุ 11–13 ปี เด็กชาย อายุ 13–15 ปี

วัยรุ่นตอนต้น เด็กหญิง อายุ 13-15 ปี เด็กชาย อายุ 15–17 ปี

วัยรุ่นตอนกลาง เด็กหญิง อายุ 15–18 ปี เด็กชาย อายุ 17–19 ปี

วัยรุ่นตอนปลาย เด็กหญิง อายุ 18–21 ปี เด็กชาย อายุ 19–21 ปี

จากการแบ่งระยะของวัยรุ่น จะเห็นได้ว่า อายุที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น คือ เมื่ออายุ 10 ปี เพศหญิงและชายมีการเจริญเติบโตต่างกัน เด็กชายจะมีการเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าเด็กหญิงประมาณ 2 ปี ซึ่งสามารถแบ่งวัยรุ่นได้ 3 ระยะ คือ วัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 12–16 ปี วัยรุ่นตอนกลาง อายุระหว่าง 17–19 ปี และ วัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 20–25 ปี

1.3 พัฒนาการของวัยรุ่น

พัฒนาการต่าง ๆ ของวัยรุ่นเป็นเรื่องสำคัญที่ควรศึกษา และทำความเข้าใจ เพราะจะทำให้บิดา มารดา และผู้ที่รับผิดชอบเด็กสามารถเข้าใจวัยรุ่นได้ดีขึ้น โดยพัฒนาการต่าง ๆ ของวัยรุ่น ได้มีผู้แบ่งไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

สุชา จันทรเอม (2542: 138) ได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่น เป็น 5 ด้าน คือ พัฒนาการทางสรีรวิทยา พัฒนาการทางร่างกายและกายวิภาค พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางสังคม

วิทยา นาควัชระ (2543: 380) แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่น ได้เป็น 5 ด้าน คือ พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางเซาว์ปัญญา และพัฒนาการทางเพศ

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2535: 107–155) ได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่น ได้เป็น พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางจริยธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม จึงสรุปได้ว่า วัยรุ่นมีพัฒนาการ 5 ด้าน ได้แก่

1.3.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย

1.3.2 พัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์

1.3.3 พัฒนาการทางด้านสังคม

1.3.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

1.3.5 พัฒนาการทางด้านจริยธรรม

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมาก เนื่องจาก เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ต่อมพิทูอิทารี (pituitary gland) ซึ่งอยู่ใต้สมองส่วนไฮโปทาลามัส ได้สร้างฮอร์โมน 2 ชนิด เกี่ยวกับการพัฒนาการทางร่างกาย คือ ฮอร์โมนสำหรับการเจริญเติบโต (growth hormone) และฮอร์โมนสำหรับกระตุ้นการทำงานของต่อมโกนาด (gonads หรือ sex gland) คือ โกลนาโดโทรปิกฮอร์โมน (gonadotropic hormone) ซึ่งฮอร์โมนนี้จะกระตุ้นให้รังไข่ผลิตไข่หรือกระตุ้นให้อัณฑะผลิตอสุจิ และยังทำให้ขนาดของอวัยวะเพศเจริญขึ้น เสริมสร้างลักษณะเพศภายนอก (secondary sex characteristics) คือ การขึ้นของหนวดเคราของเด็กชาย การขยายสะโพก และหน้าอกของเพศหญิง หรือการเปลี่ยนแปลงของเสียง เป็นต้น (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2535: 105 –106)

โดยสรุปการเจริญเติบโตของระบบเพศ และฮอร์โมนเพศ ทำให้เกิด

1. การเจริญเติบโตของอวัยวะเพศ และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมทางเพศ
2. การเริ่มต้นและควบคุมลักษณะเพศภายนอก
3. เป็นองค์ประกอบอันหนึ่งของการกำหนดกำลังขับทางเพศรส และพฤติกรรมทางเพศของบุคคล

ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วในระยะ 2-3 ปีแรกของการเปลี่ยนวัย และจะลดลงเรื่อย ๆ จากระยะวัยรุ่นตอนกลาง ไปหยุดลงเมื่อเติบโตเต็มที่ระหว่างอายุ 18-20 ปี (สุชา จันท์ธอม 2533: 51) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของวัยรุ่น มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมและความรู้สึก บางคนไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว ก็จะนำไปสู่ความวิตกกังวล และมีปัญหาในการปรับตัว ขณะเดียวกันก็มีบางคน que เข้าใจ และยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก็จะมั่นใจและปรับตัวได้ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบมสั่งสอนของบิดามารดา ครู อาจารย์หรือผู้รู้ ทำให้เขาเข้าใจและเตรียมพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ปราณี แสดคง 2538: 17) และเนื่องจากฮอร์โมนทางเพศ ทำงานมากขึ้นในช่วงวัยรุ่น จะมีผลต่อลักษณะทางกายวิภาคของร่างกายทั่ว ๆ ไป ทำให้วัยรุ่นเริ่มสนใจกิจกรรมหรือปฏิกิริยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของตนมากขึ้น (วิทยา นาควัชระ 2543: 391-392) บิดามารดาควรจะมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา เพื่อป้องกันปัญหาทางเพศในเด็กวัยรุ่น ให้คำปรึกษาแก่บุตร มีการสอนเพศศึกษาให้กับบุตรตามความเหมาะสม ไม่ขัดขวางเมื่อเด็กต้องการคบเพื่อนต่างเพศ ขณะเดียวกันก็ไม่ปล่อยปละละเลยเด็กเกินไป ซึ่งข้อแนะนำในการช่วยเหลือเด็กของผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้ (สุชา จันท์ธอม 2542: 146)

1. ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับด้านร่างกายของเขา
2. ส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ

3. พยายามส่งเสริมให้เด็กได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอถูกส่วนและมีคุณภาพ
4. จัดหาเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับเด็ก แต่งทรงผมให้เหมาะสมวัยและใบหน้า เพื่อช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็กให้ดีขึ้น
5. ช่วยเด็กในพัฒนาการทางด้านทักษะต่าง ๆ เพื่อดึงความสนใจของเด็กจากลักษณะ ท่าทางของตัว เช่น อาจให้เด็กเล่นกีฬาตามที่ตนถนัด หรือถ้าเด็กสนใจในงานอดิเรกบางอย่าง ก็ควรส่งเสริมอย่างเต็มที่ สร้างทักษะให้เกิดแก่เขาเพื่อให้เขาลืม หรือหมดความวิตกกังวลใจในเรื่องรูปร่าง ลักษณะบางอย่างของตน
6. ขณะที่เด็กกำลังทำกิจกรรมใด ๆ อย่าได้เห็นเป็นของตลก หรือ วิพากษ์วิจารณ์เขา

1.3.2 พัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์

อารมณ์เป็นความรู้สึก หรือความสะเทือนใจที่เกิดจากร่างกายถูกสิ่งอื่นมาเร้า อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง ที่เราเรียกกันว่า “วัยพายุบูแคม” ซึ่งหมายถึง การมีอารมณ์ที่รุนแรงเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง บางครั้งมีความเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ (สุชา จันทรเอม 2542: 146)

วิทยา นาควัชระ (2543: 387) กล่าวว่า พัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์ของวัยรุ่น มีผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1. ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ลักษณะทางเพศ ปრაกฏเด่นชัดขึ้น ทำให้วัยรุ่นเริ่มสนใจเพศตรงข้าม อยากพบปะสังสรรค์ เมื่อผู้ใหญ่กีดกันก็จะเกิดความขบข้องใจ หรือการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ทำให้วัยรุ่นวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพของตัวเอง
2. ต่อมไร้ท่อผลิตฮอร์โมนทางเพศ ทำให้พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคง
3. พ่อแม่ โรงเรียน เพื่อน มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ คือ พ่อแม่ สร้างกฎเกณฑ์ทำให้เกิดความขัดแย้งกับระเบียบวินัย โรงเรียน เพื่อน มีส่วนผลักดันให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ เด็กมีความกังวลเรื่องการปรับตัวอยู่แล้ว จึงทำให้พัฒนาการทางอารมณ์ไม่มั่นคง

อารมณ์ของวัยรุ่นมีทุกประเภท ทั้งรัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉาริษยา ทิฐิ ถือดี หลงใหล อ่อนไหว วุ่นวายใจ สับสน หงุดหงิด เห็นแก่ตัว ตี้อารมณ์เอาแต่ใจ แต่บางครั้งก็ยอมรับอะไรต่าง ๆ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นพิเศษ (ปราณี แสดคง 2538: 18)

สุชา จันท์ธอม (2542: 146) ได้แบ่งประเภทของอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ประเภทก้าวร้าว ได้แก่ อารมณ์โกรธ อิจฉา เกลียดชัง
2. ประเภทเก็บกด ได้แก่ ความกลัว วิดกกังวล เศร้าใจ หดหู่ เสียใจ กระทบกระช่วนใจ
3. อารมณ์สนุก ได้แก่ ความรัก ชอบ สุขสบาย พอใจ ตื่นเต้น

ลักษณะทางอารมณ์ของวัยรุ่น จะทวีความเข้มข้น เร่าร้อน รุนแรง เปลี่ยนแปลงง่าย ขาดการควบคุมอารมณ์ และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีอารมณ์ทุกข์มากกว่าสุข แรงกดดันจากความตึงเครียดทางอารมณ์บ่อย ๆ จะทำให้การดำเนินชีวิตของวัยรุ่นขาดความสุข และอาจผันแปรไปในทางที่ไม่ดีได้ ผู้ใหญ่ควรเรียนรู้ และเข้าใจถึงลักษณะอารมณ์ของวัยรุ่น เพื่อช่วยเหลือ และชี้แนะ ปรึกษาประคองให้วัยรุ่นได้พัฒนาสภาพจิตใจ และอารมณ์ไปสู่ความมีวุฒิภาวะ พัฒนาตนเองไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่นและสังคม มีทักษะในการเข้าสังคม ตลอดจนปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3.3 พัฒนาการทางด้านสังคม

โดยปกติ วัยรุ่นไม่ชอบรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว มักชอบอยู่ตามลำพัง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงภายในอื่น ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์และความคิด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเข้าสังคม สังคมของวัยรุ่นนี้กว้างขวางทั้ง 2 เพศ มีเหตุผลในการคบเพื่อนต่างไปกว่าวัยที่ผ่านมา (วิทยา นาควิธระ 2542: 387) การเข้ากลุ่ม นอกจากจะเป็นช่องทางให้เด็ก ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางสังคมในแง่ต่าง ๆ เช่น ฐานะตำแหน่ง ค่ายกย่อง เป็นต้น ยังเปิดโอกาสให้วัยรุ่นทั้งชายและหญิงได้รู้จักมักคุ้นกัน เข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศ รู้จักประพฤตินตามบทบาททางเพศ รู้จักประพฤตินตามเพื่อนร่วมเพศและต่างเพศ (ศรันย์ คำวิสุข 2525: 143)

การที่วัยรุ่นจะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ประสบการณ์ในวัยเด็ก และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน สำหรับประสบการณ์ในวัยเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของเขากับบิดามารดา และการอบรมที่ได้รับ เด็กจะจดจำทำแบบอย่างบิดามารดา ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรก ที่จะเตรียมเด็กให้ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ดี และอบรมเด็ก ให้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เรียนรู้แนวทางปฏิบัติในสังคมได้อย่างถูกต้อง เช่น ฝึกให้รู้จักเคารพกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ฝึกให้เคารพสิทธิ

ของตนเองและผู้อื่น เด็กทุกคนจะเรียนรู้สังคม ตั้งแต่แรกเกิดไปจนตลอดช่วงชีวิตของเขา

สำหรับอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนั้น วัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าบุคคลวัยอื่น ๆ การรวมกลุ่มในวัยรุ่นตอนต้น จะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน ส่วนเด็กหญิงจะเริ่มสนใจเด็กชาย และเรียกร้องความสนใจ แต่เด็กชายจะยังเฉยอยู่ ในวัยรุ่นตอนกลางเด็กชายจะเริ่มสนใจเด็กหญิง เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นชายหญิงจะเริ่มจับคู่ การรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะในการเข้าสังคม ช่วยแก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อกัน วัยรุ่นส่วนใหญ่จะเลือกคบเพื่อนที่มีฐานะ มีสติปัญญาในระดับเดียวกัน มีลักษณะอารมณ์ ความต้องการ และความสนใจคล้ายกัน ซึ่งจะเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ ฟังพาอาศัยได้ (ปรียา เกตุทัต 2545: 230; ปรานี แสดคง 2538: 20-21)

สุชา จันทรธรม (2542: 162) ได้แบ่ง พัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะแรก ยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือถือเอาตนเองเป็นจุดเด่น เปรียบเทียบกับสิ่งอื่น โดยเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง จะพูดคุยเฉพาะเรื่องของตนเองโดยไม่ยอมเข้าใจว่าสิ่งที่ตนพูดออกไปนั้นคนอื่นจะเข้าใจหรือไม่

ระยะที่สอง พยายามที่จะเข้าสู่ความสัมพันธ์ในสังคมที่แท้จริง โดยค่อย ๆ คลายจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และเริ่มเข้าใจว่าสังคมที่แท้จริงจะต้อง มีการติดต่อซึ่งกันและกัน ต้องฟังพาอาศัยกัน

ระยะที่สาม มีการยอมรับนับถือระหว่างกัน ยอมรับว่าทุกคนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน เป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกัน มีความคิดอ่านเป็นของตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แทนการรับฟังความคิดของตนฝ่ายเดียว

วิทยา นาควัชระ (2543: 388) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น ไว้ว่า

1. วัยรุ่นจะมีการสมาคมกับเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ
2. การเที่ยวเตร่เพื่อหาความบันเทิงใจ เด็กวัยนี้มักชอบเที่ยวเป็นหมู่คณะ
3. การแต่งกาย ต้องเป็นไปตามสมัยนิยม ต้องการให้เหมือนเพื่อน ๆ เพื่อหวังการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

4. การแสวงหาเอกลักษณ์ของการเป็นคนเก่ง การเป็นวีรบุรุษ เด็กจะยอมรับและนับถือคนในเจตคติของเขา จะเลียนแบบอย่างจากคนที่เห็นว่าดี

ดังนั้น บิดามารดาจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมกับสังคม การเข้ากลุ่มเพื่อนของวัยรุ่น เพราะกลุ่มเพื่อนที่ดีจะเป็นขุมพลัง และแรงผลักดันให้วัยรุ่นทำสิ่งที่สร้างสรรค์เกิดประโยชน์ ส่วนการคบเพื่อนต่างเพศ บิดามารดาควรเข้าใจไม่ขัดขวางหรือเข้มงวด

มากนัก ควรชี้แนวทางที่ถูกที่ควร ปลุกฝังเจตคติในการคบเพื่อน แนะนำการวางตัวกับเพื่อนต่าง-เพศอย่างเหมาะสมให้กับวัยรุ่น วัยรุ่นก็จะเรียนรู้ชีวิต เข้าใจตนเอง และมีประสบการณ์ทางสังคมที่ดีต่อไป

1.3.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

โครงสร้างทางสติปัญญาของมนุษย์ เป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน และความสลับ-ซับซ้อนนี้ เพิ่มขึ้นตามวุฒิภาวะของมนุษย์ในวัยรุ่น เนื่องจาก เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ทางร่างกาย ทำให้วัยรุ่นมีพลังมาก มีความกระตือรือร้น และมีความสามารถต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้วัยรุ่นรู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผลต่าง ๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น รู้จักพิจารณาตนเอง และสังเกตว่าคนอื่นมีความรู้สึกต่อเขาอย่างไร พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้ เป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ โดยพยายามเอาแบบอย่างจากบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเห็นว่าดี ซึ่ง อาจได้มาจากคนใกล้ชิด ภาพยนตร์ หรือหนังสือ เป็นต้น พัฒนาการทางด้านสติปัญญาในวัยรุ่น ตอนต้น พัฒนาการเป็น ไปอย่างรวดเร็วมาก และพัฒนาการจะเจริญถึงขีดสุด เมื่ออายุประมาณ 16 ปี แล้วค่อย ๆ ลดลงหลังจากอายุ 19-20 ปี (สุรางค์ จันท์ธอม 2527: 63) เด็กวัยรุ่นจะมีความสามารถ และใช้ความสามารถของตนอย่างมีเหตุผล ต้องการทำตนให้เป็นที่ประทับใจผู้อื่น พยายามหา ข้อบกพร่องของตนเพื่อแก้ไข (วิทยา นาควัชระ 2543: 389)

สุชา จันท์ธอม (2542: 151) ได้แบ่งลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. ความจำดีมาก แต่มักไม่ค่อยใช้ให้เป็นประโยชน์ ในวัยนี้ จะพยายามคิด ตัดสินใจว่าสิ่งใดดีกว่า สิ่งใดควรเป็น และควรเกิดขึ้นในสังคม
2. มีสมาธิโดยเฉพาะเรื่องที่ตนสนใจเป็นพิเศษ ก็จะมีสมาธิในการศึกษาค้นคว้า และพยายามค้นหาความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น โดยไม่ทอดทิ้งและสามารถตั้งสมาธิควบคุม อารมณ์ของตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ
3. มีความคิดเจริญกว้างขวางไปไกล พยายามแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตัว เริ่มเข้าใจความสวยงาม ความไพเราะ
4. มีจินตนาการมาก มักชอบคิดฝัน สร้างวิมานในอากาศอยู่คนเดียวเป็นเวลานาน โดยฝันเกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศ ความรัก และการประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตของตนเอง ความนึกฝันดังกล่าว ถ้าไม่ได้รับการแนะนำให้ถูกทาง หรือเพิกเฉยละเลยแล้ว ก็จะทำให้วัยรุ่น เกิดความขาดไม่กล้าเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต และอาจทำให้เกิดความชิงชังสังคม แต่ถ้าได้รับการแนะนำและสนับสนุน ให้มีโอกาสกระทำกิจกรรมแล้ว ก็จะส่งเสริมการสร้างบุคลิกภาพให้ดีขึ้น

5. ความเชื่อมั่นต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรง เมื่อปักใจเชื่ออะไรแล้วมักเชื่ออย่างจริงจัง และถ้าไม่ยอมเชื่ออะไรก็ยากที่จะทำให้เชื่อได้ง่าย ๆ นอกจากนี้มีหลักฐานอ้างอิง

สรุปได้ว่า ในวัยรุ่นจะมีความสามารถเพิ่มขึ้นหลายด้าน สามารถใช้ความคิดได้อย่างอิสระเสรี กว้างขวางลึกซึ้ง รูปแบบการคิดจะแตกต่างจากเด็กวัยอื่น สามารถคิดได้ในเชิงรูปธรรม นามธรรม และคิดเองหรือคิดร่วมกับผู้อื่นได้ เริ่มรู้จักพึ่งตนเอง ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล ทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เรียนรู้วิธีดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ ทำให้วัยรุ่นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคม แต่เนื่องจาก วัยรุ่นยังมีขีดจำกัดในด้านประสบการณ์ชีวิต เขาจึงมีความลำบากในการกะแผนการ หรือ โครงการในอนาคตได้อย่างใกล้เคียงความจริง ทั้งอาจเชื่อ และประทับใจต่อข้อมูลที่ปรากฏอย่างผิวเผิน ได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาแล้ว ดังนั้น จึงควรได้รับโอกาสจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะบิดามารดาและครอบครัว ที่จะช่วยให้เขาเกิดการเรียนรู้ในด้านการคิด และการใช้เหตุผล ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรู้จักวิพากษ์-วิจารณ์ ในเรื่องของปัญหาต่าง ๆ บิดามารดาควรให้โอกาสบุตรของตนในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ตลอดจนเรียนรู้ทักษะในการแสดงความคิดเห็นอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับโอกาส และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งวัยรุ่นยังต้องการ การแนะนำแนวทางจากผู้ใหญ่ในครอบครัว ในการวางแผนการสำหรับอนาคต เพื่อลดโอกาสในการกระทำคามผิดพลาดต่าง ๆ

1.3.5 พัฒนาการทางด้านจริยธรรม

การพัฒนาการทางด้านจริยธรรม หมายถึง การเจริญเติบโตในการเข้าสังคมของเด็ก ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาท และหน้าที่ของตน ที่มีต่อบุคคลอื่นและสังคม โดยส่วนรวม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรม และสภาพทางสังคมของบุคคลนั้น (สรันย์ คำริสุข 2525: 149)

นักจิตวิทยาพัฒนาการชื่อ ลอเรนส์ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969 อ้างถึงใน พรรรถทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2535: 157-159) ได้วัดระดับการพัฒนาทางจริยธรรมทั้งในเด็กและวัยรุ่น ค้นคว้าจนเกิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ตามระดับวุฒิภาวะ ในแต่ละระดับแยกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน หรือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (the preconventional level) แยกเป็น
 - ขั้นที่ 1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับรางวัลและการเชื่อฟัง โดยจะปฏิบัติตามเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ
 - ขั้นที่ 2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับกำไรรางวัล โดยปฏิบัติตามเพื่อให้ได้รางวัล

2. ระดับการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน หรือ ระดับตามเกณฑ์ (the conventional level) แยกเป็น
 - ขั้นที่ 1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับ การได้รับคำชมเชย โดยทำตามความเห็นของผู้อื่น
 - ขั้นที่ 2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับผู้มีอิทธิพล โดยปฏิบัติตามหน้าที่ หรือ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ
3. ระดับศีลธรรมด้วยวิจารณญาณ หรือ ระดับเหนือเกณฑ์ (the post convention level) แยกเป็น
 - ขั้นที่ 1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับมาตรฐานของสังคม โดยการปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม
 - ขั้นที่ 2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของตนเองด้วยเหตุผลและความรู้สึกผิดชอบ

ในเด็กวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางจริยธรรม อยู่ในระดับที่ 2 ขั้นที่ 1 และ 2 และระดับที่ 3 ขั้นที่ 1 โดยการพัฒนาจะเป็นไปตามลำดับขั้น ทั้งนี้ บิดามารดามีส่วนสำคัญในการช่วยให้นบุตรของตนมีพัฒนาการ ไปสู่วุฒิภาวะสูงสุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรู้จักและเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะบิดามารดา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจเหล่านี้ เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ และเข้าใจพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น ถ้าหากขาดความเข้าใจถึงพัฒนาการวัยรุ่นในแต่ละด้านแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาหรือเกิดช่องว่างระหว่างวัย ทั้งยังไม่สามารถให้คำปรึกษา แนะนำอบรมสั่งสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามระยะพัฒนาการของวัยรุ่น ดังนั้น บิดามารดา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น จึงควรศึกษา และทำความเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติ และพัฒนาการของวัยรุ่น ซึ่งพัฒนาการต่าง ๆ ดังกล่าว อาจมีส่วนทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตได้

1.4 ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการ คือ ความรู้สึกอยากได้ ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดัน แรงจูงใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พยายามให้บรรลุถึงจุดหมายของความ ต้องการ เราสามารถแบ่งความต้องการของวัยรุ่น ได้ดังนี้ (สุรางค์ จันทร์เอม 2527; วิมลนิจ สิงหะ 2531; วิทยา นาควัชร 2543; โสมรสมิ์ จันทร์ประภา 2543; ศรีนัย คำวิสุข 2525; ไพรัตน์ เฉชะรินทร์ 2541; จรรยา สุวรรณทัต 2545)

1.4.1 ความต้องการอิสรภาพ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง ที่บิดามารดาต้องดูแลเอาใจใส่บุตร ซึ่งไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บิดามารดามีความใกล้ชิด และห่วงแหน

บุตรของคุณ คอยพิทักษ์รักษา ไม่ยอมปล่อยให้ทำอะไรตามลำพัง ซึ่งตอนวัยเด็กก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่พอวัยรุ่น เขาจะพยายามแสวงหาความจริง และพยายามยืนหยัดอยู่ด้วยตนเอง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรด้วยตนเอง มีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตัวเองไม่อยู่ใต้อำนาจบัญชาของผู้ใด จะไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เข้ามาก้าวร้าวในชีวิตของตน และมักคิดว่าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความต้องการของตน บิดามารดาและผู้ปกครอง ควรยอมให้วัยรุ่นรับผิดชอบตัวเองบ้างตามสมควร เช่น การให้เงินใช้เองตามงบประมาณที่จ่ายให้ การตัดสินใจด้วยตนเองในบางกรณีที่ไม่เกิดความเสียหาย ผู้ใหญ่ควรชี้แนะ ส่วนดีส่วนเสียให้เด็กตัดสินใจในทางที่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้ก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ด้วยดี ไม่เป็นภาระของบิดามารดาในทำนอง “เลี้ยงไม่รู้จักโต” ต่อไป

1.4.2 ความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคม วัยรุ่นต้องการให้สังคมยอมรับนับถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้ว อยากให้สังคมชมเชย อยากมีชื่อเสียง อยากเด่นอยากดัง อยากรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม แต่ก็ทำสำเร็จได้ยาก เพราะขาดระบบในการทำงาน ขาดวิจรรณญาณในตนเอง บิดามารดาจึงควรให้โอกาส และการสนับสนุน ต่าง ๆ แก่เขา ในการแสดงออกอย่างเต็มที่ในทางสร้างสรรค์ ปฏิบัติต่อเขาด้วยความเข้าใจและมีเหตุผล โดยทำให้เขาเกิดความรู้สึกรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความไว้วางใจผู้ใหญ่ ที่เขาอาจใช้เป็นที่พักทางใจ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อเขาได้ ที่สำคัญคือให้โอกาสเขาในการเป็นตัวของตัวเองอย่างเสรี และเรียนรู้ผลการกระทำของเขา ภายใต้อุปสรรคที่เหมาะสม

1.4.3 ความต้องการความรัก วัยรุ่นต้องการความรักจากบุคคลต่าง ๆ หลายฝ่าย เช่น จากบิดามารดา ญาติ พี่น้อง ครูอาจารย์ เพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ เป็นต้น ต้องการความรู้สึกมั่นคง อบอุ่น และความปลอดภัย เพราะวัยรุ่นมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย เปลี่ยนแปลงง่าย สับสนและลังเลง่าย เด็กวัยรุ่นจึงต้องการความรัก ความอบอุ่นใจ และความปลอดภัยค่อนข้างสูง การขาดการตอบสนองความต้องการด้านความรัก เป็นบ่อเกิดของปัญหาพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อตัวเด็กเอง ครอบครัว และสังคมได้ บิดามารดาจึงควรให้ความรัก ความอบอุ่นใจ และความปลอดภัยแก่วัยรุ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้วัยรุ่นมีบุคลิกภาพที่มั่นคง เกิดพลังใจที่จะทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ

1.4.4 ความต้องการทางเพศ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมักจะพยายามคบเพื่อนต่างเพศ ซึ่งมักได้รับการกีดกันจากผู้ใหญ่ เนื่องจากทัศนคติของผู้ใหญ่หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมยังไม่ยอมรับการแสดงออกด้านนี้ เมื่อถูกกีดกันจะแสดงออกทางอ้อม โดยการปิดบัง หรือหาความรู้้อย่างไม่ถูกวิธี รวมถึงการอยากทดลองเกี่ยวกับเรื่องเพศด้วย มีความรักแบบรุนแรง ไม่ค่อยมีเหตุผล ดังนั้นครอบครัวจึงควรเปิดโอกาสให้เขาได้คบเพื่อนต่างเพศพอสมควร และอยู่ในสายตาที่ดูแลได้ ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาพฤติกรรมและจิตใจของเพื่อน ๆ บิดามารดาต้องคอยควบคุมความประพฤติ

ของบุตร ถ้าทำผิดควรตักเตือนด้วยคำพูด และเหตุผล เพื่อให้เขาเข้าใจว่า เพราะบิดามารดารักและเป็นห่วงเขา

1.4.5 ความต้องการมีอนาคตและมีความสุข วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสนใจอาชีพ ต่าง ๆ อยากรับผิดชอบ อยากรับผิดตนเอง มีจุดมุ่งหมายในอนาคต มีการวางแผนว่าสำเร็จการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพอะไร เนื่องจาก ต้องการความอิสระในการเงิน ไม่ต้องขอจากผู้ใหญ่อีก เด็กวัยนี้จึงมักแสดงความถนัดตามธรรมชาติ ผู้ใหญ่ควรสนใจในความถนัดของเด็ก และช่วยเด็กในการเลือกอาชีพที่ถูกต้องได้

1.4.6 ความต้องการรวมกลุ่ม วัยรุ่นเป็นวัยที่เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เป็นที่ยอมรับ จึงทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม ดังนั้น ถ้าใครมีความคิดค้านกับกลุ่มของตน เด็กวัยรุ่นจะถือเป็นเรื่องสำคัญ เกิดอารมณ์โกรธ และมีเจตคติเชิงลบต่อผู้นั้นได้ง่าย บิดามารดาและผู้ใหญ่จึงควรเข้าใจ และมีความอดทน เห็นใจต่ออารมณ์ขุ่นลงของเด็กวัยนี้

1.4.7 ความต้องการแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการแสวงหาแบบอย่าง เพื่อดำเนินรอยตามแนวทางที่ถูกที่ควร เพื่อดำเนินชีวิตอย่างผู้ใหญ่ ผู้เป็นตัวแทนอาจเป็นเพศเดียวกันหรือต่างเพศ วัยเดียวกันหรือต่างวัย ต่างสมัยหรือร่วมสมัย ตัวแบบที่เด็กเลือกเอาแบบอย่าง จึงมีทั้งบุคคลจริง ๆ และบุคคลในความคิด บิดามารดาควรปลูกฝัง และถ่ายทอดค่านิยมที่ดี สอนให้รู้จักการมีความรับผิดชอบ รู้จักสิทธิ และหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และระเบียบวินัย โดยเป็นแบบอย่างให้เด็ก แนะนำตัวอย่างที่ดีให้เด็กยอมรับ และเห็นการกระทำได้ ควรเปิดโอกาสให้เด็กออกงานสังคมบ้าง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และเคยชินกับการพบปะสมาคมกับคนแปลกหน้าได้ และสามารถนำแบบอย่างที่ดีมาปรับให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้

1.5 ปัญหาของวัยรุ่น

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการสูง เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบ และก่อปัญหาให้กับวัยรุ่นได้ ดังต่อไปนี้ (ทัศนยา บุญทอง 2542: 269–387; สุภา มาลากุล ณ อยุธยา 2545: 210–235; สุชา จันทร์เอม 2542: 160–163)

1.5.1 ปัญหาความเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่น เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความรู้สึก และพฤติกรรมของวัยรุ่น ซึ่งมักก่อให้เกิดปัญหา ดังต่อไปนี้

1) นำเสียง เด็กชายเมื่อรู้สึกว่าคุณเสียงเปลี่ยนไป จะทำให้เกิดความกระดากอาย ไม่กล้าพูด เพราะกลัวถูกหัวเราะเยาะ หรือเด็กบางคนเสียงอาจเปลี่ยนซ้ำผิดกับคนอื่น ๆ ก็อาจเกิด

ความอายและเก็บตัว ในเด็กหญิงบางคนอาจมีเสียงใหญ่ทู่คล้ายเสียงผู้ชาย ทำให้เกิดความอาย ไม่ยอมคบหาสมาคมกับเพื่อนต่างเพศ

2) การเกิดขนตามร่างกาย เมื่อเริ่มมีขนขึ้นตามร่างกาย โดยเฉพาะบริเวณรักแร้ หนวดเครา และอวัยวะเพศ ทำให้เกิดความอาย ในเพศหญิงบางคนมีความผิดปกติของฮอร์โมน จะเกิดมีขนขึ้นบริเวณริมฝีปากคล้ายหนวด ทำให้เกิดปมด้อย ไม่อยากเข้าสมาคมกับเพื่อน ๆ ชอบเก็บตัว ขาดความมั่นใจในบุคลิกภาพของตัวเอง

3) ปัญหาเกี่ยวกับน้ำหนักตัว เด็กชายที่มีรูปร่างเล็ก ผอมแห้งแรงน้อย มักรู้สึกไม่สบายใจ บางคนเกิดปมด้อย และพยายามหลบหน้าเพื่อนไปอยู่ตามลำพัง กลายเป็นเด็กขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก บางคนพยายามสร้างปมเด่นด้วยการก้าวร้าว เป็นอันธพาล คอยรังแกผู้อื่น เด็กที่อ้วนมักอารมณ์ดี เป็นตัวตลกในกลุ่มเพื่อน และมักถูกล้อเลียนเสมอ เด็กหญิงจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับน้ำหนักตัวมาก เมื่อรู้สึกน้ำหนักเพิ่ม จะลดความอ้วนด้วยวิธีการต่าง ๆ บางคนอดอาหาร หรือรับประทานให้น้อยที่สุด บางคนพึ่งพาแพทย์ทั้งยารับประทาน และการทำศัลยกรรม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังที่ปรากฏตามข่าวสารเกี่ยวกับการเสียชีวิตของวัยรุ่นที่รักสวยรักงามบางคน

4) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนเพศ ในวัยรุ่นต่อมเพศทำงานเต็มที่ มีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เด็กบางคนเก็บตัว บางคนพิจารณาอวัยวะเพศของตนเป็นเวลานาน ๆ เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลง ในเด็กชายจะมีการหลั่งน้ำอสุจิในเวลาหลับและฝัน ส่วนเด็กหญิงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการมีประจำเดือน และเรื่องเกี่ยวกับขนาดของเต้านม ซึ่งเด็กหญิงจะมีความกังวลมาก เนื่องจากมีความต้องการขนาดที่พอดี บางคนเต้านมใหญ่เกินไป ถูกเพื่อนล้อเลียนก็กระวนกระวายใจ ขาดความเชื่อมั่นในบุคลิกภาพของตนเอง บางคนเต้านมมีขนาดเล็กเกินไป ก็พยายามบีบขนาดให้สวยงาม หรือพึ่งพาศัลยแพทย์ผ่าตัดเพิ่มขนาดเต้านม สำหรับปัญหาด้านเพศของเด็กวัยรุ่นที่สำคัญ คือ การประสบความสำเร็จด้วยตนเอง การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้าม การประสบความสำเร็จกับเพื่อนเพศเดียวกัน และการตั้งครรภ์ระหว่างวัยเรียน

5) ปัญหาการปรับตัวเข้าสังคม ในระยะวัยรุ่นเป็นวัยเริ่มต้นที่จะเข้าสู่สังคม แต่บางครั้งผู้ใหญ่อาจไม่ยอมรับ เพราะเห็นว่ายังเด็กเกินไป ทำให้วัยรุ่นพยายามเกาะกลุ่มกันเอง ซึ่งการรวมตัวกัน อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมตามกันด้วยความศรัทธา มีการเอาอย่างกันเอง หรือทำตามแบบอย่างวัฒนธรรมตะวันตก หรือเอาแบบอย่างจากผู้ที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม บางคนเที่ยวเตร่ ใช้เงินฟุ่มเฟือย หรือหลงลืมตัวจนเสียคนไปได้

1.5.2 ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่น

พัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของวัยรุ่น รวมทั้งสภาพแวดล้อมในครอบครัวและสังคม อาจก่อให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ ซึ่งปัญหาพฤติกรรมที่พบบ่อยในวัยรุ่น มีดังนี้

1) พฤติกรรมติดยาเสพติด เป็นปัญหาที่พบบ่อยในวัยรุ่น เกิดจากความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองของวัยรุ่น ทำให้เกิดผลเสียตามมา คือ เมื่อลองบ่อย ๆ เข้า ในที่สุดก็ติดเป็นนิสัย ต้องใช้ยาเป็นประจำ บางคนเริ่มจากความคึกคะนอง อยากรเป็นคนเก่ง แต่บางคนอาจเป็นเพราะการคบเพื่อน ชักชวน ไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งพวกนี้มีจำนวนไม่มาก ที่มีจำนวนมากมักติดเพราะตนเองมีปัญหา หรือความไม่สบายใจ วิตกกังวล หรือมีความกดดัน เพราะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยที่สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวของเด็กเอง ครอบครัวแตกแยก ทะเลาะเบาะแว้ง ขาดการเอาใจใส่ดูแลเด็ก เด็กขาดความอบอุ่น ขาดการแนะนำชี้ทางที่เหมาะสม เด็กต้องหาที่พึ่งนอกบ้าน ในที่สุดต้องพึ่งยาเสพติด

2) พฤติกรรมก้าวร้าว ชอบก่อความวุ่นวาย ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ทะเลาะวิวาท หรือทำลายข้าวของส่วนรวม หรือแม้กระทั่งของตนเองให้เสียหาย สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่า ส่วนใหญ่มักมาจากครอบครัวที่บิดามารดาเข้มงวดกวดขันมากเกินไป เครื่องจักรใจระเบียบ จนเด็กขาดความเป็นตัวของตัวเองที่บ้าน จึงแสดงอารมณ์กับคนอื่นนอกบ้าน หรือบางกรณีพบว่า มาจากครอบครัวที่ตามใจจนเกินขอบเขตความพอดี เด็กเลยเอาแต่ใจ ตนเอง โดยไม่คิดถึงความรู้สึกของผู้อื่น นอกจากนี้ ยังพบว่า ความไม่สม่ำเสมอของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่ง เช่น บางครั้งเข้มงวดกวดขันจนมากเกินไป แต่บางครั้งก็ปล่อยเสียจนเหลือ ทำให้เด็กขาดความมั่นใจ ไม่ทราบว่าจะอะไรคือความพอดีในชีวิต เป็นต้น

3) พฤติกรรมไม่เชื่อฟัง คือ หรือไม่ยอมทำตามคำสั่ง ชอบโต้เถียง และฝ่าฝืนกฎระเบียบต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากกรณีที่เด็กได้รับการอบรมเรื่องระเบียบวินัยจากทางบ้าน และทางโรงเรียนน้อยเกินไป พวกที่ได้รับการปล่อยปละละเลยจากทางบ้านมาก ขาดความรักและความเอาใจใส่จากครอบครัว หรือจากครอบครัวที่บิดามารดาทะเลาะกัน ขาดความรักใคร่ปรองดอง เด็กต้องการมีความสำคัญในตนเอง บางครั้งพฤติกรรมต่อต้าน หรือไม่เชื่อฟังนั้น เป็นเพียงการแสดงออกเพื่อต้องการเป็นจุดเด่นในหมู่เพื่อนฝูงเท่านั้น

4) พฤติกรรมหนีโรงเรียน การหนีโรงเรียนโดยไม่มีเหตุผลอันควร และไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง จัดอยู่ในพวกเกราะประเภทหนึ่ง สาเหตุของการหนีเรียนมาจากทางบ้านเองหรือจากทางโรงเรียนก็ได้ จากทางบ้าน ได้แก่ เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการปกครองไม่ดี บิดามารดาตามใจมากเกินไป ตามใจตนเองและไม่อยู่ในโอวาท เด็กบางคนเป็นคนโปรดของปู่ย่า

ตา ขาย ใครแต่ต้องไม่ได้ หรือเด็กสะสมความเกลียดชัง ขัดแย้ง และต่อต้านไว้ในใจ เมื่อออกนอกบ้านจึงแสดงพฤติกรรมดังกล่าว หรืออาจพบมากในเด็กที่มาจากครอบครัวที่ย้ายที่อยู่บ่อย บ้านแตก บิดามารดาไม่ปรองดองกัน หย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือเป็นบุตรคนเดียวในครอบครัว เป็นต้น ส่วนสาเหตุจากโรงเรียน อาจมาจากตัวครู เช่น การสอนที่ไม่กระตุ้นความสนใจ เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ง่วงนอน อยากไปทำกิจกรรมอื่นที่ตื่นเต้นมากกว่า หรือการที่ครูไม่เข้าใจเด็ก ไม่มีสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างครูกับนักเรียน เด็กไม่ชอบครู ไม่อยากเรียน หรืออาจมีสาเหตุมาจาก สภาพการณ์ในโรงเรียน เช่น ห้องเรียนแคบ ร้อน มีด หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งยั่วยุ เช่น ใกล้เคียงโรงภาพยนตร์ สถานบันเทิง เป็นต้น

5) พฤติกรรมลักขโมย เป็นปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งทางสังคม ถือเป็น ส่วนหนึ่งของปัญหาอาชญากรรม ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขตั้งแต่เริ่มแรกก็อาจลุกลาม หรือก่อ- อาชญากรรมอื่น ๆ ที่ร้ายแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่ที่พบ มีสาเหตุมาจาก เด็กที่ขาดการศึกษา ขาดการอบรมจากบิดามารดา ครอบครัวยากจน หรือ อาจมาจากตัวเด็กเอง ต้องการแสดงความเก่ง ในกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

1.6 บิดามารดาและแนวทางแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น

สิ่งที่มีความสำคัญมากกับชีวิตของวัยรุ่น คือ ครอบครัว ซึ่งจะประกอบด้วยบุคคลใน ครอบครัว เช่น บิดา มารดา พี่น้อง ญาติ เป็นต้น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว นั้น แต่เนื่องจากบิดา มารดา มีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด มีโอกาสเห็นพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของ บุตร สามารถให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางแก่บุตร ได้ ซึ่งวิธีการที่บิดามารดา ใช้ในการแก้ไข ปัญหา ของบุตรวัยรุ่น มีดังต่อไปนี้ (วันเพ็ญ พงศ์ประยูร 2545: 413–416; วิทยา นาควัชระ 2543: 402–403)

1.6.1 สร้างความสัมพันธ์อันดีในภายในครอบครัว บิดามารดาควรรักใคร่ปรองดองกัน หลีกเลี่ยงการทะเลาะเบาะแว้ง ให้หลักประกันแก่ครอบครัว ทั้งด้านการเงิน และการสังคม บิดา มารดาควรประกอบอาชีพสุจริต เป็นตัวอย่างอันดีแก่บุตร

1.6.2 บิดามารดาที่มีการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะช่วยให้บุตรวัยรุ่น แสดงลักษณะ ความเป็นตัวของตัวเอง มีการปรับตัวทางสังคมที่ดี เด็กเหล่านี้จะฉลาด มีความอยากรู้อยากเห็น มี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสนใจกิจกรรมของสังคม วัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพและปรองดองกับบิดา มารดา จะมีปัญหานอกบ้านน้อยกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวเผด็จการที่มีการเลี้ยงดูแบบเข้มงวด

1.6.3 บิดามารดาควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลบุตร อย่าหวังพึ่งครูฝ่ายเดียว หรือ กล่าวโทษสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ไปหมด แต่ควรร่วมมือกับครู ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเด็ก

1.6.4 ควรสอนให้เด็กรู้จักระเบียบวินัย วัยรุ่นต้องเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ และอดกลั้นความต้องการบางอย่างที่สังคมไม่เห็นด้วย อบรมสั่งสอนให้เด็กวัยรุ่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และเคารพในระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนดไว้

1.6.5 บิดามารดาและบุตร ควรมีกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน เช่น การทำงานอดิเรก ปลูกต้นไม้ ดูภาพยนตร์ เป็นต้น จะได้ใกล้ชิดสนิทสนม มีอะไรปรึกษาหารือกัน เด็กที่มีความสุข จะไม่ไปเที่ยวเตร่เกะกะตามถนน หรือสถานที่อื่นไม่สมควร

1.6.6 บิดามารดาต้องใช้เวลา และความรักแก่บุตรวัยรุ่นอย่างเพียงพอ ฝึกให้รู้จักพึ่งตนเอง รู้จักต่อสู้อุปสรรคในแนวทางที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม บิดามารดาควรมีเวลาพูดคุยแนะนำปรึกษากับบุตรอย่างเป็นกันเอง เมื่อมีปัญหาหารือกันแก้ไข ไม่ลำเอียงรักลูกคนใดคนหนึ่งมากเกินไป บิดามารดาต้องเรียนรู้นิสัย จิตใจ อารมณ์ของบุตรแต่ละคน ช่วยสนับสนุนเมื่อบุตรทำถูก และช่วยชี้แนะเมื่อบุตรทำผิด

1.6.7 บิดามารดาควรทำให้บุตรวัยรุ่น รู้สึกว่าตนเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งที่บ้าน ให้รับผิดชอบในกิจการบ้านเรือนพอสมควร อาจจะเปิดเผยรายได้ของครอบครัวให้รับรู้ เพื่อให้เขารู้จักคิดว่าควรใช้จ่ายอย่างไร หัดให้เด็กใช้จ่ายเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตัวเองในการเลือกสิ่งของ เครื่องใช้ เลือกคบเพื่อน หรือเลือกอาชีพ

1.6.8 บิดามารดาควรยอมรับ และเข้าใจสภาวะเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่น ควรหาทางให้เด็กระบายซึ่งความต้องการในทางที่ถูกที่ควรและสร้างสรรค์ เช่น แทนที่จะเที่ยวเตร่ หมกมุ่นกับอบายมุข บิดามารดาควรสนับสนุนให้บุตร เล่นกีฬา เล่นดนตรี หรือร่วมกิจกรรมกับเพื่อน

1.6.9 บิดามารดาควรเปิดใจให้กว้าง ในเรื่องการแต่งกาย หรือการคบเพื่อน ซึ่งการยอมรับ จะเป็นแนวทางส่งเสริมความเป็นมิตรระหว่างบิดามารดาและบุตร ทำให้เกิดความเข้าใจกัน อนุญาตให้คบเพื่อน ไม่ห้ามแต่ควรชี้แนะให้รู้จักคบเพื่อนที่ดี

1.6.10 บิดามารดาควรหมั่นสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร พฤติกรรมที่เด็กทำซ้ำ ๆ ควรจดจำ และติดตามพฤติกรรมที่ผิดไปจากเดิม ควรสังเกตและหาทางป้องกันมิให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาภายหลัง

1.6.11 บิดามารดาต้องเป็นผู้ฟังที่ดี เห็นใจ ยอมให้บุตรระบายความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างเสรี สนใจฟัง เข้าใจในสิ่งที่บุตรเล่า ยอมรับ ไม่ขัดจังหวะ มีการเงียบในบางครั้ง ถ้าเห็นว่าบุตรกำลังใช้ความคิด กำลังทบทวนเรื่องราว กำลังตัดสินใจว่าจะเล่าให้ฟังดีหรือไม่ เวลาที่บิดามารดาฟังเรื่อง ที่บุตรเล่า ให้สังเกตกิริยาท่าทางประกอบด้วย เพื่อให้ทราบถึงเบื้องหลังปัญหาที่เล่าให้ฟัง ในการฟัง ควรสังเกตถึงการเปลี่ยนเรื่องที่สนทนา การพูดจาที่วกวน เพื่อหาสาเหตุของร่องรอยปัญหาที่เกิดขึ้น

1.6.12 ในขณะที่ฟังเรื่องราวของบุตร บิดามารดาต้องยอมรับ ไม่ติชมหรือวิจารณ์ นอกจากนี้ บิดามารดาต้องหลีกเลี่ยงการพูดมากเกินไป ในขณะที่รับฟังปัญหาของบุตร หน้าที่ในขณะนั้น คือ สังเกต ฟัง กระตุ้นให้บุตรได้พูดแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด เพื่อให้เขารู้จักตนเอง และสามารถวางแผนแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

เมื่อบิดามารดาและบุตร ปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ความเข้าใจ ยอมรับในคุณค่าของกันและกัน จะเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กวัยรุ่น มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา อันอาจนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของสังคม และบางครั้งอาจจะมีผลต่อความมั่นคงของประชาชาติได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

2.1 ความหมายของบทบาทบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

2.1.1 ความหมายของบทบาทบิดา

คำว่า **บทบาท** (role) ในทางสังคมวิทยา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ซึ่งสามารถพิจารณาได้เป็น 2 นัย คือ (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล 2533: 14-15)

1. ด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคม กล่าวคือ เป็นหน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำ เมื่อเข้าครองตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ที่รวมหน้าที่ตามตำแหน่ง และตามความคาดหวัง ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และสังคม โดยที่การกระทำดังกล่าวขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งบทบาทตามนัยนี้ เป็นการจำแนกชนิดของบุคคลในสังคม ที่แตกต่างกันโดยคุณสมบัติ และพฤติกรรมของเขามีต่อบรรทัดฐาน

2. ด้านการแสดงบทบาท บทบาท หมายถึง ผลจากแบบแผนการกระทำ เนื่องจากการเรียนรู้ของบุคคล ที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการกระทำทางสังคมนั้น ซึ่งเป็นการกระทำตามความคาดหวังของสังคมส่วนใหญ่ ดังนั้น บทบาทตามนัยนี้ เป็นวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่จะตกลงกันว่าจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร หรือคาดหวังว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร

เมื่อพิจารณาจากความหมาย ทั้ง 2 นัยแล้ว สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าว สืบเนื่อง และเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม อย่างแนบแน่น และการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ (Allport, 1961: 181-184)

1. บทบาทที่คาดหวัง (role expectation) คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคล

ปฏิบัติ ซึ่งบทบาทนี้จะกำหนดโดยกลุ่มสังคม และเป็นไปตามสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

2. มโนทัศน์ของบทบาท (role conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง หรือ ตามความต้องการของตนเอง ว่า ควรจะมีบทบาทอย่างไร ซึ่งอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3. การยอมรับบทบาท (role acceptance) คือ การยอมรับบทบาทของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อมีความสอดคล้องกันเองของบทบาทที่คาดหวัง และมโนทัศน์ของบทบาท

4. การปฏิบัติตามบทบาท (role performance) คือ การแสดงบทบาทตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งอาจแสดงตามบทบาทที่คาดหวัง ตามการรับรู้และเข้าใจของตนเอง ตลอดจนการที่จะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ หรือ เนื่องจาก สอดคล้องกับบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและตามการรับรู้ของตนเอง

โดยสรุป จากความหมายดังกล่าวข้างต้น บทบาท คือ หน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง โดยรวมถึงการปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด ตามการรับรู้ของตนเอง ตามความคาดหวังของสังคม และการยอมรับบทบาทของบุคคลหรือสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ ทัศนคติ อารมณ์ บุคลิกภาพ ความรู้ความเข้าใจ ความต้องการของบุคคล เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลปฏิบัติตามบทบาทที่ได้ดำรงตำแหน่งอยู่

บทบาทการเป็นบิดา หมายถึง แบบแผนพฤติกรรม หรือหน้าที่ที่บิดาพึงกระทำ ซึ่งได้แก่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การหาเลี้ยงครอบครัว และการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการทางวัตถุของสมาชิกในครอบครัว การมีอำนาจออกกฎเกณฑ์ และควบคุมระเบียบวินัยภายในครอบครัว อย่างยุติธรรม การมีอำนาจในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของครอบครัว การจัดการเกี่ยวกับสังคมภายนอกบ้าน การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนการมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานบ้าน การให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร การให้กำลังใจ และการยอมรับสภาพของบุตร

บทบาทการเป็นบิดา เป็นเรื่องที่พบได้ในทุกสังคม การเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น มีบุตรเพศชาย หรือ หญิง อายุของบุตร สุขภาพของภรรยา อาชีพของบิดา และอื่น ๆ ซึ่ง ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ (2537: 91-92) ได้กล่าวว่า บทบาทภารกิจที่สำคัญของบิดา มี 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ได้แก่ การหล่อหลอมเด็กให้มีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรม เติบโตอย่างมีพัฒนาการรอบด้าน ที่ทำให้เป็นคนดีไม่เบียดเบียนใคร ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีจิตใจเอื้ออาทร มีจิตใจสำนึกต่อสังคมส่วนรวม ดำรงชีวิตอย่างสันติสุข โดยบิดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาและอบรมสั่งสอนบุตร ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การอบรมให้เด็กได้ทราบบทบาททั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การกล่อมเกลานุตรให้สามารถแก้ปัญหา จัดความขัดแย้ง ประนีประนอม เจรจากันด้วยเหตุผล ด้วยความรักความเข้าใจ เพื่อให้ครอบครัวสันติสุข

2.1.2 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

การที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ดี มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย และจิตใจได้นั้น นอกจากจะได้รับอิทธิพลของพันธุกรรมแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กนับว่ามีอิทธิพลยิ่งด้วย ซึ่งนักจิตวิทยา และนักการศึกษาต่างเห็นพ้องกันว่า ครอบครัวมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

มีผู้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู ไว้ดังนี้

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2522: 37-46) ได้อธิบายความหมายของการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยแยกความหมายของคำว่า “การอบรม” และ “การเลี้ยงดู” ไว้ดังนี้

การอบรม หมายถึง การแนะนำสั่งสอน และการฝึกอบรม ฝึกฝน ที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ

การเลี้ยงดู หมายถึง การดูแลเพื่อสนองความต้องการของเด็กทางกาย และทางจิตใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงทุกระบบ ไม่มีโรค ไม่มี ความพิการ อารมณ์แจ่มใส อุปนิสัยดี ใจคอหนักแน่น สติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ให้ความหมายของ “การอบรมเลี้ยงดู” ไว้ว่า การอบรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีจิตใจเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

การเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กในด้านต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ
2. การฝึกให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดี เป็นผู้มีอนามัยดี
3. การฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ดีในการดำรงชีวิตที่ดีกับผู้อื่น มีความเมตตา กรุณา

รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เป็นต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคนอื่น ๆ (2528: 3) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดติดต่อกับเด็ก ด้ยการให้รางวัล ลงโทษ หรือควบคุมเด็กทางวาจา เช่น พุดชมเชย ตักเตือนหรือติเตียนทางการกระทำ อาทิ ให้รางวัลเป็นวัตถุสิ่งของ การสัมผัสอย่างอ่อนโยน หรือการเฉยนิ่ง และการติดต่อสัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิด ซึ่งเด็กจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่โดยตรง ตลอดจนได้รับแบบอย่างจากการสังเกตการกระทำของผู้ใหญ่ด้วย

จิตตินันท์ เศรษฐ์ (2544: 41) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตของสมาชิก เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม

การวางแผนตามบทบาทที่เหมาะสม การเรียนรู้ระเบียบทางสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เด็กพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพในอนาคต

จากคำกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของ การอบรมเลี้ยงดู ได้ว่า หมายถึง การที่ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็ก โดยเอาใจใส่ดูแล แนะนำสั่งสอน ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนี้ จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก โดยการที่เด็กจะมีบุคลิกภาพในทางบวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับวิธีการ ความรู้ และทัศนคติของบิดาที่มีต่อเด็ก

จากความหมายของบทบาทบิดา และ การอบรมเลี้ยงดู ดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือหน้าที่ที่บิดาพึงกระทำต่อบุตรวัยรุ่น เพื่อสนองความต้องการของบุตรทั้งทางกาย และทางจิตใจ มุ่งให้บุตรมีพัฒนาการทุกด้าน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม โดยการแนะนำ สั่งสอน ฝึกอบรม ทำความเข้าใจ เอาใจใส่ดูแลบุตร เป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดาและบุตรวัยรุ่น ซึ่งจะช่วยให้บุตรพัฒนาตนเองไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคม

2.2 ความสำคัญของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคม ที่มีความสำคัญในการหล่อหลอมวิถีทางดำเนินชีวิตของบุคคล มนุษย์เกิดมาต้องได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นที่รักและต้องการของบิดามารดา จึงจะเจริญเติบโตได้อย่างปกติ ความรัก ความต้องการ และความรับผิดชอบในหน้าที่ของบิดามารดา จะทำให้บุตรได้รับการเอาใจใส่ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ คีลธรรม ประสบการณ์ที่มีคุณค่าของผู้ใหญ่ ซึ่งนับว่าเป็นบทบาทหน้าที่อันสำคัญของครอบครัว ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อสมาชิกในครอบครัว (ทวิรัศมี ธนาคม 2524: 85) ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุตรเป็นอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับมารดา ได้แก่ บิดา โดยบิดาจะเป็นผู้หนึ่ง ซึ่งวางแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ซึ่งทางให้ครอบครัวดำเนินไป ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ปกป้องให้บุตรได้รับความปลอดภัย และเป็นผู้ที่บุตรต้องการเลียนแบบ ดังนั้น บิดาจะต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้น คือ บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้บุตรมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ และทำให้สมาชิกภายในครอบครัว มีความสัมพันธ์กันมากขึ้น

ตามทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวของพาร์สัน (Parsons, 1960 อ้างถึงใน จารุณี อรัญญา 2542: 31) ได้กล่าวว่า บิดามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำครอบครัว คอยชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิกในครอบครัว นำครอบครัวให้มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่นและเป็นตัวแทน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับสังคม สอดคล้องกับ การศึกษาเรื่องพ่อในสังคมไทยของเฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2526: 66-77) ที่พบว่า บิดามีความสำคัญต่อการเลี้ยงดูบุตรและ

ภรรยา ให้ได้รับความอบอุ่น เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของครอบครัว คุณแม่บุตร ให้ได้รับการศึกษา เป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งทางใจของบุตรและภรรยา รวมทั้งหาทรัพย์สินเงินทองมาช่วยเหลือสร้างฐานะแก่บุตรด้วย

จากหลักจิตวิทยา และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) พบว่า บิดามีอิทธิพลกับบุตรมาก ทั้งด้านความคิด และเป็นแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่ง เซียร์ แมคคอบบี้ และเลวิน (Sear, Maccoby and Levin, 1987) กล่าวว่า ในการที่บุตรจะเลียนแบบบิดา ถ้าบิดาเลี้ยงดูบุตรตลอดจะทำให้บุตรมีโอกาสเรียนรู้ ลอกเลียนแบบบิดา มาเป็นแรงเสริมของตน ถ้าบิดาไม่เลี้ยงดูบุตร ก็จะทำให้บุตรไม่มีพฤติกรรมเหล่านั้นมากระตุ้น จากการศึกษาของ แบรดแมน (Bradman, 1985 อ้างถึงใน นันทิพย์ ชูเวทย์ 2539: 30) พบว่า ครอบครัวที่บิดาคือสุรามาบิดาที่เข้มงวด และมีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดต่อบุตร บิดาที่ก่ออาชญากรรม บิดาที่ป่วยทางจิต และครอบครัวที่ขาดบิดาโดยการตายจากไป หรือแยกกันอยู่กับมารดา พบว่า บุตรจะกลายเป็นเด็กมีปัญหา ซึ่งต่างจากบิดาปกติ จะมีบุตรที่มีสภาพจิตใจปกติ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม การวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บิดามีความสำคัญ และมีอิทธิพลทางบวกแก่บุตร ทั้งช่วยให้บุตรมีพัฒนาการทางธรรมชาติที่ถูกต้องเหมาะสม ตามขั้นตอนที่ควรจะเป็น ในทำนองเดียวกัน นักจิตวิทยาเด็ก ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่เด็กต้องมีบิดา ไว้ดังนี้ (ทวิรัศมี ธนาคม 2524: 211)

1. เด็กหญิงชายจะต้องเห็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ชาย เพื่อจะได้รู้ว่า สามีหรือบิดานั้นเป็นอย่างไร มีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง
2. เด็กชายจะได้ทราบว่า เมื่อโตขึ้น เขาจะปฏิบัติตัวอย่างไร ลูกชายอยากเคารพนับถือและเลียนแบบบิดาเท่านั้น
3. เด็กหญิงจะได้รู้จักบทบาทของผู้ชาย และ หัดปรับตัวให้เข้ากับบทบาทของผู้ชาย
4. บิดาอาจช่วยปลูกฝังลักษณะทั่วไปของชาย ให้แก่ บุตรทั้งหญิงและชาย คือ ความเข้มแข็ง บึกบึน
5. บิดาที่สนิทสนมกับบุตรชาย มีโอกาสที่จะพูดคุยกัน อย่างผู้ชาย บุตรจะไม่กลัวบิดาและไม่รู้จักอับอาย เมื่อเกิดความสงสัยในเรื่องเพศหรือเรื่องอื่น ๆ ก็จะได้ปรึกษาบิดา แทนที่จะไปแสวงหาคำตอบจากผู้ที่ไม่ให้คำตอบที่ถูกต้อง หรือทำให้เห็นเพศรสเป็นเรื่องขบขัน สกปรก หรือหยาบโลน
6. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุตรชายกับบิดา จะช่วยให้บุตรได้เรียนรู้วิธีผูกมิตรไมตรีกับชายอื่น ที่เขาจะต้องคบหาสมาคมด้วย
7. ความเข้มแข็ง เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้บุตรเกิดศรัทธา และอยากเลียนแบบเช่นนั้นบ้าง

สำหรับนักจิตวิทยา ที่ทำให้เห็นความสำคัญของบิดาอย่างชัดเจน คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งตามทฤษฎีของฟรอยด์นั้น บิดาเป็นบุคคลสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดพัฒนาการที่สำคัญมาก 2 ประการ คือ ประการที่ 1 การมีบิดาอยู่ด้วยก่อให้เกิดพัฒนาการทางศีลธรรม ประการที่ 2 การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดา มารดา บุตร ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางเพศที่ถูกต้อง

ดังนั้น การที่บิดาทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร จะเป็นการสร้างความผูกพันที่ดีระหว่างบิดากับบุตร ความใกล้ชิด ความอบอุ่นที่บุตรได้รับจากบิดามารดาพร้อมกันเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้บุตรมีการเจริญเติบโต และพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย มีการศึกษาวิจัย พบว่า บิดามีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จในการพัฒนาเด็ก โดยเน้นที่ความสำเร็จในการพัฒนาเอกลักษณ์ทางเพศ (sex - role identity) ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน (academic performance) และการพัฒนาทางจริยธรรม (moral development) การศึกษาเปรียบเทียบในครอบครัวที่มีบิดา และไม่มีบิดา พบว่า เด็กที่ขาดบิดาจะมีความลำบากมากกว่าในการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะเด็กที่เป็นลูกชาย (Billar, 1974 อ้างถึงใน ชื่นสุข ฤกษ์งาม 2537: 13) สอดคล้องกับการศึกษาของ โมนาแฮน (Monahan, 1960 อ้างถึงใน สุวดี ศรีเลณวัตติ 2530: 39) ที่พบว่า เด็กทั้งชายและหญิงที่ขาดบิดา จะมีพฤติกรรมในลักษณะอาชญากรรม หรือต่อต้านสังคมสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดา จะมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตร และการที่บิดาอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก จะส่งผลให้บุตรมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมได้ดี เด็กวัยรุ่นเหล่านี้จะรู้สึกสงบ มั่นคง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสุขในการ ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และมีเพื่อนมาก (Martin, 1985: 181) บล็อก และคนอื่น ๆ (Block and others, 1973: 321-341) พบว่า เด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ที่มีการปรับตัวดี มักมาจาก ครอบครัวที่บิดามีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร บิดาให้ความอบอุ่นและยอมรับบุตร อีกทั้งมีผู้ศึกษาในครอบครัวที่ขาดบิดา พบว่า เด็กวัยรุ่นที่ขาดบิดา มักมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว (Hetherington, 1972: 313-326; Lynn, 1974: 262-263 อ้างถึงใน พงษ์สุตา รัตนมาศมงคล 2533: 3)

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า บิดาเป็นบุคคลที่สำคัญมากในครอบครัว บิดานอกจากจะมีหน้าที่ทำงานนอกบ้าน หาเลี้ยงครอบครัว และปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวแล้ว ยังต้องมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร บิดาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ถ้าครอบครัวขาดบิดา หรือบิดาไม่ใส่ใจ ไม่รับผิดชอบในบทบาทของตน ก็อาจทำให้ครอบครัวได้รับความกระทบกระเทือน ไม่มีแบบอย่าง ว่าห่วย ขาดความอบอุ่น ขาดความรักที่สมบูรณ์ อาจเกิดปัญหาครอบครัว และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม

2.3 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดานั้น ไม่ใช่บทบาทในด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นบทบาทที่ประกอบด้วย บทบาทด้านต่าง ๆ รวมกัน มีนักวิจัยและนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาไว้ ดังนี้

สำหรับบทบาทและพันธกิจของบิดาที่มีบุตรวัยรุ่น สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ (2544: 9-10) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. บิดาต้องประพฤติตัวให้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างให้บุตรได้ซึมซับ และทำตาม

2. บิดาควรจัดสรรเวลาให้สมาชิกในครอบครัว เช่น เปิดโอกาสให้บุตรได้พูดคุย แสดงความคิดเห็น ทำกิจกรรมร่วมกัน

3. บิดาต้องเอาใจใส่เรื่องการเรียนของบุตร

สุพัตรา สุภาพ (2518) กล่าวว่า หน้าที่ของบิดาควรช่วยภรรยา อบรมบุตรให้เป็นคนดี โดยไม่ขัดแย้งกับมารดา โดยเฉพาะการอบรมบุตรชาย ควรมีบิดาเป็นผู้ช่วยสร้างบทบาทของความเป็นชาย ซึ่งบิดาจะทำหน้าที่ได้ดี การเป็นบิดาอาจแสดงบทบาทดังต่อไปนี้

1. ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรอย่างเพียงพอ
2. ให้การรักษาและเอาใจใส่เมื่อบุตรเจ็บป่วย
3. ให้ของขวัญหรือของกำนัลแก่บุตร ตามวาระและโอกาส

คูวอลล์ (Duvall, 1987 อ้างถึงใน จารุณี อรัญญูมิ 2542: 36) กล่าวว่า พันธกิจของบิดาที่ต้องปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว หมายถึง ความรับผิดชอบ และหน้าที่ของบิดาในระยะต่าง ๆ ของครอบครัว ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของบิดา
2. หาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขความกดดันขณะเริ่มเป็นบิดา
3. เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งจำเป็นในการดูแลบุตร
4. กำหนดหลักการเพื่อที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพอนามัยที่ดี
5. ส่งเสริมให้บุตรมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ
6. ดำรงไว้ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยา
7. มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว
8. ดำรงไว้ซึ่งความรู้ ทัศนคติในความเป็นชายของตน
9. เป็นตัวแทนของครอบครัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน
10. เป็นบุคคลของครอบครัวอย่างเต็มภาคภูมิ

วัลลภ ตังคณานูรักษ์ (2537) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า บิดาในยุคโลกาภิวัตน์ ควรมี บทบาท ดังนี้

1. บิดาควรมีลูกเมื่อพร้อม
2. บิดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตร เช่น ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด การพนัน ไม่เที่ยวโสเภณี
3. บิดาต้องมีจริยธรรม การมีจริยธรรมของบิดาเป็นบทบาทสำคัญ ที่จะสร้าง ความภาคภูมิใจแก่บุตรหลานและครอบครัว ทั้งจริยธรรมในการทำงาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต และจริยธรรมทางเพศ เช่น การไม่นอกใจภรรยา
4. บิดายุคใหม่ ควรปรับตัวให้เอื้อประโยชน์สุขแก่ครอบครัวให้มากที่สุด เช่น การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร และการช่วยทำงานบ้าน
5. บิดาต้องมีส่วนร่วมในการเปิดโลกทัศน์ทางสังคมแก่บุตร ให้บุตรได้รู้จักแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม

ปราณี แสดคง (2538) ได้กล่าวถึง พัฒนกิจของบิดาในระบอบที่ครอบครัวมีบุตรวัยรุ่นไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการตามพัฒนาการของครอบครัวในระบอบที่มีบุตรวัยรุ่น ซึ่งมีดังนี้

1. การคงไว้ซึ่งการสื่อสารและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว
2. อบรมบทบาทที่เหมาะสมในสังคม
3. ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา
4. ส่งเสริมให้วัยรุ่นรับผิดชอบตนเองและกิจกรรมในครอบครัวเพิ่มขึ้น
5. แสดงความรักเอาใจใส่
6. ถ่ายทอดปรัชญาการดำเนินชีวิตและจริยธรรมแก่บุตร
7. จัดสรรด้านการเงิน
8. สนับสนุนด้านการศึกษาเล่าเรียน

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1982: 150–159) กล่าวถึง บทบาทของบิดาในด้านการอบรมเลี้ยงดู ไว้ว่า บิดาควรมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ การดูแลบุตรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ดูแลสุขภาพร่างกายของบุตร อบรมดูแลบุตรเมื่อบุตรเป็นวัยรุ่น ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย รับฟังความคิดเห็นของบุตร สนใจในพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร และยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

โรบิสคอน และสก็อต (Robischon and Scott, 1969 อ้างถึงใน จารุณี อนุรักษ์ภูมิ 2542: 36) กล่าวว่า บิดาควรมีบทบาทในการเป็นผู้รู้ และตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์แก่บุตร โดยบิดาจะต้องรับรู้ความต้องการของบุตรทางด้านอารมณ์ สังเกตพฤติกรรมของบุตร และ

แปลความหมาย เข้าใจถึงความต้องการและตอบสนอง เป็นเพื่อนสนิท และเป็นครูสำหรับบุตร โดยเป็นผู้ฝึกฝนและรักษาวินัยต่าง ๆ ให้กับบุตร เป็นแบบอย่างทางสังคมให้บุตรในด้านความประพฤติ และการปฏิบัติ มีความยุติธรรม เมตตากรุณาต่อผู้อื่น ซื่อสัตย์ ให้บุตรได้เรียนรู้ และเลียนแบบ

กุศุมาลี ไชยเมือง (2540: 5) ได้กล่าวว่า บิดาควรหาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัว วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมสังสรรค์ ส่งเสริมให้บุตรใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

จากการทบทวนวรรณกรรม จะเห็นได้ว่าบิดามีความสำคัญและมีบทบาทต่อการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้นกว่าในอดีต หน้าที่หลักส่วนใหญ่ของบิดา คือ การปกป้องคุ้มครองอันตราย เป็นผู้นำครอบครัว และหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันบิดาต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร สร้างความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวและหน้าที่ที่สำคัญของบิดาคือ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกทุกคน ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ/อารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตร จึงสรุปได้ว่า บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ควรมี 6 ด้านดังนี้

1. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของบุตรวัยรุ่น
2. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น
3. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมแก่บุตรวัยรุ่น
4. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาแก่บุตรวัยรุ่น
5. การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรวัยรุ่น
6. การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

2.3.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของบุตรวัยรุ่น

ร่างกายของวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอวัยวะที่แสดงออกทางเพศเจริญเติบโตเต็มที่ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมและความรู้สึก บางคนอาจไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และนำไปสู่ความวิตกกังวล รวมทั้งมีปัญหาในการปรับตัว บางคนเข้าใจ และยอมรับได้ ก็จะมั่นใจและปรับตัวได้ดี (ปราณี แสดคง 2538: 17) จึงเป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่ต้องเอาใจใส่ สังเกตการเปลี่ยนแปลง ให้ความรู้และความอบอุ่นใจ โดยเฉพาะ แนะนำให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับร่างกายของเขา เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศของตน สิ่งสำคัญคือ การแนะนำเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของอวัยวะเพศ เพราะขณะมีประจำเดือนในเพศหญิง หรือการอธิบายเกี่ยวกับการฝึนเปียกในเพศชาย ส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ จัดอาหารที่มีประโยชน์ ถูกส่วน และมีคุณภาพดี สนับสนุนการใช้พลังงานในทางที่ถูก และเกิดประโยชน์ จะเป็นการช่วยระบายพลังงานของความต้องการทางเพศ

และดึงดูความสนใจของเด็กไปจากลักษณะท่าทางของตัว เช่น ส่งเสริมให้เล่นกีฬาตามความถนัด ส่งเสริมเกี่ยวกับงานอดิเรกต่าง ๆ เป็นต้น (สุชา จันท์ธอม 2542: 145-146) การดูแลจัดหาเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งเข้าใจลักษณะของเด็กวัยรุ่นที่มีความสนใจเพศตรงข้าม เกิดความรู้สึกอยากให้คนมารัก และอยากจะรักคนอื่นด้วย ดังนั้น บิดาจึงไม่ควรตำหนิบุตรใน พฤติกรรมที่แปลกของเขา บิดาควรแนะนำบุตรเกี่ยวกับการป้องกันโรค และอุบัติเหตุต่าง ๆ (ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ 2545: 134) บิดาควรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา เพื่อสามารถป้องกันปัญหาทางเพศในเด็กวัยรุ่น ให้คำปรึกษา มีการสอนเพศศึกษาให้บุตร รวมทั้ง ดูแลให้บุตรหลีกเลี่ยงสิ่งยั่วยุที่ทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศ (รุจา ภูไพบูลย์ 2534: 122)

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของบุตร จึงได้แก่ การที่บิดาส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายของบุตร ด้วยการให้รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ การพักผ่อน การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัย และให้คำแนะนำบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น แนะนำการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ควรให้ความรู้ เกี่ยวกับเพศศึกษา และการดูแลบุตรให้รู้จักควบคุมอารมณ์ทางเพศ สิ่งเหล่านี้เป็นการตอบสนอง ความต้องการด้านร่างกายตามวัยของบุตรวัยรุ่น

2.3.2 การส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น

อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง บาง ครั้งจึงมักมีความเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ บางครั้งเปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว ไม่มั่นคง ซึ่งจะมากขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของเด็ก และตัวเร้าที่ทำให้เกิดอารมณ์ (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2521) ดังนั้น บิดาควรเรียนรู้ และเข้าใจถึงลักษณะอารมณ์ของวัยรุ่น เพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะ ปรึกษา- ปรองดองให้วัยรุ่นได้พัฒนาสภาพจิต และอารมณ์ไปสู่ความมีวุฒิภาวะ ซึ่งได้แก่ การแนะนำให้บุตร ควบคุมอารมณ์ของตนเอง โดยแสดงอารมณ์ออกมาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รู้จักยอมรับความ- จริง และเข้าใจผู้อื่น มีความรู้สึกเมตตา กรุณาต่อบุคคลอื่น รู้จักระบายความเครียดอย่างเหมาะสม เช่น เล่นกีฬา ร้องเพลง ทำงานอดิเรก เป็นต้น (ปรีชา เกตุทัต 2545: 224-228) รวมถึงการแสดงความรักเอาใจใส่ต่อบุตรอย่างสม่ำเสมอ สนใจทุกข์สุขของเขา ก็เป็นการตอบสนองทางด้านจิตใจทาง หนึ่ง ซึ่งการแสดงความรักของบิดาต่อบุตรวัยรุ่น ควรลดการสัมผัสทางกายลง เป็นการแสดงความ เข้าใจ ให้โอกาส ให้โอกาส ให้อิสระแบบมีเหตุผล โดยใช้สีหน้า แววตา ท่าทาง และภาษาที่ เหมาะสม จะสมควรกว่า (วิทยา นาควัชระ 2543: 402) ซึ่งความรัก ความผูกพันในครอบครัว จะมีส่วนในการสร้างบุคลิกภาพเชิงสร้างสรรค์ ปูพื้นฐานให้เด็กรักสังคม รู้จักให้สังคม รู้จักทำ ประโยชน์แก่สังคม และเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แก่สังคม เด็กจะมีความเชื่อมั่นในตัวเอง รู้สึกมั่นคงปลอดภัย

เมื่อต้องไปเผชิญโลกภายนอก พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางจิตใจ มี เจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และสังคม (ปราณี แสดคง 2538: 20)

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ จึงได้แก่ การที่บิดาให้ความรัก เอาใจใส่บุตรอย่างเพียงพอ ตอบสนองทางด้านจิตใจของบุตร มีการแสดงออก โดยการช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา ขอมรับในความต้องการ และตอบสนองความต้องการของบุตร สนใจทุกข์สุข มีความสนิทสนม และใกล้ชิดกันในครอบครัว

2.3.3 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมแก่บุตรวัยรุ่น

วัยรุ่นมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะความเป็นอยู่ภายในครอบครัว โดยเห็นได้จาก ความต้องการเป็นอิสระ และการเป็นตัวของตัวเอง ชอบอยู่ตามลำพัง ต้องการมีห้องเป็นสัดส่วน มีของไว้ใช้ส่วนตัว ซึ่งถ้าบิดาเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก็จะช่วยเหลือเด็กได้ด้วยการจัดหาห้องส่วนตัวให้เขาได้อยู่ตามลำพัง และใช้ความคิดของตนอย่างอิสระ (สุชา จันทรเฒ 2543: 152-153) บิดาควรอบรมบทบาทที่เหมาะสมทางสังคมให้แก่บุตรวัยรุ่น ได้แก่ การอบรมกฎระเบียบต่าง ๆ ทางสังคม การคบเพื่อนทั้งหญิงและชาย การมีกิจกรรมทางสังคม การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ รวมถึงแนะนำพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้ บิดาควรไม่เข้มงวดมารยาททางสังคมกับบุตรจนเกินไป รวมถึงไม่เปรียบเทียบบุตรกับพี่น้องหรือเพื่อนบ้านมาเป็นตัวอย่าง ย้ำให้บุตรกระทำตามหรือเอาอย่าง เพราะบุตรจะรู้สึกมีปมด้อย และรู้สึกต่อต้านบิดา (วัชร ฐวธรรม 2538) การคบเพื่อนเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับวัยรุ่น บิดาจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มเพื่อนในวัยรุ่น ซึ่งกลุ่มเพื่อนที่ดีจะเป็นพลัง และมีแรงผลักดันให้วัยรุ่น กระทำสิ่งที่สร้างสรรค์เกิดประโยชน์ จึงควรปลูกฝังความคิด เจตคติในการคบเพื่อนทั้งเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศ การวางตัวกับเพื่อนอย่างเหมาะสม และชี้แนวทางที่ถูกที่ควรแก่บุตรวัยรุ่น (ปราณี แสดคง 2538: 21) บิดาควรทำความรู้จักกับเพื่อนของบุตร โดยเปิดโอกาสให้พามาเที่ยวที่บ้าน บิดาจะมีโอกาสพูดคุย และสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งจะให้คำปรึกษา แนะนำแก่เพื่อนของบุตรด้วย (พรพิมล เกษมนาครินทร์ 2541) นอกจากนี้ ควรอนุญาตให้บุตรไปเที่ยวกับเพื่อนทั้งชายและหญิงได้ ในสถานที่และเวลาอันปลอดภัย สนับสนุนการเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคม เข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่คณะ และอนุญาตให้เพื่อนต่างเพศมาสังสรรค์ที่บ้านได้ ในกาลเทศะอันควร

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม จึงได้แก่ การที่บิดาให้การอบรมบทบาทที่เหมาะสมทางสังคม ส่งเสริมให้บุตรได้เรียนรู้บทบาททางเพศ การเคารพผู้ใหญ่ มีเจตคติที่ดีต่อการคบเพื่อน ทั้งเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ รวมทั้งส่งเสริมให้บุตรเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมตามความเหมาะสม

2.3.4 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาแก่บุตรวัยรุ่น

พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยรุ่น กำลังพัฒนาเต็มที่ ทำงานติดต่อกับประสานงานกันดี จึงเป็นวัยที่มีความจำดีมาก สามารถคิดได้ทั้งในแบบรูปธรรม และนามธรรม เริ่มพัฒนาความคิดของตัวเอง เริ่มใช้ความคิดมีเหตุผลที่ลึกซึ้ง และกว้างขวางมากกว่าเดิม ยอมรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น (สุชา จันท์ธอม 2543: 151) แต่วัยรุ่นมีขีดจำกัดในด้านประสบการณ์ชีวิต ดังนั้น วัยรุ่นจึงต้องการโอกาสจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะบิดา ที่จะช่วยให้เขาเกิดการเรียนรู้ในด้านความคิดและการใช้เหตุผล ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ โดยผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาส ให้วัยรุ่นแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เรียนรู้ทักษะการแสดงความคิดเห็นอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ (จรรยา สุวรรณทัต 2545: 180) รวมทั้ง ควรมีส่วนสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนของบุตร เห็นความสำคัญของการศึกษา ให้คำแนะนำ ให้โอกาสในการเรียนรู้ และฝึกทักษะตามความถนัด บิดาควรติดต่อกับประสานความร่วมมือกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ (ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 18) บิดาควรพูดคุยกับบุตรด้วยเหตุผล ไม่ควรบังคับ ควรให้บุตรได้เลือกเรียนตามความต้องการ มีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากความถนัด ความสามารถ สติปัญญา และใจรัก ไม่ควรคาดหวังกับความสำเร็จของบุตรมากเกินไป จนเป็นการบีบบังคับให้บุตรต้องทำตามความต้องการของบิดา (พรพิมล เจียมนาครินทร์ 2541)

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา จึงได้แก่ การที่บิดาเปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ให้คำแนะนำ และส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียน จัดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก และจำเป็นในการศึกษา ให้โอกาสในการเรียนรู้ และฝึกความชำนาญตามที่ถนัดและสนใจ

2.3.5 การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นมักมองผู้ใหญ่ในเชิงต้นแบบที่ดี บิดาจึงต้องมีความรับผิดชอบที่จะทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีในเรื่องพฤติกรรม และค่านิยมต่าง ๆ ที่ประกาศออกมาให้เด็กทราบ และรู้เห็นตัวอย่าง โดยการแนะนำ ชักจูงให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง มีการพูดคุย ให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งกระทำเป็นแบบอย่างแก่บุตรวัยรุ่น แนะนำตัวอย่างที่ดีให้เด็กยอมรับ และเห็นการกระทำได้ (จรรยา สุวรรณทัต 2545: 346-347) ซึ่งบิดามีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างแก่บุตร โดยบิดาจะต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีบุคลิกภาพที่ดี มีอารมณ์มั่นคง รู้จักพูด และใช้เหตุผลกับบุตร ประหยัด มัธยัสถ์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ มีระเบียบ เป็นบิดาและสามีที่ดี ดูแลเอาใจใส่ครอบครัว เป็นบุตรที่ดีเคารพนับถือบิดามารดา และเป็นแบบอย่างของพลเมืองดี เช่น เคารพกฎจราจร เสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น (Coleman, 1989: 51 อ้างถึงใน จารุณี อรัญภูมิ 2542: 66) นอกจากนี้บิดาควรให้คำ

แนะนำบุตร โดยเน้นเรื่องความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สอนให้เป็นคนมีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย รู้จักประหยัด รู้จักกตัญญูกตเวทิตี (เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ 2526: 72) ส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นรับผิดชอบตนเอง และกิจกรรมในครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมอบหมายงานบ้าน เช่น ช่วยทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น รวมทั้งบิดาควรเป็นแบบอย่างในการประกอบอาชีพ สุจริต ขยันทำมาหากิน ชี้นำถึงการใช้จ่ายที่จำเป็น ให้บุตรได้เรียนรู้การใช้จ่ายในครอบครัว สนับสนุนให้บุตรมีการบริหารจัดการเงินด้วยตนเอง ส่งเสริมให้บุตรมีการออมทรัพย์ และสนับสนุนให้บุตรมีรายได้พิเศษในบ้านจากหน้าที่พิเศษที่มอบหมายให้ทำโดยมีค่าตอบแทนที่นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายปกติ เพื่อให้บุตรได้รู้ค่าของเงิน มีความมั่นใจและภูมิใจในตนเอง (จรรยา สุวรรณทัต 2542; ปราณี แสดคง 2538; สุชา จันท์ธอม 2542)

บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี จึงได้แก่ การที่บิดาเป็นต้นแบบด้านพฤติกรรม และค่านิยมต่าง ๆ แก่บุตร โดยการชี้แนะ ชักจูง กระทำเป็นแบบอย่าง แนะนำตัวอย่างที่ดีที่เด็กยอมรับ และเห็นการกระทำได้ ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมเพิ่ม ปลูกฝังให้บุตรเป็นคนมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ รู้จักแก้ปัญหา ช่วยเหลือส่วนรวม มีเหตุผล และรู้จักประหยัด

2.3.6 การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร ตลอดจนสมาชิกอื่น ๆ ภายในครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการเอื้อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับเด็ก นักจิตวิทยา พบว่า บิดามารดาที่ขาดความรู้ทางจิตวิทยาเกี่ยวกับวัยรุ่น ขาดความพยายามที่จะศึกษาเข้าใจลักษณะธรรมชาติของวัยรุ่น มักเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาและบุตร วัยรุ่น เด็กวัยรุ่นจะปรับตัวได้ดี และมีความสุขเมื่อเขาอยู่ในครอบครัวที่บิดามารดามีความอบอุ่น และอนุโลมให้บุตรได้มีอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองภายในขอบเขตที่สมควร และมีเหตุผล ในทางตรงข้าม ถ้าวัยรุ่นต้องอยู่กับครอบครัวที่บิดามารดาเข้มงวด และควบคุมมากเกินไป เด็กจะขาดความสุข และปรับตัวได้ยาก (จรรยา สุวรรณทัต 2542) บิดาจึงควรปฏิบัติต่อบุตรวัยรุ่น โดยมีการสื่อสารกันอย่างเปิดเผย รับฟังปัญหาของบุตร ยอมรับพฤติกรรมบางอย่างของบุตรได้ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เคารพกฎระเบียบของครอบครัว โดยยึดหยุ่นได้ตามสมควร และมีความขัดแย้งกันน้อย (ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 14) ซึ่งการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ควรประกอบด้วยการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว รับฟังปัญหา แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือกันในครอบครัว การลดความขัดแย้ง และการใช้เหตุผลในครอบครัว (ทศดาว ทิมพะสุต 2543; นุชลดดา โรจนประภาพรรณ 2541)

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว จึงได้แก่ การที่บิดามีความสัมพันธ์ต่อมารดาและบุตร ซึ่งประกอบไปด้วย การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว การรับรู้ปัญหา การแก้ไข และช่วยเหลือกันในครอบครัว การลดความขัดแย้งในครอบครัว และการใช้เหตุผลในครอบครัว

2.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

บิดามารดามีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในการปลูกฝังอบรมความเชื่อ เจตคติ ค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ แก่บุตร ดังนั้น ลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของบิดามารดา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมปัจจุบันของเด็กย่อมมีผลต่อจิตใจ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ผ่านทางวิธีการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบต่าง ๆ ที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตร (งามตา วณิชานนท์ 2544: 6-44) สำหรับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ซึ่งจะสมบูรณ์แบบมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านวัฒนธรรม และภูมิหลังของครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีดังนี้

2.4.1 ปัจจัยด้านบิดา ได้แก่

1) อายุของบิดา ซึ่งจะเป็นตัวบอกลักษณะทางอารมณ์ มีผลให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อิริคสัน (Erikson, 1963 อ้างถึงใน น้ำทิพย์ ชูเวทย์ 2539: 38) ได้แบ่งพัฒนาการหลังจากวัยรุ่นไปแล้ว เป็น 3 ขั้น คือ วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (intimacy) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (generativity) และวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (integrity) โดยผู้ชายที่เริ่มเป็นบิดาตอนวัยรุ่น ในขณะที่บุตรเป็นวัยรุ่นนั้นบิดาจะมีอายุประมาณ 25-30 ปี เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในขั้นนี้ บิดามักจำกัดขอบเขตของตนเองภายในครอบครัว ที่ทำงาน และสังคม วัยนี้จะมีปัญหาเกี่ยวกับเวลา ผู้ชายที่เริ่มเป็นบิดา เมื่ออายุ 20 ปีขึ้นไป จะพบว่าในขณะที่บุตรเป็นวัยรุ่น บิดาจะอายุประมาณ 30-40 ปี เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ในระยะนี้บิดาจะคำนึงถึงภารกิจของครอบครัวเป็นใหญ่ จึงไม่ค่อยมีเวลาว่าง แต่จะทุ่มเทสิ่งต่าง ๆ ให้แก่บุตรเพื่อให้บุตรได้รับแต่สิ่งที่ดี ส่วนผู้ชายที่เริ่มเป็นบิดาเมื่ออายุมากแล้ว จะพบว่า ในขณะที่บุตรเป็นวัยรุ่น บิดาจะอายุมากกว่า 40-45 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย บิดาที่มีอายุมากอาจไม่เข้าใจวัยรุ่น และ บิดาที่มีอายุมากมักแสดงบทบาทของปู่หรือตา เช่น มีความอดทน ความรอบรู้ ความเข้าใจ และการตามใจ รูปแบบของบิดา จึงแตกต่างกันไป สอดคล้องกับ พรรณริภา เนืองทวี (2539) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดาในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุของบิดามีผลต่อความใกล้ชิดสนิทสนม ความไม่เข้าใจกัน และการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียนหญิงกับบิดา นอกจากนี้

จรรยา สุวรรณทัต และคนอื่น ๆ (2529) พบว่า บิดามารดาที่มีอายุมาก และวัยกลางคน มีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กดีกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย ซึ่ง โสพิน สุวรรกุล (2535: 76) พบว่า อายุของบิดามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก

2) ระดับการศึกษาของบิดา เป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนรู้จักคิดตัดสินใจ และมีความพร้อมในการปฏิบัติต่าง ๆ บิดาที่มีการศึกษาสูงกว่าจึงควรทำหน้าที่บิดาได้ดีกว่า ซึ่งผลการศึกษาของ วาสนา ศรีมณี และ คนอื่น ๆ (2517 อ้างถึงใน จรรยา เศรษฐบุตร 2536: 81) พบว่า ในครอบครัวที่มีการศึกษาต่ำ พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ต่อครอบครัวเลย และการศึกษาของ สุวรรณ ศรีจันทร์อรอาภา (2527 อ้างถึงใน ศิริพร สินธน์ 2539: 32) พบว่า บิดามารดาที่มีการศึกษาสูง จะมีความพร้อมในการเป็นบิดามารดามากกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ ลาแวนท์ (Lawan, 1985 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 36) ที่พบว่า บิดามารดาที่ระดับการศึกษาสูง จะมองเห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งทำให้สนใจ เอาใจใส่ และส่งเสริมการเรียนของเด็กอย่างเต็มที่มากกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคนอื่น ๆ (2526) ที่พบว่า เด็กที่บิดามีการศึกษาสูงได้รับการอบรมเลี้ยงดู ที่เน้นการพัฒนาแบบรวม 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านจริยธรรมอย่างเหมาะสม มากกว่าเด็กที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ และสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญศรี พิชัยสนธิ และคนอื่น ๆ (2528) ที่ศึกษา การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า บิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงมีการปฏิบัติบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรดีกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) อาชีพของบิดา จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า อาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยจากการศึกษาของวิมลรัตน์ (Wimonrat, 1985 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 4) พบว่า บิดาที่มีอาชีพที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จะมีความรู้และการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาได้ดีกว่าบิดาที่ไม่มีอาชีพ หรืออยู่กับบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของปราณี แสดคง (2538) ที่พบว่า ครอบครัวที่บิดามีอาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของบิดาสูงกว่า ครอบครัวที่บิดามีอาชีพค้าขาย เกษตรกรรม รับจ้าง และอาชีพของบิดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของบิดามารดา ในระยะที่ครอบครัวมีบุตรวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชาร์ปาร์ (Chapra, 1967 อ้างถึงใน น้ำทิพย์ ชูเวทย์ 2539: 43) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของผู้ปกครองกับผลการเรียนของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา อายุ 14-17 ปี พบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพเกี่ยวกับวิชาการ มีคะแนนจากแบบทดสอบทางสติปัญญา และแบบทดสอบเกี่ยวกับวิชาการสูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพอื่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ อรทัย รัตนมณี (2538) ที่พบ

ว่า บิดาที่มีอาชีพทหาร ตำรวจ จะอบรมเลี้ยงดูบุตรเน้นระเบียบวินัย เข้มงวด พุดคุยกับบุตรน้อย
 เล่านิทาน ร้องเพลงเด็กไม่เป็น มีลักษณะพฤติกรรมแนวคิดเก่า แต่บิดาที่มีอาชีพครู หรืออาชีพที่
 เกี่ยวข้องกับเด็กจะสามารถเล่านิทาน ร้องเพลงกับลูก และมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูโดยผสมผสาน
 แนวคิดใหม่เข้าไปด้วย และจากการศึกษาของ น้ำทิพย์ ชูเวทย์ (2539) ก็พบว่า บิดาที่มีอาชีพเกษตร-
 กรรม ใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มบิดาที่มีอาชีพข้าราชการ
 และพนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มบิดาอาชีพค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มบิดาที่
 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท ตามลำดับ

ในสังคมปัจจุบัน โดยลักษณะงาน และสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 ทำให้บิดาบางคนมีเวลามาก บางคนมีเวลาน้อย หรือไม่มีเวลา กล่าวคือ ลักษณะอาชีพบางอย่าง จะมี
 เวลาทำงานที่แน่นอน ทำให้บิดาสามารถจัดสรรเวลาในการอยู่กับบุตรได้ ทำให้เข้าใจบุตรมากขึ้น
 จึงผูกพันกับบุตรมาก มีโอกาสได้พัฒนาการปฏิบัติ และเมื่อได้ปฏิบัติจะมั่นใจในบทบาทของตนเอง
 มากขึ้น นำไปสู่การเป็นบิดาที่ดีได้ ส่วนบิดาที่มีเวลาในการทำงานไม่แน่นอน หรือบางคนต้อง
 ทำงานพิเศษ ทำให้มีเวลาอยู่กับบุตรไม่มากนัก อาจทำให้บิดามีบทบาทในการ อบรมเลี้ยงดูบุตรได้
 ไม่เต็มที่ (จารุณี อรัญญูมิ 2542: 81) ประกอบกับสถานภาพ และบทบาทของชายหญิงในครอบครัว
 ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป หลายครอบครัวมารดาเป็นผู้ออกไปทำงานนอกบ้าน ในขณะที่บิดาทำงาน
 อยู่ในบ้าน เช่น เปิดร้านอาหาร ทำงานช่างฝีมือต่าง ๆ ในบ้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อบทบาทของ
 บิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วย

4) รายได้ของบิดา ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อ บทบาท
 การเลี้ยงดูบุตร เนื่องจาก สังคมปัจจุบันทั้งบิดาและมารดาจะเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจของ
 ครอบครัว เมื่อมีรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวน้อย การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเอาใจใส่แก่บุตร
 ด้านวัตถุอาจน้อยตามไปด้วย ซึ่งมีผลทำให้บุตรมักขาดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการศึกษา
 เล่าเรียน ผลตามมามีคือ เด็กจะไม่สนใจเรียน และมีปัญหาการเรียนตามมา (ปราณี แสดคง 2538: 38)
 สอดคล้องกับการศึกษาของ แลมป์ (Lamb, 1981 อ้างถึงใน น้ำทิพย์ ชูเวทย์ 2539: 42) ที่ศึกษา
 เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างฐานะเศรษฐกิจสังคมกับบทบาทการเป็นบิดา พบว่า บิดาที่มีฐานะ
 ปานกลางจะมีส่วนช่วยในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีความสนิทสนมกับบุตรมากกว่าบิดาที่มีฐานะทาง
 เศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับ นุชรา บุญกนก (2531) ที่พบว่า บิดาที่มีรายได้สูง จะมีบทบาท
 ของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารกมากกว่าบิดาที่มีรายได้ต่ำ การศึกษาของ สุวรรณิ
 ศรีจันทร์ธาดา (2527 อ้างถึงใน ศิริพร สิ้นธนัง 2539: 32) พบว่า บิดาที่มีรายได้สูง จะมีความพร้อม
 ในการเป็นบิดามากกว่าบิดาที่มีรายได้ต่ำ งานวิจัยของ ประภารัตน์ ทวีเกียรติตระกูล (2528) พบว่า
 ในครอบครัวที่มีรายได้สูง สามีมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาคือว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ และ

สอดคล้องกับการศึกษาของ เมคคินเลย์ (Mckinley, 1964 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล 2533: 155) ที่พบว่า รายได้บิดามีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยบิดาที่ต้องทำงานหนักเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และรายได้ จะแสดงออกถึงความคับข้องใจ มีความเข้มงวดกับบุตรมากกว่าบิดาที่มีหน้าที่การงานน้อย ซึ่งมีรายได้น้อย แต่จะแสดงความเป็นมิตรกับบุตร และเข้มงวดกับบุตรน้อยกว่า มีเวลาใกล้ชิด สนใจที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรได้มากกว่า เนื่องจาก ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการเป็นบิดา บิดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนมากมักมีโอกาส และความสามารถที่จะสนับสนุนทางด้านกำลังทรัพย์ จัดหาสิ่งต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงดูบุตร การให้ความรู้ และชี้แนะแนวทางให้เด็กแสวงหาประสบการณ์ ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าเด็กที่บิดามีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ

2.4.2 ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่

1) สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หรือ สถานภาพสมรส เป็นตัวบ่งชี้ถึงแรงสนับสนุนทางสังคม ที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไป บุคคลที่มีคู่สมรสย่อมจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ มากกว่าบุคคลที่ไม่มีคู่สมรส และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส หรือบิดามารดานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงภาวะสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของบุตร สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดานั่นเอง (Belsky, 1981 อ้างถึงใน นุชรา บุญกนก 2531: 12) นอกจากนี้ สถานภาพสมรส ยังมีส่วนในการสะท้อนให้เห็นถึงสัมพันธภาพของคู่สมรส ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วย ซึ่งครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ที่ส่งเสริมอุปนิสัย ความคิดสร้างสรรค์ บุคลิกภาพของเด็ก และพฤติกรรมของเด็ก ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูภายในครอบครัว วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีความสุข บิดามารดารักใคร่กัน มีความห่วงใยบุตร และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร เด็กจะพูดจาด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ตรงข้าม ครอบครัวที่ไม่มีความสุข บิดามารดาทะเลาะวิวาทกันเสมอ เด็กจะมีบุคลิกภาพที่ก้าวร้าว พูดจาหยาบคาย ชอบทะเลาะวิวาท (Schafer and Kundten, 1970 อ้างถึงใน ปราณิ แสดคง 2538: 39) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวัณย์ ศรีสุวรรณ (2531) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เจตคติของบิดาต่อบุตรกับบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า สัมพันธภาพของคู่สมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สังวาลย์ สมสนธิ (2518) ที่พบว่า วัยรุ่นที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน มีความขัดแย้งกับบิดามารดาน้อยกว่าวัยรุ่นที่บิดามารดาหย่าร้างกัน จากการศึกษาของ ซูล และคนอื่น ๆ (Soule and others, 1979: 259 อ้างถึงใน จารุวรรณ ชูปวา 2541: 25) พบว่า คู่สมรสที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้สึกละอายต่อบทบาทการเป็นบิดา และยังทำให้บิดามีความมั่นใจในบทบาท

การเป็นบิดามากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ พรณชฎิภา เนื่องทวี (2539: 209) ที่พบว่า นักเรียนที่บิดายังอยู่ด้วยกันกับมารดา มีค่าเฉลี่ยคะแนนการทำกิจกรรมร่วมกับบิดาทั้งในวันธรรมดา และวันหยุดมากกว่านักเรียนที่บิดามารดาหย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามิกรรยาจะมีการปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความห่วงใย ให้กำลังใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร มีความเข้าใจถึงบทบาท และกิจกรรมของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะช่วยสนับสนุนด้านจิตใจ ช่วยให้บิดามารดาแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้ครอบครัวมั่นคง และมีความสุข

2) ลักษณะครอบครัว การที่เด็กจะเติบโตอย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจได้นั้น นอกจากจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้ความรัก และการดูแลเอาใจใส่จากผู้เป็นบิดามารดาแล้ว บุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว เช่น ปู่ย่า ตายาย ก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กด้วย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะครอบครัวจากครอบครัวขยาย มาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น บทบาทของปู่ย่า ตายายในครอบครัว จึงถูกลดบทบาทลง ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้มีผลต่อบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น การศึกษาวิจัยของ พิทยา จารุพูนผล และคนอื่น ๆ (2539: 187) ที่ศึกษาผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นบิดาที่มีบุตรคนแรกต่อพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตร และ สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร พบว่า บิดาในกลุ่มควบคุมมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรน้อย เนื่องจาก ย่าหรือยาย ไม่ยอมเปิดโอกาสให้บิดาได้เลี้ยงดูบุตร เพราะเกรงว่าจะเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งการที่บิดาขาดโอกาสในการเลี้ยงดูบุตรนั้น มีผลต่อความรู้สึกผูกพันระหว่างบิดาและบุตร ทำให้บิดาละเลยและไม่สนใจบุตร เนื่องจากคิดว่า มีผู้อื่นให้การดูแลบุตรอยู่แล้ว และสอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคนอื่น ๆ (2536) ที่พบว่า การที่เด็กอยู่ในครอบครัวขยาย จะช่วยลดผลเสียของภาวะเครียดในครอบครัวที่อาจเกิดกับเด็กได้มาก แตกต่างจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว อย่างชัดเจน 3 ลักษณะ คือ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม การรู้สึกว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ซึ่งการอยู่ในครอบครัวขยายอาจช่วยเด็กออกห่างจากบิดามารดา ในขณะที่มีเหตุการณ์ขัดแย้งกันเกิดขึ้น ทำให้เด็กยังคงมีความรู้สึกที่ดีต่อบิดามารดาของตนมากกว่าเด็กในครอบครัวเดี่ยว

2.4.3 ปัจจัยด้านบุตร ได้แก่

1) จำนวนบุตรในครอบครัว มีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับบิดา คือ ถ้ามีพี่น้องมาก จะมีผลให้บทบาทของบิดาต้องกระจายไปให้บุตรแต่ละคน ซึ่งทำให้บุตรมีความสัมพันธ์กับบิดาไม่เต็มที่ หรือน้อยกว่าครอบครัวที่มีบุตรน้อย ซึ่ง เฮอรัลด์

(Hurlock, 1973: 305–307) ได้สรุปไว้ว่า ครอบครัวที่มีบุตรคนเดียว บิดามารดาจะปกป้องมาก และตั้งความหวังกับบุตรมาก บุตรคนเดียวมักได้รับความสุขอย่างเต็มที่ ปราศจากความขัดแย้งที่บ้าน และไม่มีพี่น้องมาทะเลาะเบาะแว้งกันด้วย ครอบครัวขนาดเล็กที่มีบุตร 1-2 คน บิดามารดาสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ทำให้เด็กเจริญเติบโตอย่างไม่มีปัญหา บิดามารดามักส่งเสริมความสำเร็จ แต่มักคิดหวังสูงถ้าบุตรล้มเหลว ส่วนครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คน ขึ้นไป จะมีการควบคุมยุ่งยาก มีลักษณะเผด็จการ การพักผ่อนหย่อนใจจะถูกจำกัดลงด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา สรมณี และคนอื่น ๆ (2517 อ้างถึงใน จรรยา เศรษฐบุตร 2536: 81) ที่พบว่า ถ้าครอบครัวใหญ่มีบุตร 5-9 คน และอยู่กันอย่างหนาแน่นมักพบเด็กเป็นโรคจิตเภท มากกว่าครอบครัวเล็ก เพราะการดูแลเอาใจใส่เป็นการส่วนตัวมีน้อย และการศึกษาของ วิวาห์วัน มูลสถาน (2523: 22) ที่พบว่า ในครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกมาก มักต้องการใช้การจัดการและการปกครองอย่างเข้มงวด บิดาไม่ค่อยมีโอกาสใกล้ชิดกับเด็กมากนัก จึงมีโอกาสสังสรรค์กับเด็กแบบเป็นกันเองน้อยกว่า

2) จำนวนบุตรวัยรุ่น ในครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่นหลายคน อาจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น กล่าวคือ ถ้ามีบุตรวัยรุ่นหลายคนบทบาทของบิดาต้องกระจายไปให้บุตรแต่ละคน ซึ่งจะทำให้บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู น้อยกว่าบิดาที่มีบุตรวัยรุ่นคนเดียว (ศิริพร สิ้นธนัง 2539) เนื่องจาก วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเครียดหลายอย่าง เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงมากมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความสับสนทั้งที่เกี่ยวกับร่างกายที่กำลังเปลี่ยนแปลง อารมณ์ของตน รวมถึงสังคมรอบข้าง ความสับสนบางครั้ง อาจรุนแรงจนกลายเป็นปัญหาได้ เมื่อเด็กโตขึ้นปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ก็พบมากขึ้นด้วย ดังนั้น ครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่นมากกว่า 1 คน บิดามารดาต้องรับผิดชอบมาก โอกาสที่จะเครียด และถูกกดดันจากการดำเนินชีวิตมีมากกว่า (วิทยา นาควัชระ 2543) ซึ่งมีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วย โดยอาจทำให้คุณภาพการเลี้ยงดูบกพร่องไป

3) เพศของบุตรวัยรุ่น บิดามารดาในบางครอบครัว มีความต้องการบุตรเพศใดเพศหนึ่งมากกว่าอีกเพศหนึ่ง ในขณะที่บางครอบครัวไม่มีความรู้สึกแตกต่างระหว่างการมีบุตรเพศชายหรือเพศหญิง ดังนั้น เพศของบุตรจึงสัมพันธ์กับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น จากการศึกษาของ ชาย โพธิสิตา (2537: 2) ที่ศึกษาครอบครัวและเยาวชน พบว่า เยาวชนชายใกล้ชิดกับบิดามากกว่าเยาวชนหญิง ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์พบทั้งในเขตเมือง และชนบท โดยกล่าวได้ว่าการที่บุตรชายใกล้ชิดสนิทสนมกับบิดามากกว่าบุตรสาวนั้น อาจเป็นเพราะ บุตรชายเป็นเพศเดียวกับบิดา ดังนั้น จึงมีความเข้าใจบิดามากกว่าหรืออาจมาจากการที่บุตรชายสามารถพูดคุยหรือปรึกษาบิดาได้มากกว่า อาจมีความเข้าใจในเรื่องเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นเรื่องเฉพาะของผู้ชายก็ได้ สอดคล้อง

กับการศึกษา ของ สุวัฒน์ วิบูลย์เศรษฐ์ และคนอื่น ๆ (2536) ที่ศึกษา ความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัย ในประเทศไทย พบว่า เพศของบุตรเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่าง บุตร ทั้งนี้ อาจสะท้อนถึงอิทธิพลของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่ทำให้มีความแตกต่างกัน ระหว่างเพศ ทำให้บุตรชายมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับบิดามากกว่าบุตรหญิง นอกจากนี้ เพศของ บุตรยังมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบิดาอย่าง เป็นที่เข้าใจกันดีกว่าบุตรหญิง การศึกษาของวิมลรัตน์ (Wimonrat, 1985 อ้างถึงใน ปราณี แสดง 2538: 4) พบว่า เพศของบุตรมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเรื่องเพศศึกษา โดย บิดาจะให้คำแนะนำแก่บุตรเพศชายมากกว่าบุตรเพศหญิง ทำนองเดียวกัน นิภา พงศ์วิรัตน์ (2521 อ้างถึงใน พรรณธิดา เนื่องทวิ 2539: 12) ศึกษาปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้น พบว่า วัยรุ่น เพศชายมีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยกว่าวัยรุ่นหญิง และพบว่า วัยรุ่นหญิง ขัดแย้งกับบิดามากกว่าวัยรุ่นชาย ทั้งนี้ขัดแย้งกับการศึกษาของ เทสซ์ (Tasch, 1952 อ้างถึงใน พงษ์สุธา รัตนมาศมงคล 2533: 169) ที่พบว่า บิดาจะมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหญิงมากกว่าบุตร ชาย โดยบิดาจะเกี่ยวข้องกับบุตรหญิง ในเรื่อง การคุ้มครองความปลอดภัย และจะเกี่ยวข้องกับบุตร ชาย ในเรื่อง ความสามารถทางร่างกาย ทักษะต่าง ๆ และความสนใจของบุตร และการศึกษาของ กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 อ้างถึงใน ทัดดาว ลิ้มพะสุต 2543: 25) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า วัยรุ่นหญิงมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ดีกว่าวัยรุ่นชาย ทั้งนี้เนื่องจาก บุตรเพศหญิงจะมีความอ่อนโยน และเอาใจใส่บิดามารดามากกว่าบุตรชาย บิดามารดาไทย ยังมีความห่วงใยบุตรที่เป็น ผู้หญิงมากกว่าบุตรที่เป็นผู้ชาย เป็นผลให้ บิดามารดามีความเข้าใจในบุตรหญิงได้ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

มีการวิจัยที่ได้แสดงให้เห็นว่า บิดามีการปฏิบัติต่อบุตรแตกต่างกันตามเพศของ บุตร เช่น การศึกษาของ สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่น ๆ (2532) พบว่า เพศของเด็กมีอิทธิพลต่อวิธี การเลี้ยงดูของบิดา บุตรหญิงจะได้รับการสอนให้ระมัดระวังกิริยามารยาท ให้มีความสุขภาพอ่อน- โยน ในขณะที่บุตรชายจะได้รับการส่งเสริมให้ทำตัวเป็นผู้ชายมากขึ้น บุตรหญิงจะช่วยมารดา ทำงานบ้าน ส่วนบุตรชายจะช่วยบิดาออกไปทำงานในไร่นา และเด็กชายจะถูกแยกไม่ให้อนอนกับ สมาชิกผู้หญิงในบ้าน แต่จะให้ไปนอนกับผู้ชายด้วยกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พอตเตอร์ (Potter, 1976: 126) ที่ศึกษาครอบครัวไทยในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บิดากับบุตรชาย มีความสัมพันธ์กันอย่างอบอุ่น เมื่อบุตรชายยังเป็นเด็ก บิดาจะสอนวิธีประกอบอาชีพ และวิธีการดำเนิน ชีวิตในสังคม นอกจากนี้ ยังมีการยอมรับสนับสนุนบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง เนื่องจากเป็นเพศ เดียวกัน จากงานวิจัยต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า เพศเป็นปัจจัยที่สำคัญ และมีผลต่อบทบาทของบิดาใน การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

4) ลำดับที่ของบุตร มีความหมายต่อความรู้สึกนึกคิดของบิดาแตกต่างกันไป ครอบครัวที่มีบุตรคนเดียว ย่อมคาดหวังและทุ่มเทให้กับบุตรมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบุตรคนแรก นำมาซึ่งความสุขอันยิ่งใหญ่มาสู่ครอบครัว บิดาจะทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของบุตร มากกว่าสนใจความต้องการของตัวเอง จากการศึกษาของ บุญวดี เพชรรัตน์ (2532: 13) พบว่า บุตรคนแรกและคนสุดท้าย มีความหมายที่สุดในครอบครัว สำหรับบุตรคนกลางมักถูกลืม หรือได้รับการเอาใจใส่ไม่เท่าเทียมกับบุตรลำดับอื่น และบุตรคนที่สอง มักจะได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาด้วยความมั่นใจมากกว่าบุตรคนแรก และจากการศึกษาของ เวนทูรา (Ventura, 1982: 269-273) พบว่า บิดามารดาที่เพิ่งมีบุตรเป็นคนแรก มักมีปัญหา เนื่องจาก ไม่เคยมีประสบการณ์ ไม่สามารถรับทราบ และตอบสนองความต้องการของบุตรได้

2.4.4 การรับรู้บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ซึ่งการรับรู้ คือ การแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ ตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจตนเอง การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลภายหลังจากได้รับสิ่งเร้า หรือข้อมูลต่าง ๆ แล้วแปลสิ่งเร้านั้นให้กลายเป็นการรับรู้ และตอบสนอง ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในรูปแบบการกระทำ ความนึกคิด ความคิดรวบยอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ ตำแหน่งทางสังคม ความต้องการของบุคคล วัฒนธรรม สภาพอารมณ์ของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับ การศึกษาของ บังอร สุภวิทิตพัฒนา (2536) ที่ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา พบว่า การรับรู้พัฒนาการของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของจารุณี อรัญภูมิ (2542) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการ และการรับรู้บทบาทการเป็นบิดากับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดา ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน พบว่า การรับรู้บทบาทของบิดามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดา ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

จากการทบทวนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า มีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา โดยมีทั้งที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของบิดา และบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งนี้สามารถนำเสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ดังต่อไปนี้

3.1 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของบทบาทบิดา

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถพิจารณาความสำคัญของบิดา แยกตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ได้ดังนี้

3.1.1 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของการเจริญเติบโตทางร่างกายและเพศศึกษา จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กวัยรุ่นเข้าใจ และมีความเชื่อถือในสิ่งที่ เป็นความจริง ที่ถูกต้อง ถ้าบิดาและบุตรชายสนิทสนมกัน และเปิดโอกาสให้บุตรซักถาม ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงระบบของร่างกาย และมีทางออกในการที่จะเอาชนะกับความตึงเครียดทางเพศ จะช่วยบุตร ได้มาก (วินัดดา ปิยะศิลป์ 2540: 129) จากงานวิจัยของ มาร์ติน (Martin, 1985: 181) พบว่า บิดามีความเกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง และถ้าความเกี่ยวข้องนั้นเป็นไปอย่างอบอุ่น บิดาเลี้ยงดู ให้ความรัก ความสนใจ และให้รางวัล เด็กวัยรุ่นทั้งหญิงและชายก็จะพัฒนาบทบาททางเพศได้อย่างเหมาะสม แต่ทั้งนี้แม้ว่า ความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเกี่ยวกับเรื่องเพศของวัยรุ่น จะมีความพร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ก็ตาม สังคม และวัฒนธรรมก็ไม่ยินยอมให้ เด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กันได้ ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นยังไม่พร้อมในหลายด้าน ไม่ว่าจะในเรื่องส่วนตัว หรือสังคม เด็กวัยรุ่นจึงต้องควบคุมความต้องการทางเพศไว้ (สุชาติ โสมประยูร 2531: 65-66) มีการศึกษาพบว่า พัฒนาการของลักษณะความเป็นชายในบุตรชาย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะความเป็นชายของบิดา และการมีส่วนร่วมของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความอบอุ่น และให้การสนับสนุน (Biller, 1981: 329-330) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาพบว่า บิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีพฤติกรรม และความเชื่อที่เหมาะสมกับเพศของบุตรชายที่เป็นวัยรุ่นด้วย (Emihovich and others, 1984 อ้างถึงใน ศิริพร สิ้นธนัง 2539: 26) สำหรับบุตรหญิง บิดามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาลักษณะความเป็นหญิงทั้งทางตรงและทางอ้อม (Anderson, 1982: 102)

3.1.2 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์ บิดาจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น ซึ่ง ฮอฟแมน (Hoffman, 1963 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล 2533: 57) พบว่า บิดามีความสัมพันธ์กับบุตรในด้านระเบียบวินัยมากกว่ามารดา ส่วนทางด้าน การแสดงความรักนั้นน้อยกว่ามารดา การอบรมเลี้ยงดูบุตรและลักษณะของบิดา มีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสุขภาพจิตของบุตร บิดามีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลในเด็ก กล่าวคือ การเป็นบิดาที่ไม่สมบุรณ์ ทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่มั่นคงในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกวิตกกังวล และความเชื่อถือตนเองต่ำ (Biller, 1981: 156) จากการศึกษาของ วาสนา สรมณี และคนอื่น ๆ (2517 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล 2533: 58) ซึ่งศึกษา เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเป็น โรคจิต 11 ราย พบว่า เด็กเหล่านี้มักเป็น โรคจิตด้วย

เพราะว่า บิดามารดาที่เป็นโรคจิต มักจะมีการสื่อสารทางวาจา และสัมพันธ์ภาพที่ผิดปกติกับบุตร และในครอบครัวที่บิดาเป็นโรคจิต จะมีผลต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง เนื่องจาก เด็กชายมักจะถูกมอบหมายให้ยึดบิดาเป็นแบบอย่างในด้านต่าง ๆ และจากการศึกษาของ ควงเคือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2524) ที่ศึกษาอิทธิพลของบิดาต่อสุขภาพจิตของเด็กไทย พบว่า บิดามีความสำคัญมากกว่ามารดาในสุขภาพจิตของบุตรชาย มารดามีความสำคัญมากกว่าบิดาในสุขภาพจิตของบุตรหญิง ในครอบครัวที่มารดาทำงาน บิดามีความสำคัญต่อสุขภาพจิตของบุตรทั้งสองเพศมากกว่าในครอบครัวที่มารดาไม่ได้ทำงาน และครอบครัวในชนบทนั้น บิดามีความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นมากกว่าครอบครัวที่อยู่ในเมือง สอดคล้องกับ การศึกษาของ ดี แอน เวค และคนอื่น ๆ (Werk and others, 1994 อ้างถึงใน ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 35) ที่ศึกษาอิทธิพลของความผูกพันกับผู้ปกครองต่อภาวะจิตที่ติของบุตรชายและหญิง พบว่า การได้รับความรักจากบิดา มีผลทางบวกกับสุขภาพจิตของเด็กหญิง นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ สามารถสร้างบรรยากาศที่อิสระ ปลอดภัย ฝึกหัดให้บุตรช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุด เปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงออก จะทำให้บุตรมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ

3.1.3 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม การที่บิดาให้วัยรุ่นได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมและกลุ่มเพื่อน ให้วัยรุ่นมีอิสระในการคบเพื่อนทั้งชายและหญิง จะส่งเสริมให้วัยรุ่นเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกเป็นอิสระที่จะแสดงความคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง การมีเพื่อนเท่ากับเปิดโอกาสให้สร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น มีโอกาสทั้งรับและให้ความช่วยเหลือตลอดจนเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า และได้ฝึกทักษะทางสังคม (ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 33) นอกจากนี้ ความรักความผูกพันของบิดาที่มีต่อบุตร ยังมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ชายและเพื่อน (Anderson, 1982: 102) จากการศึกษาของ บิลเลอร์ (Biller, 1981: 330) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการมีปฏิสัมพันธ์ของบุตรกับเพื่อน และการมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดายังเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อพัฒนาการส่วนบุคคลของบุตร อีกหลายด้าน รวมทั้งความสามารถทางความคิดและการปรับตัวด้านการพูด และการศึกษาของ รูเทอร์และบิลเลอร์ (Reuter and Biller, 1973: 339-342) พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีการปรับตัวไม่ดี มักมีบิดาที่มีลักษณะปกป้องตัวเอง ไม่ค่อยยอมรับในข้อบกพร่องของตน มีอาการทางประสาท ชอบลงโทษบุตร เข้มงวดกับบุตร และขาดเมตตา จากการศึกษาของ อัลไคร์ (Alkire, 1969 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล 2533: 57) พบว่า วัยรุ่นที่ปกติมักมาจากครอบครัวที่บิดาเป็นผู้นำ ส่วนวัยรุ่นที่มีความผิดปกติมักมาจากครอบครัวที่มารดาเป็นผู้นำ สอดคล้องกับการศึกษาของ ฮอฟแมน (Hoffman, 1961 cited by Anderson, 1982: 102) ที่พบว่า

เด็กผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มารดามีอำนาจ จะมีความยากลำบาก ในการมีสัมพันธภาพกับเพศชาย และเป็นที่ยังเกียจของเด็กผู้ชาย ถ้ามารดาเข้มงวดมากกว่าบิดา เด็กผู้หญิงจะมีลักษณะต่อต้าน ไม่กระตือรือร้น และไม่ค่อยเป็นมิตรกับผู้อื่น แต่ถ้าบิดาเข้มงวดมากกว่ามารดา เด็กผู้หญิงจะมีลักษณะขยันขันแข็ง และมีความทะเยอทะยาน ส่วนเด็กผู้ชายที่มาจากครอบครัวที่บิดามีอำนาจ จะมีลักษณะขยันขันแข็ง ในขณะที่เด็กผู้ชายที่มาจากครอบครัวที่มารดามีอำนาจ จะมีลักษณะอ่อนโยน

3.1.4 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ตามทฤษฎีพัฒนาการของ เพียเจท์ ลักษณะสำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่น ได้แก่ การพัฒนาความคิดที่เป็นแบบนามธรรม อธิบายได้ถึงเหตุและผล ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหา มีการรับรู้ การตัดสินใจ และการวิเคราะห์เรื่อง ซึ่งจะแตกต่างออกไปตามภูมิหลัง ประสบการณ์ ระยะเวลา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น บิดาจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยรุ่น โดยการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน ให้คำแนะนำ และให้โอกาสในการเรียนรู้ ฝึกทักษะตามความถนัด (ปราณี แสลดง 2538: 27) จากการศึกษาของ เอสเตอร์บลูค และ โกลด์เบิร์ก (Esterbrook and Goldberg, 1984: 740-752) พบว่า บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดา มีผลต่อทักษะในการแก้ปัญหาของบุตร ทั้งนี้ เนื่องจากการที่บิดาดูแลบุตรอย่างใกล้ชิด จะเป็นการกระตุ้นพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก สอดคล้องกับ บุญถิ่น อัตถากร (2509: 81-87 อ้างถึงใน อัจฉรา พุ่มมณีกร 2537: 28) ที่กล่าวว่า เด็กที่บิดาได้ร่วมเลี้ยงดูใกล้ชิด และเต็มใจ จะมีสติปัญญาสูง มีสมาธิในการทำงานที่ดีเลิศ และแสดงความอยากเรียน อยากรู้ อยากเห็น การศึกษาของ บราวน์ และคนอื่น ๆ (Brown and others, 1992 อ้างถึงใน รติพร ถึงฝั่ง 2541: 23) ก็พบว่า เด็กที่มีความพร้อมในการเรียนสูง จะเป็นเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามากกว่า และในครอบครัวที่มีแต่มารดา บุตรจะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ การศึกษาของ เมอร์เชนท์ (Merchant, 1984 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล 2533: 54) ก็พบว่า สัมพันธภาพที่ดีของบุตรชายกับบิดา มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางการเรียนของบุตรชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.5 การเป็นแบบอย่างที่ดี การเป็นแบบอย่างของบิดา มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการของวัยรุ่นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ซึ่งบิดาจะแสดงแบบอย่างแก่บุตร โดยคำพูดหรือการกระทำ และระเบียบวินัยที่บิดาใช้กับบุตร ซึ่ง บิลเลอร์ (Billler, 1981: 518) กล่าวว่า เด็กที่ขาดบิดามักขาดแบบอย่างในการเรียนรู้เกี่ยวกับ การควบคุม ตนเอง การควบคุมความก้าวร้าวของตนเอง และสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งหลาย จากการศึกษาของ เมียร์โล (Meerlo, 1956 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล 2533: 60) พบว่า บิดาเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ทางด้านสังคมของบุตร เด็กที่ขาดบิดาจะมีความลำบากในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ซึ่งอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมต่อต้านสังคม โดยแสดงออกในแง่ของความก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ และมีพฤติกรรมพาลเกร ซึ่ง โรบิสคอน และสก๊อต (Robischon and Scott, 1969 อ้างถึงใน จารุณี อรรถภูมิ 2542: 36) กล่าวว่า บิดามี บทบาทในการเป็นแบบอย่างทางสังคม และอาชีพการงานของบุตร บิดาจะมีอิทธิพลเกี่ยวกับการเป็นตัวแบบทางด้านบทบาทต่อบุตรชาย มากกว่าบุตรหญิง ในระยะแรก เด็กชายที่บิดาให้ความรัก ความอบอุ่น ใ้การสนับสนุน จะทำให้ บุตรชายมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความสามารถเป็นผู้นำได้ดีกว่าเด็กอื่น สำหรับในเด็กหญิง พบว่า เด็กผู้หญิงก่อนวัยเรียนที่ขาดบิดา มีแนวโน้มที่จะเกิดลักษณะขี้อายและ ก้าวร้าวในวัยรุ่น นอกจากนี้ บิดายังเป็นผู้สอนบุตร เกี่ยวกับบรรทัดฐานทางกฎหมาย กฎระเบียบ ต่าง ๆ และการลงโทษเมื่อบุตรกระทำผิด

3.1.6 การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร คือ การมีปฏิสัมพันธ์ และการปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดาและบุตร ได้แก่ บิดาและบุตรมีการพักผ่อน หย่อนใจร่วมกัน มีการแสดงความรักความผูกพันกัน ชื่นชมคุณค่าในตัวบุตร มีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อกัน ไม่คาดหวังในความสำเร็จของบุตรมากเกินไป ยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนา และจัดการกับ ภาวะวิกฤตที่เกิดกับบุตรได้ (กุสุมาลี ไชยเมือง 2540: 5) จากการศึกษาของ กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526: 58-59 อ้างถึงใน อัจฉรา พุ่มมณีกร 2537: 45) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของสัมพันธภาพใน ครอบครัวกับการปรับตัวของวัยรุ่น พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการ ปรับตัว นั่นคือ วัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีก็จะปรับตัวได้ไม่ดีไปด้วย และจากการ ศึกษาของ ไดซอน (Dizon, 1984: 26 อ้างถึงใน จารุวรรณ ชูปวา 2541: 16) พบว่า สัมพันธภาพที่ดี ระหว่างบิดากับบุตร จะมีผลให้บุตรเจริญเติบโต เป็นบุคคลที่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ มีความไว้วางใจในตนเองและผู้อื่น สามารถให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้อื่นได้ดี ในทางตรงข้าม ถ้า สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรไม่ดี จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ บุตรมีแนวโน้มจะกลายเป็นบุคคลที่ขาดความมั่นคงทางด้านจิตใจ มีความวิตกกังวลสูง ต้องพึ่งพา ผู้อื่นอยู่เสมอ และจะกลายเป็นบุคคลที่มีอาการทางประสาทได้ง่าย

3.2 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

จากการศึกษางานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีดังนี้

งานวิจัยของ โสพิน สุวรรณ (2535) ศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก พบว่า บิดาส่วนใหญ่ จะมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทในด้านการปกป้องคุ้มครองอันตรายมากที่สุด รองลงมาคือ บทบาทด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการของบุตร และด้านการดูแลบุตรขณะ

ปกติและเจ็บป่วย ตามลำดับ

งานวิจัยของ อำไพ วรรณเชษฐา (2536) ที่ศึกษาการรับรู้บทบาทของบิดากับการปฏิบัติของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคนแรกวัย 0-2 เดือน พบว่า บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการ รองลงมาคือ ด้านการปกป้องคุ้มครองอันตรายในบุตร และด้านการดูแลบุตรทางร่างกายและจิตใจ

งานวิจัยของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และคนอื่น ๆ (2528) ศึกษาการปฏิบัติบทบาทของบิดาและมารดาในการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า การปฏิบัติบทบาทต่าง ๆ ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาโดยรวมใกล้เคียงกัน และอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่ทั้งบิดาและมารดาปฏิบัติมาก คือ เรื่องการสอนบุตรเกี่ยวกับความต้องการของสังคม และการปฏิบัติตัวตามความคาดหวังของสังคม ส่วนการเสริมสร้างสติปัญญา และการสอนเกี่ยวกับสุขภาพยังปฏิบัติน้อย บทบาทที่บิดาและมารดามีการปฏิบัติแตกต่างกัน มี 2 เรื่อง คือ เรื่องการสอนเกี่ยวกับสุขภาพ และการออกกำลังกาย พบว่า บิดาสนใจมากกว่ามารดา และเรื่องการสอนเกี่ยวกับอนามัยส่วนบุคคล พบว่า มารดาปฏิบัติมากกว่าบิดา สำหรับบทบาทของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติไม่แตกต่างกัน คือ เรื่องการสอนเกี่ยวกับค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม ด้านการสอนให้ควบคุมอารมณ์ และตอบสนองทางอารมณ์ และด้านการแสดงความรักต่อเด็ก

งานวิจัยของ อรทัย คล้ายสุวรรณ (2538) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรอายุ 0-5 ปี พบว่า บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง พบมากที่สุด คือ ด้านการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว รองลงมาคือ ด้านการเป็นผู้ดูแลและเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม และด้านการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวตามลำดับ

งานวิจัยของ จารุณี อรัญภูมิ (2542) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการและการรับรู้บทบาทของการเป็นบิดา กับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน พบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทและปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บิดามีการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาสูงสุด คือ ด้านการปกป้องคุ้มครองอันตราย รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ การเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และมีการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

งานวิจัยของ ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวระยะมีบุตรวัยรุ่นกับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวระยะมีบุตรวัยรุ่น อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการถ่ายทอดปรัชญาการดำเนินชีวิตและจริยธรรมแก่บุตร ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้เรื่องเพศศึกษา

งานวิจัยของ ปนัดดา จันผ่อง (2541) ศึกษาการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชายระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการรับรู้บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการอบรมสั่งสอนทางสังคม ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ด้านความรับผิดชอบ เสริมกิจของครอบครัว ด้านการปกป้องคุ้มครอง และด้านนันทนาการ ตามลำดับ

งานวิจัยของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่า พฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรบุตรคนแรก มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

งานวิจัยของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น พบว่า บิดามีบทบาทในการให้ความเข้าใจ การเป็นที่ไว้วางใจ หรือการให้เวลาแก่บุตรน้อย

งานวิจัยของ รติพร ถึงฝั่ง (2541) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาและพัฒนาการตามวัยของบุตรวัย 0 – 6 ปี พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรน้อย และเมื่อทดสอบพัฒนาการของบุตร พบว่า บุตรมีพัฒนาการโดยรวมไม่ดี โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสังคม และการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับพัฒนาการของบุตรวัย 0 – 6 ปี ยกเว้นพัฒนาการด้านสติปัญญาและการใช้ภาษา

งานวิจัยของ ชุตินา ศิริกุลชยานนท์ (2534 อ้างถึงใน กุสุมาลี ไชยเมือง 2540: 2) ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัวที่มารดาทำงานนอกบ้าน พบว่า บิดาที่อาศัยในสังคมชนบท มีการเลี้ยงดูบุตรน้อย เพราะบิดาเหล่านั้นคิดว่า การเลี้ยงดูบุตรควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของมารดาโดยตรง

งานวิจัยของ กุสุมาลี ไชยเมือง (2540) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1–3 ปี กับสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรตามการรับรู้ของมารดา พบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรโดยรวม อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทในด้านการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบุตรมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการดูแลบุตรทางร่างกาย และด้านการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร ตามลำดับ

สัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นกับบุตร ด้านการมีความผูกพันรักใคร่กัน ด้านการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน ด้านการชื่นชมคุณค่าในตัวบุตร ด้านการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างบิดาและบุตร และด้านความคาดหวังในความสำเร็จของบุตร ตามลำดับ

งานวิจัยของ น้ำทิพย์ ชูเวทย์ (2539) ศึกษาบทบาทของบิดาในการใช้เวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน พบว่า บิดาใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูด้านสติปัญญามากที่สุด

งานวิจัยของ สำเนียง เข้มสะอาด (2529) ศึกษาบทบาทของบิดาต่อการเลี้ยงดูทารกตามการรับรู้ของตนเอง พบว่า บิดามีบทบาทด้านการใช้เวลาเป็นเพื่อนกับบุตรและส่งเสริมการเล่นของบุตร และด้านการปกป้องคุ้มครองอันตรายต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม ร้อยละ 81 ด้านการให้การดูแลขณะปกติและเจ็บป่วย ร้อยละ 60 และด้านการเป็นผู้ให้สิ่งของ เครื่องใช้ และของเล่น ร้อยละ 50 ตามลำดับ

งานวิจัยของ วิลาวัณย์ ศรีสุวรรณ (2531) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของกลุ่มสมรส เจตคติของบิดาต่อบุตรกับบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาทั้งโดยรวม และรายด้านมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูง และพบว่า บิดามีบทบาทด้านการดูแลบุตรทางด้านจิตใจ และด้านการปกป้องคุ้มครองบุตร ดีกว่าบทบาทด้านการวางแผนและจัดเตรียมเพื่อบุตร และด้านการดูแลบุตรทางด้านร่างกาย

งานวิจัยของ นุชรา บุญกนก (2531) ศึกษาบทบาทของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารก พบว่า บทบาทของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารกที่พบมากที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมช่วยเหลือ และดูแลรักษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารก และด้านการเลี้ยงดูบุตร ตามลำดับ และพบว่า บิดาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บิดาควรมีบทบาทในการช่วยเหลือมารดาในการเลี้ยงดูบุตร รองลงมาคือ การจัดหาเงิน การให้การศึกษาที่ดีต่อบุตร การให้การอบรมสั่งสอน และการให้ความรักความอบอุ่น ตามลำดับ

งานวิจัยของ อมรา ภิญโญ (2533) ศึกษาความรู้ เจตคติ และบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1 – 3 ปี พบว่า บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยรวม คิดเป็นร้อยละ 67.9 รายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทมากที่สุด ในด้านการปกป้องคุ้มครองอันตราย รองลงมาคือ ด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม ด้านการดูแลสุขภาพขณะปกติและเจ็บป่วย ด้านการส่งเสริมการเล่นของบุตร และด้านการเป็นผู้ให้การอบรมและส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตร ตามลำดับ

งานวิจัยของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร พบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาในแต่ละด้าน ที่ปฏิบัติเป็นประจำคือ ด้านการปกป้องอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และด้านการดูแลบุตรทางด้านร่างกาย ตามลำดับ

งานวิจัยของ บุญเอื้อน ประกอบแสง (2528) ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองตามการรับรู้ของตนเอง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า บิดามารดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อยู่ในเกณฑ์ทำเป็นประจำ โดยมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายมากที่สุด การเปรียบเทียบบทบาทระหว่างบิดาและมารดา พบว่า มารดามีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายสูงกว่าบิดา แต่มีบทบาทในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และด้านสังคม ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยของ พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (2533) ศึกษาทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา และความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น พบว่า บิดามีบทบาทในด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเป็นแบบอย่างทางสังคม และด้านนันทนาการ เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาในแต่ละด้าน พบว่า 1) ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวเองและสังคมของวัยรุ่นหญิง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวเองและสังคมของวัยรุ่นชาย 2) ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวเองของวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย 3) ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทด้านการแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวเองของวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย 4) ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวเอง และสังคมของวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย 5) ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทด้านนันทนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวเอง และสังคมของวัยรุ่นหญิง และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นชาย แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวเองของวัยรุ่นชาย

งานวิจัยของ อรทัย รัตนมณี (2538) ศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในเขตเมือง พบว่า บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติตนเป็นบิดาที่ดี ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัว ตามลำดับ

งานวิจัยของ ปราณี แสคง (2538) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติพัฒนกิจของบิดามารดาในระยะครอบครัวมีบุตรวัยรุ่น ทั้ง 8 ด้าน คือ 1) การคงไว้ซึ่งการสื่อสารและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 2) การอบรมบทบาทที่เหมาะสมในสังคม 3) การส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นรับผิดชอบตนเองและกิจกรรมในครอบครัวเพิ่มขึ้น 4) การถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา 5) การถ่ายทอดปรัชญาการดำเนินชีวิตและจริยธรรมแก่บุตร 6) การจัดสรรด้านการเงิน 7) การแสดงความรักเอาใจใส่ และ 8) การสนับสนุนด้านการศึกษาเล่าเรียน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการปฏิบัติพัฒนกิจของบิดามารดาในระยะครอบครัวมีบุตรวัยรุ่น ด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นรับผิดชอบตนเองและกิจกรรมของครอบครัวเพิ่มขึ้น รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน ด้านการถ่ายทอดปรัชญาการดำเนินชีวิตและจริยธรรมแก่บุตร ด้านการจัดสรรด้านการเงิน ด้านการคงไว้ซึ่งการสื่อสารและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ด้านการแสดงความรักเอาใจใส่ ด้านการอบรมบทบาทที่เหมาะสมในสังคม และด้านที่มีคะแนนต่ำสุดคือ ด้านการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา

งานวิจัยของ เพียว ผลภาค (2539) ศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น พบว่า บทบาทของบิดาที่พบมากที่สุดคือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และด้านสันตนาการ ตามลำดับ

งานวิจัยของ อัญญาณ์ กวีวัฒนา (2539) ศึกษาความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นต่อบทบาทของบิดา พบว่า บทบาทของบิดาที่ปฏิบัติจริง อยู่ในระดับสูง คือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ระดับปานกลาง คือ บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และด้านสันตนาการ ตามลำดับ

งานวิจัยของ สุภาพร อธิวรกุล (2541) ศึกษาพฤติกรรมการเลี้ยงดูของบิดามารดาในเรื่องเพศ ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูเรื่องเพศระหว่างบิดาและมารดา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย 1) ด้านการให้ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสุขวิทยาทางเพศ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย และมารดามีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าบิดา 2) ด้านการแนะนำในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมารดามีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าบิดา 3) ด้านการแนะนำในเรื่อง การลดพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย และมารดามีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าบิดา

งานวิจัยของ สิริพร สิ้นธนัง (2539) ศึกษาบทบาทของบิดาในการดูแลและป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของบุตรชายวัยรุ่น พบว่า บิดาที่มีบุตรชายวัยรุ่นส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีความรู้เรื่องเพศศึกษาพอสมควร คือ รู้เรื่องการคุมกำเนิด แต่มีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในเรื่องโรคเอดส์ บิดามีความสัมพันธ์กับบุตรชายวัยรุ่นแบบไม่อบอุ่นใกล้ชิด มีการรับรู้ที่ไม่เท่าทันกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของบุตร ให้ความสำคัญกับปัญหาพฤติกรรมทางเพศน้อย แต่จะให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดมากที่สุด

งานวิจัยของ จรรยา เศรษฐบุตร (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของครอบครัว และอิทธิพลภายนอกครอบครัวต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นหญิง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เด็กวัยรุ่นหญิงได้รับความรู้เรื่องเพศจากครอบครัวน้อยมาก แต่ได้รับจากบุคคลหรือสื่อต่าง ๆ ภายนอกครอบครัวมากกว่าในครอบครัว ทั้งยังพบว่า การเปิดรับข่าวสารมีอิทธิพลทางอ้อมต่อค่านิยมการทำแท้งด้วย

งานวิจัยของ พาณี บุตรนิพันธ์ (2540) ศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของวัยรุ่น ในบทบาทการเป็นบิดากับบทบาทการปฏิบัติจริงของบิดา พบว่า วัยรุ่นมีความคาดหวังในบทบาทการเป็นบิดามากกว่าบทบาทที่บิดาปฏิบัติจริง โดยบิดามีบทบาทน้อยในด้านการเลี้ยงดู การแก้ปัญหา การเป็นต้นแบบทางสังคม และด้านนันทนาการ

งานวิจัยของ มาสินี ไพบูลย์ (2538) ศึกษา การรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า นักศึกษาชายมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาด้านการปกป้องคุ้มครองมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการอบรมสั่งสอนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูทางจิตใจ ด้านการเลี้ยงดูทางร่างกาย ด้านการเป็นแบบอย่างทางเพศ ด้านนันทนาการ และด้านการจัดหาตามลำดับ

งานวิจัยของ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม และคนอื่น ๆ (2540 อ้างถึงใน กุศล สุนทรธาดา และคนอื่น ๆ 2542: 49) ศึกษา แบบแผนการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่เป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีความเชื่อ และทัศนคติที่เหมาะสมต่อความต้องการพื้นฐาน และการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ แต่ทัศนคติต่อการเลี้ยงดูเด็กในด้านพัฒนาการทางสังคม ความมีระเบียบวินัย และจริยธรรมยังไม่เหมาะสม บิดาส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เลี้ยงดูบุตรเป็นประจำ นอกจากนี้ ยังมีพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่บุตร เช่น สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ใช้ยาเสพติด เล่นการพนัน นอกใจภรรยา พุดจาไม่เหมาะสม และชอบสังสรรค์กับเพื่อนนอกบ้าน

งานวิจัยของ จารุวรรณ ชูปวา (2541) ศึกษา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของคู่สมรสมารดาวัยรุ่น พบว่า บิดา มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการแสดงบทบาทการเป็นบิดา โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสสามารถทำนายการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของคู่สมรสมารดาวัยรุ่นได้ ร้อยละ 26.7

งานวิจัยของ พรกมล แก้วกมล (2539) ศึกษาความรู้ ความสะดวกใจ และการตอบสนองของบิดามารดาเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของนักเรียน อายุ12-18 ปี พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น อยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีความสะดวกใจน้อยในการพูดคุยหรือแนะนำเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น โดยเฉพาะกับบุตรที่เป็นเพศหญิง

งานวิจัยของ สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่น ๆ (2534) ศึกษาเชิงมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย พบว่า บิดามารดาไทยจะกอดรัด สัมผัสทางกายอย่างใกล้ชิดกับเด็กเล็ก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วง 2 ขวบแรกของชีวิต ซึ่งเด็กยิ่งอายุมากขึ้น บิดามารดาจะ ใช้การสัมผัสน้อยลง และจะเปลี่ยนไปเป็นการดูแลให้ความสนใจแทน อาจใช้คำพูดมากขึ้น เพื่อแสดงความรักแทนการกอดรัดอย่างรักใคร่เหมือนเมื่อยังเป็นเด็ก

งานวิจัยของ นรา สมประสงค์ (2520 อ้างถึงใน จรรยา สุวรรณทัต 2545: 411-413) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งของวัยรุ่นกับบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดู พบว่า วัยรุ่นไทยมีความขัดแย้งกับบิดามารดามาก ในเรื่องที่ บิดามารดามักยกเอาพี่น้องหรือเพื่อนบ้านมาเป็นตัวอย่าง ย้ำให้กระทำ หรือเอาอย่างคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียน เรื่องการออกไปนอกบ้าน เรื่องการทำตามความต้องการและคำแนะนำของบิดามารดา โดยวัยรุ่นไทยทั้งชายและหญิง มีลักษณะความขัดแย้งกับครอบครัวคล้ายคลึงกัน แต่วัยรุ่นหญิงจะมีความขัดแย้งกับบิดามารดาแตกต่างกับวัยรุ่นชาย ในเรื่องที่ ถูกบิดามารดาบ่นว่าไม่ช่วยทำงานบ้าน และให้ทำงานมากเกินไป จนบางครั้งไม่มีเวลาพอที่จะทำงานส่วนตัว เมื่อแยกวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า วัยรุ่นตอนต้น จะขัดแย้งกับบิดามารดาในเรื่อง การดูแลความสะอาดของร่างกาย และข้าวของเครื่องใช้ ส่วนวัยรุ่นตอนปลาย มักขัดแย้งกับบิดามารดา ในเรื่อง การประกอบอาชีพ คือ บิดามารดามักบังคับให้เลือกอาชีพตามที่บิดามารดาชอบ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการ และความถนัดของบุตร วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ต่างกัน จะมีความขัดแย้งกับบิดามารดา ในลักษณะที่ต่างกันไปด้วย และยังพบว่า วัยรุ่นไทยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะมีความขัดแย้งกับมารดามากกว่าบิดา แต่วัยรุ่นตอนปลาย เพศชายจะมีความขัดแย้งกับบิดามากกว่ามารดา และวัยรุ่นตอนปลายจะขัดแย้งกับบิดามารดามากกว่าวัยรุ่นตอนต้น

งานวิจัยของ ซึ่นสุข ฤกษ์งาม (2537) ศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของบิดาในมุมมองของวัยรุ่น พบว่า บทบาทของบิดาที่วัยรุ่นคาดหวังสูงกว่าบทบาทของบิดาที่ปฏิบัติจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยวัยรุ่นหญิงมีความคาดหวังในบทบาทของบิดาสูงกว่าวัยรุ่นชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า วัยรุ่นหญิงมีความคาดหวังในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของอารมณ์และจิตใจ การอบรมเลี้ยงดูบุตรสูงกว่าวัยรุ่นชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ความคาดหวังบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว และการเป็นผู้นำครอบครัว ทั้งวัยรุ่นหญิงและชายมีความคาดหวังที่ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยของ เพชเชอร์ (Presser, 1989 อ้างถึงใน รติพร ถึงฝั่ง 2541: 27) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า บิดาในสังคมอุตสาหกรรมมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรน้อยลง เมื่อบิดาต้องทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในขณะที่บิดาที่อาศัยอยู่ในชนบท อาจมีเวลาเพียงพอที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลบุตร ได้มากกว่า เนื่องจาก ไม่ต้องสูญเสียเวลาไปกับการเดินทาง เหมือนบิดาในเขตเมือง

งานวิจัยของ คาร์ลิง - ฟิชเชอร์ และไทด์ (Darling - Fisher and Tiedje, 1986 อ้างถึงใน ปนัดดา จันพ่อง 2541: 28) ศึกษาผลกระทบของลักษณะการทำงานของมารดาต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า บิดามีความคิดเห็นว่า บิดาควรมีส่วนร่วมในการเล่นกับบุตรมากที่สุด รองลงมาคือ การสอนทักษะใหม่ให้กับบุตร การลุกขึ้นมาดูแลบุตร ในเวลากลางคืน และ การดูแลบุตรด้านร่างกาย ตามลำดับ

งานวิจัยของ เรดิน (Radin, 1989) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการว่างงานและมีการทำงานของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า บิดาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมากที่สุด เมื่อมารดาได้ทำงาน บิดามีทัศนคติที่ยืดหยุ่นเกี่ยวกับบทบาทของเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อบุตรเป็นลูกชายคนโต หรือเกือบโต และมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

งานวิจัยของ โคลแมน และคนอื่น ๆ (Coleman and others, 1997 อ้างถึงใน จารุณี อรัญภูมิ 2542: 42) ศึกษาความแตกต่างระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาและมารดาในครอบครัวเมืองและชนบท พบว่า บิดาให้ความสำคัญต่อบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา มากกว่ามารดา และมารดาให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมมากกว่าบิดา

งานวิจัยของ ลิแวนท์ และคนอื่น ๆ (Levant and others, 1982) ศึกษาการมีส่วนร่วมของบิดาในบ้าน และการดูแลบุตรสาววัยรุ่น พบว่า บิดามีคะแนนเฉลี่ยบทบาทของบิดามากที่สุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร รองลงมาคือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านนันทนาการ และด้านการดูแลบุตรทางร่างกายและจิตใจ ตามลำดับ

งานวิจัยของ ทอมลินสัน (Tomlinson, 1987) ศึกษาการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า กลุ่มบิดาและกลุ่มมารดามีความเห็นเหมือนกัน คือ บิดาควรมีส่วนร่วมในการเล่นกับบุตรมากที่สุด รองลงมาคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร และการดูแลทางด้านร่างกายและจิตใจ ตามลำดับ

ผลสำรวจของ บริษัทลอนดอน รอยัล คอนซูเมอร์ โปรดักส์ ประเทศไทย จำกัด (1999) อ้างถึงใน ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 50) สำรวจพฤติกรรม และทัศนคติด้านเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายหญิง อายุ ระหว่าง 16-21 ปี ใน 14 ประเทศทั่วโลก พบว่า ประเทศไทย เป็นประเทศที่วัยรุ่นเรียนรู้เรื่องเพศช้าที่สุด คือ อายุเฉลี่ย 13.5 ปี โดยวัยรุ่นเรียนรู้เรื่องเพศจากเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 30 รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ร้อยละ 12 ซึ่งในประเด็นนี้ พบว่า วัยรุ่นไทยนั้น บิดามารดามีบทบาทในเรื่อง การสอนเพศศึกษาให้แก่บุตรน้อยที่สุด ร้อยละ 1

จากการทบทวนบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้งจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมีหลายด้านแตกต่างกันไป เช่น การดูแลบุตรทางด้านร่างกายและจิตใจ การปกป้องคุ้มครองอันตรายให้แก่บุตร การหาเลี้ยงครอบครัว การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการของบุตร เป็นต้น บทบาทเหล่านี้ บางบทบาทไม่สามารถปฏิบัติกับบุตรทุกวัยได้ เช่น การให้การสนับสนุนด้านการศึกษา การจัดหาอาชีพที่เหมาะสม เพราะบิดาจะปฏิบัติได้เมื่อบุตรถึงวัยศึกษาเล่าเรียน หรือจบการศึกษา และพร้อมจะประกอบอาชีพเท่านั้น ฉะนั้นในการศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ควรคำนึงถึงวัยของบุตร วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมการส่งเสริมพัฒนา การทางด้านสติปัญญา การเป็นแบบอย่างที่ดี และการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รวมทั้งพิจารณาบทบาทของบิดา จำแนกตามเพศของบุตรวัยรุ่น ทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจน และเป็นประโยชน์มากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น สำหรับเทคนิคการวิเคราะห์ใช้เทคนิคเชิงปริมาณ (quantitative method) โดยมีบิดาของบุตรวัยรุ่น เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ และมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บิดาของนักเรียนวัยรุ่นอายุ 12–17 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท จำนวน 15 โรงเรียน ซึ่งอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกับบุตร จำนวน 10,350 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นบิดาของนักเรียนวัยรุ่น อายุ 12–17 ปี จำนวน 385 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณโดยใช้ สูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ดังนี้ (Yamane, 1973: 725 อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ 2540: 71)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยแทนค่า n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.05

จากสูตรข้างต้น สามารถคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

$$n = \frac{10,350}{1 + 10,350(0.05)^2}$$

$$n = 385$$

1.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

สุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling)

ขั้นที่ 1 สุ่มเลือกโรงเรียน

สำรวจจำนวน โรงเรียนมัธยมที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท จาก แผนกสถิติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท ปีการศึกษา 2546 พบว่า มีจำนวน 15 โรงเรียน แบ่งเป็น 2 เขตการศึกษา แล้วสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลาก ได้จำนวน โรงเรียน เขตละ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชั้นนาทพิทยาคม โรงเรียนอุลิตไพบูลย์ชนูปถัมภ์ โรงเรียนหันคาพิทยาคม และโรงเรียนครูประชาสรรค์

ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกห้องเรียน

ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยวิธีจับฉลาก เลือกจับห้องเรียน ชั้นปีละ 1 ห้อง รวม 4 โรงเรียน ได้จำนวน 24 ห้องเรียน

ขั้นที่ 3 สุ่มเลือกบิดาของนักเรียนวัยรุ่น

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาบิดาของนักเรียนวัยรุ่น อายุระหว่าง 12-17 ปี ที่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา หรืออยู่กับบิดาคนเดียว จากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยนำรายชื่อเด็กดังกล่าว มาจับฉลากเลือกนักเรียน ห้องเรียนละ 16 คน รวม 4 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 384 คน (เนื่องจาก กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 385 คน จึงขาดอีก 1 คน เลือกจับฉลากรายชื่อเด็กนักเรียนจากนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชั้นนาทพิทยาคม อีก 1 คน รวมทั้งหมด 385 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดกรอบ - แนวคิดในการสร้างแบบสอบถามจากเนื้อหา ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งดัดแปลงจาก การศึกษาวิจัยของ ปราณี แสดคง (2538) และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิตวิทยาครอบครัว

และนักวิจัย 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมตามบทบาทของบิดาที่ต้องการวัด โดยแบบสอบถามที่สร้างสำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว ได้แก่ อายุของบิดา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาของบิดา อาชีพของบิดา รายได้ของบิดา ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว จำนวนบุตรวัยรุ่น เพศของบุตรวัยรุ่น มีลักษณะคำถามแบบเติมคำ และเลือกตอบ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ ได้แก่ ทำเป็นประจำ ทำบ่อยครั้ง ทำนาน ๆ ครั้ง และไม่เคยทำ จำนวน 55 ข้อ แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย มีจำนวน 7 ข้อ

ด้านที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์ มีจำนวน 7 ข้อ

ด้านที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม มีจำนวน 8 ข้อ

ด้านที่ 4 การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีจำนวน 10 ข้อ

ด้านที่ 5 การเป็นแบบอย่างที่ดี มีจำนวน 16 ข้อ

ด้านที่ 6 การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว มีจำนวน 7 ข้อ

โดยแต่ละข้อคำถามมีเกณฑ์การตอบดังนี้

ทำเป็นประจำ หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้น ทุกครั้งที่มีโอกาส

ทำบ่อยครั้ง หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้นเกือบทุกครั้ง

ทำนาน ๆ ครั้ง หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้นบางครั้ง

ไม่เคยทำ หมายถึง การไม่กระทำตามข้อความนั้นเลย

ส่วนที่ 3 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย 2) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ 3) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม 4) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา 5) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 6) การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว มีจำนวน 6 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 *การหาความตรงตามเนื้อหา* (content validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (ดังรายละเอียดในภาคผนวก) และ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความเป็นปรนัย (objectivity) ของข้อคำถามและคำตอบ ปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

2.2.2 *การหาความเชื่อมั่น* (reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับบิดาที่มีบุตรวัยรุ่น ที่ศึกษาในโรงเรียนบุญนาคพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น จากการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS/FW ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เท่ากับ 0.8355

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการแจกแบบสอบถามให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 แล้วให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดาตอบ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ขอนหนังสือเพื่อขออนุมัติเก็บข้อมูลการวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ถึงผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ได้แก่ โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม โรงเรียนอุลิตไพบูลย์ชนูปถัมภ์ โรงเรียนหันคาพิทยาคม และ โรงเรียนครูประชาสรรค์

3.2 ผู้วิจัยประสานงานผ่านอาจารย์หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ พร้อมทั้งมอบแบบสอบถาม เพื่อให้อาจารย์นำไปแจกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามห้องเรียน และตามรายชื่อที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้ให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดาตอบ โดยใช้เวลาในการตอบประมาณ 3 วัน เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 4-21 สิงหาคม 2546 จำนวนแบบสอบถามที่แจก 385 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 385 ฉบับ หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ พบว่า มีความสมบูรณ์ของคำตอบทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จึงเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลภายในระยะเวลาที่กำหนดและได้ข้อมูลตามต้องการแล้ว นำไปลงรหัสบันทึกข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/FW โดยแยกวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัวของบุตรวัยรุ่น โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) และ ค่าร้อยละ (percentage)

4.2 วิเคราะห์บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดย หาค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสอบถามส่วนที่ 2 ได้แก่ บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น จำนวน 55 ข้อ ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 4 ตัวเลือก (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2540: 223) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ทำประจำ	ให้	3	คะแนน
ทำบ่อยครั้ง	ให้	2	คะแนน
ทำนาน ๆ ครั้ง	ให้	1	คะแนน
ไม่เคยทำ	ให้	0	คะแนน

แล้วนำคะแนนตามเกณฑ์ที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS/FW วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามเพศของบุตรวัยรุ่น กำหนดให้ข้อคำถามแต่ละข้อ มีคะแนนเต็มข้อละ 3 คะแนน และหาค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามทั้งชุด อยู่ระหว่าง 0 – 3 คะแนน พิจารณาค่าเฉลี่ยบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น แปลผล บทบาทของบิดา เป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาแบบอิงเกณฑ์ โดยประยุกต์หลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินของบลูม (Bloom, 1968 อ้างถึงใน ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 38 – 39) ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

ระดับน้อย หมายถึง คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม เทียบจากช่วง
ของค่าเฉลี่ย คือ ค่าเฉลี่ย น้อยกว่า 1.80

ระดับปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่างร้อยละ 60 – 80 ของคะแนนเต็ม เทียบจากช่วง
ของค่าเฉลี่ย คือ ค่าเฉลี่ย ระหว่าง 1.80 – 2.40

ระดับมาก หมายถึง คะแนนมากกว่า ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม เทียบจากช่วง
ของค่าเฉลี่ย คือ ค่าเฉลี่ย มากกว่า 2.40

4.3 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตร
วัยรุ่นทั้ง 6 ด้าน ซึ่งได้จากคำถามปลายเปิด (open-ended question) โดยนำข้อมูลที่มีความคล้ายคลึง
กันมาแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง ตามลำดับความถี่และคำร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น และความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว
2. บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว

1.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของบิดา มีรายละเอียด ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของบิดา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานด้านบิดา

ข้อมูลด้านบิดา	จำนวน	ร้อยละ
อายุของบิดา		
น้อยกว่า 40 ปี	71	18.4
40 – 50 ปี	247	64.2
มากกว่า 50 ปี	67	17.4

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลด้านบิดา	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาของบิดา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	0.3
ประถมศึกษา	198	51.4
มัธยมศึกษา	77	20.0
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	47	12.2
ปริญญาตรี	47	12.2
สูงกว่าปริญญาตรี	15	3.9
อาชีพของบิดา		
อาชีพที่ทำงานในบ้าน	105	27.3
อาชีพที่ทำงานนอกบ้าน	280	72.7
รายได้ของบิดา		
น้อยกว่า 10,000 บาท / เดือน	281	73.0
10,000 – 20,000 บาท / เดือน	79	20.5
มากกว่า 20,000 บาท / เดือน	25	6.5
รวม	385	100.0

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดา พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 40–50 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.2 รองลงมา คือ ช่วงอายุน้อยกว่า 40 ปี ร้อยละ 18.4 และอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 17.4 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.67 ปี อายุมากที่สุด 70 ปี อายน้อยที่สุด 29 ปี ระดับการศึกษา พบว่า บิดาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา คิดเป็น ร้อยละ 51.4 โดยมีระดับการศึกษาต่ำสุด คือ ไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 0.3 ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 3.9 อาชีพ พบว่า บิดาส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพที่ทำงานนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 72.7 และมีอาชีพที่ทำงานในบ้าน ร้อยละ 27.3 รายได้ของบิดา พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมาคือ รายได้ 10,000 – 20,000 บาท/เดือน ร้อยละ 20.5 และรายได้มากกว่า 20,000 บาท/เดือน มีร้อยละ 6.5 โดยมีรายได้เฉลี่ย 7,819.61 บาท/เดือน รายได้สูงสุด 40,000 บาท/เดือน รายได้ต่ำสุด 300 บาท/เดือน

1.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านครอบครัว ได้แก่ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตรในครอบครัว จำนวนบุตรวัยรุ่น และเพศของบุตรวัยรุ่น มีรายละเอียด ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของบิดา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานด้านครอบครัว

ข้อมูลด้านครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
อยู่ด้วยกัน	334	86.8
แยกกันอยู่ / หม้าย / หย่าร้าง	51	13.2
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	249	64.7
ครอบครัวขยาย	136	35.3
จำนวนบุตรในครอบครัว		
1 คน	74	19.2
2 คน	217	56.4
3 คน ขึ้นไป	94	24.4
จำนวนบุตรวัยรุ่น		
1 คน	274	71.2
2 คน	101	26.2
3 คน	10	2.6
เพศของบุตรวัยรุ่น		
ชาย	121	31.4
หญิง	197	51.2
ทั้งชายและหญิง	67	17.4
รวม	385	100.0

จากตารางที่ 4.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านครอบครัว พบว่า บิดาส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกันกับคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 86.8 โดยมีลักษณะครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 64.7 และครอบครัวขยาย ร้อยละ 35.3 ซึ่งบิดาส่วนใหญ่จะมีจำนวนบุตรในครอบครัวทั้งหมด 2 คน

คิดเป็นร้อยละ 56.4 โดยมีจำนวนบุตรวัยรุ่น 1 คน ร้อยละ 71.2 รองลงมาคือ 2 คน ร้อยละ 26.2 ซึ่งบุตรวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.2 เป็นชาย ร้อยละ 31.4 และมีบุตรวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ร้อยละ 17.4

2. บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน นำเสนอผลการศึกษา โดย ภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยภาพรวม

บทบาทของบิดาโดยภาพรวม ได้แก่ บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยภาพรวม
จำแนกตามเพศของบุตรวัยรุ่น (n = 385)

บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย	2.06	0.51	ปานกลาง	1.91	0.56	ปานกลาง	1.95	0.53	ปานกลาง	1.97	0.55	ปานกลาง
การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์	2.18	0.52	ปานกลาง	2.12	0.53	ปานกลาง	2.17	0.53	ปานกลาง	2.15	0.53	ปานกลาง
การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม	1.94	0.29	ปานกลาง	1.88	0.30	ปานกลาง	1.95	0.35	ปานกลาง	1.91	0.31	ปานกลาง
การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา	1.95	0.39	ปานกลาง	1.88	0.39	ปานกลาง	1.89	0.40	ปานกลาง	1.90	0.39	ปานกลาง
การเป็นแบบอย่างที่ดี	2.21	0.34	ปานกลาง	2.25	0.33	ปานกลาง	2.22	0.32	ปานกลาง	2.23	0.33	ปานกลาง
การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว	1.72	0.36	น้อย	1.70	0.37	น้อย	1.63	0.33	น้อย	1.69	0.36	น้อย
รวม	2.04	0.30	ปานกลาง	2.00	0.28	ปานกลาง	2.00	0.30	ปานกลาง	2.01	0.29	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยภาพรวม พบว่า บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นโดยรวม 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.01$) โดยมีบทบาทระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ($\bar{x} = 1.97$) ด้านจิตใจ/อารมณ์ ($\bar{x} = 2.15$) ด้านสังคม ($\bar{x} = 1.91$) ด้านสติปัญญา ($\bar{x} = 1.90$) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{x} = 2.23$) และมีบทบาทระดับน้อยในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{x} = 1.69$) เมื่อพิจารณาบทบาทของบิดาจำแนกตามเพศของบุตรวัยรุ่น โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และ ทั้งชายและหญิง มีบทบาทในระดับปานกลาง แต่มีบทบาทระดับน้อย ในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{x} = 1.72$ 1.70 และ 1.63 ตามลำดับ)

2.2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นรายด้าน

บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นรายด้าน ได้แก่ บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ/อารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ผลการศึกษามีดังนี้

2.2.1 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย มีรายละเอียด
ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จำแนกรายข้อ
ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การดูแลให้บุตรรับประทานอาหารที่มีประโยชน์	2.22	0.71	ปานกลาง	2.13	0.80	ปานกลาง	2.10	0.86	ปานกลาง	2.17	0.78	ปานกลาง
2. การดูแลให้บุตรรักษาความสะอาดร่างกาย	2.33	0.69	ปานกลาง	2.38	0.77	ปานกลาง	2.30	0.78	ปานกลาง	2.35	0.75	ปานกลาง
3. การส่งเสริมให้บุตรได้ออกกำลังกาย	2.12	0.78	ปานกลาง	1.87	0.78	ปานกลาง	1.94	0.85	ปานกลาง	1.96	0.80	ปานกลาง
4. การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น	1.86	0.87	ปานกลาง	1.63	1.00	น้อย	1.70	0.98	น้อย	1.71	0.96	น้อย
5. การดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตรไม่สบาย	2.52	0.65	มาก	2.51	0.65	มาก	2.52	0.64	มาก	2.51	0.65	มาก
6. การดูแลจัดหาเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร	1.90	0.89	ปานกลาง	1.59	0.92	น้อย	1.64	0.77	น้อย	1.70	0.89	น้อย
7. การให้คำแนะนำแก่บุตร เกี่ยวกับการผ่อนคลาย อารมณ์ทางเพศโดยการเล่นกีฬาหรือทำงานอดิเรก	1.45	1.00	น้อย	1.28	1.01	น้อย	1.43	0.86	น้อย	1.36	0.99	น้อย
รวม	2.06	0.51	ปานกลาง	1.91	0.56	ปานกลาง	1.95	0.53	ปานกลาง	1.97	0.55	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.97$) โดยบิดามีบทบาทระดับมากในเรื่อง “การดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตรไม่สบาย” ($\bar{x} = 2.51$) และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้คำแนะนำแก่บุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ โดยการเล่นกีฬาหรือทำงานอดิเรก” ($\bar{x} = 1.36$) “การดูแลจัดหาเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” ($\bar{x} = 1.70$) และ “การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” ($\bar{x} = 1.71$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาบทบาทของบิดา ตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรวัยรุ่นเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.06$ 1.91 และ 1.95 ตามลำดับ) และพบว่า บทบาทของบิดาในเรื่อง “การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.86$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.63$ และ 1.70 ตามลำดับ) และในเรื่อง “การดูแลจัดหาเสื้อผ้าและเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.90$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.59$ และ 1.64 ตามลำดับ)

2.2.2 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ จำแนกรายข้อ
ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านจิตใจ/อารมณ์	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การแสดงความรักต่อบุตรโดยการพูดคุย สัมผัส หรือโอบกอด	1.93	0.85	ปานกลาง	1.70	1.01	น้อย	1.90	0.99	ปานกลาง	1.81	0.96	ปานกลาง
2. การเปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น	2.12	0.72	ปานกลาง	2.02	0.83	ปานกลาง	1.99	0.81	ปานกลาง	2.04	0.79	ปานกลาง
3. การให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนวทางให้บุตร	2.31	0.71	ปานกลาง	2.28	0.78	ปานกลาง	2.30	0.70	ปานกลาง	2.29	0.74	ปานกลาง
4. การสนับสนุนให้บุตรคิดหาเหตุผลและตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง	2.17	0.73	ปานกลาง	2.14	0.75	ปานกลาง	1.94	0.97	ปานกลาง	2.11	0.79	ปานกลาง
5. การพูดคุยกับบุตร	2.59	0.61	มาก	2.71	0.58	มาก	2.63	0.57	มาก	2.65	0.59	มาก
6. การชมเชยเมื่อบุตรแสดงความสามารถ	2.14	0.73	ปานกลาง	2.08	0.79	ปานกลาง	2.39	0.67	ปานกลาง	2.15	0.76	ปานกลาง
7. การเปิดโอกาสให้บุตรชี้แจงเหตุผลก่อนว่ากล่าว/ ลงโทษ	2.03	0.78	ปานกลาง	1.95	0.84	ปานกลาง	2.09	0.87	ปานกลาง	2.00	0.83	ปานกลาง
รวม	2.18	0.52	ปานกลาง	2.12	0.53	ปานกลาง	2.17	0.53	ปานกลาง	2.15	0.53	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.15$) โดยมีบทบาทระดับมากในเรื่อง “การพูดคุยกับบุตร” ($\bar{x} = 2.65$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวมบิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.18$ 2.12 และ 2.17 ตามลำดับ) และ พบว่า ในเรื่อง “การแสดงความรักต่อบุตร โดยการพูดคุย สัมผัส หรือโอบกอด” บิดาที่มีบุตรเพศชาย และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.93$ และ 1.90 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$)

2.2.3 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม จำแนกรายข้อ
ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านสังคม	เพศของบุตรวัยรุ่น									รวม		
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง					
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การส่งเสริมให้บุตรเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน	2.33	0.70	ปานกลาง	2.22	0.75	ปานกลาง	2.34	0.81	ปานกลาง	2.28	0.75	ปานกลาง
2. การชี้แนะให้บุตรรู้จักการคบเพื่อน	2.32	0.78	ปานกลาง	2.32	0.74	ปานกลาง	2.39	0.80	ปานกลาง	2.33	0.76	ปานกลาง
3. การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ	1.83	0.93	ปานกลาง	1.70	1.08	น้อย	1.81	0.94	ปานกลาง	1.76	1.01	น้อย
4. การอบรมให้บุตรรู้จักเกรงใจผู้อื่น	2.49	0.59	มาก	2.49	0.64	มาก	2.46	0.66	มาก	2.48	0.63	มาก
5. การผ่อนปรนมารยาททางสังคมของบุตร	0.91	0.82	น้อย	0.89	0.78	น้อย	1.09	0.81	น้อย	0.93	0.80	น้อย
6. การส่งเสริมให้บุตรทำกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน และสังคม	2.14	0.81	ปานกลาง	2.04	0.77	ปานกลาง	2.12	0.84	ปานกลาง	2.09	0.80	ปานกลาง
7. การไม่ยกเอาพี่น้องหรือบุตรของคนอื่น ในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง	1.31	1.02	น้อย	1.20	0.91	น้อย	1.33	0.91	น้อย	1.26	0.95	น้อย
8. การจัดให้บุตรวัยรุ่นมีห้องแยกเป็นสัดส่วน	2.21	0.92	ปานกลาง	2.16	0.99	ปานกลาง	2.07	1.05	ปานกลาง	2.16	0.98	ปานกลาง
รวม	1.94	0.29	ปานกลาง	1.88	0.30	ปานกลาง	1.95	0.35	ปานกลาง	1.91	0.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.91$) และบิดามีบทบาทในระดับมาก ในเรื่อง “การอบรมให้บุตรรู้จักเกรงใจผู้อื่น” ($\bar{x} = 2.48$) และมีบทบาทในระดับน้อย ในเรื่อง “การผ่อนปรนมารยาททางสังคมของบุตร” ($\bar{x} = 0.93$) “การไม่ยกเอาพี่น้องหรือบุตรของคนอื่นในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง” ($\bar{x} = 1.26$) และ “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” ($\bar{x} = 1.76$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.94$ 1.88 และ 1.95 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” บิดาที่มีบุตรเพศชาย และทั้งชายและหญิง มีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.83$ และ 1.81 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$)

2.2.4 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา จำแนกรายข้อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านสติปัญญา	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การติดตามผลการเรียนของบุตร	2.47	0.71	มาก	2.45	0.72	มาก	2.37	0.76	ปานกลาง	2.44	0.72	มาก
2. การให้อิสระในการเลือกเรียนตามความต้องการของบุตร	1.52	1.11	น้อย	1.29	1.01	น้อย	1.15	1.02	น้อย	1.34	1.05	น้อย
3. การจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนให้แก่บุตร	2.25	0.82	ปานกลาง	2.19	0.85	ปานกลาง	2.30	0.80	ปานกลาง	2.23	0.83	ปานกลาง
4. การส่งเสริมให้บุตรได้เรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่บุตรสนใจ	2.18	0.84	ปานกลาง	2.00	0.86	ปานกลาง	2.21	0.93	ปานกลาง	2.09	0.87	ปานกลาง
5. การพาบุตรไปทัศนศึกษาหาความรู้นอกสถานที่	1.65	0.95	น้อย	1.33	0.87	น้อย	1.49	0.84	น้อย	1.46	0.90	น้อย
6. การให้คำปรึกษาในการเลือกอาชีพที่บุตรสนใจ	1.99	0.80	ปานกลาง	1.89	0.85	ปานกลาง	1.90	0.86	ปานกลาง	1.92	0.83	ปานกลาง
7. การเพิ่มพูนความรู้ของบุตร โดยการให้คำแนะนำ หรือจัดหาหนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ให้บุตรอ่าน	1.78	0.86	น้อย	1.79	0.94	น้อย	1.63	0.85	น้อย	1.76	0.90	น้อย
8. การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน	1.77	0.93	น้อย	1.74	0.97	น้อย	1.87	1.00	ปานกลาง	1.77	0.96	น้อย
9. การดูข่าวสารทางโทรทัศน์ร่วมกับบุตร	2.21	0.71	ปานกลาง	2.32	0.82	ปานกลาง	2.21	0.81	ปานกลาง	2.27	0.79	ปานกลาง
10. การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ ต่าง ๆ ของบ้านเมืองกับบุตร	1.72	0.89	น้อย	1.79	0.90	น้อย	1.72	0.92	น้อย	1.75	0.90	น้อย
รวม	1.95	0.39	ปานกลาง	1.88	0.39	ปานกลาง	1.88	0.40	ปานกลาง	1.90	0.39	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.90$) และบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การติดตามผลการเรียนของบุตร” ($\bar{X} = 2.44$) และมีบทบาทน้อย ในเรื่อง “การให้อิสระในการเลือกเรียนตามความต้องการของบุตร” ($\bar{X} = 1.34$) “การพาบุตรไปทัศนศึกษาหาความรู้นอกสถานที่” ($\bar{X} = 1.46$) “การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองกับบุตร” ($\bar{X} = 1.75$) “การเพิ่มพูนความรู้ของบุตรโดยการให้คำแนะนำ หรือจัดหาหนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ให้บุตรอ่าน” ($\bar{X} = 1.76$) และ ในเรื่อง “การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน” ($\bar{X} = 1.77$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.95$ 1.88 และ 1.88 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การติดตามผลการเรียนของบุตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือ บุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับมาก ($\bar{X} = 2.47$ และ 2.45 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.37$) และในเรื่อง “การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน” บิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.87$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือ บุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{X} = 1.77$ และ 1.74 ตามลำดับ)

2.2.5 บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การทำงานให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้	2.20	0.63	ปานกลาง	2.17	0.65	ปานกลาง	2.15	0.63	ปานกลาง	2.17	0.64	ปานกลาง
2. การปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมือง	2.25	0.64	ปานกลาง	2.32	0.64	ปานกลาง	2.22	0.73	ปานกลาง	2.23	0.66	ปานกลาง
3. การมีความซื่อสัตย์	2.52	0.56	มาก	2.62	0.57	มาก	2.54	0.56	มาก	2.57	0.57	มาก
4. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	2.17	0.69	ปานกลาง	2.26	0.70	ปานกลาง	2.31	0.70	ปานกลาง	2.24	0.70	ปานกลาง
5. การช่วยเหลืองานในบ้าน	2.26	0.74	ปานกลาง	2.29	0.80	ปานกลาง	2.40	0.80	ปานกลาง	2.30	0.78	ปานกลาง
6. การประหยัดและอดออม	2.36	0.75	ปานกลาง	2.36	0.66	ปานกลาง	2.36	0.64	ปานกลาง	2.36	0.69	ปานกลาง
7. การทำบุญตักบาตร	1.87	0.88	ปานกลาง	1.85	0.83	ปานกลาง	1.63	0.85	น้อย	1.82	0.36	ปานกลาง
8. การไม่เที่ยวนอกบ้านกับเพื่อน	1.77	0.81	น้อย	1.87	0.82	ปานกลาง	1.91	0.65	ปานกลาง	1.85	0.79	ปานกลาง
9. การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องที่ เดือดร้อน หรือมีความทุกข์	2.02	0.74	ปานกลาง	2.13	0.74	ปานกลาง	2.03	0.82	ปานกลาง	2.08	1.75	ปานกลาง
10. การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่	2.45	0.59	มาก	2.51	0.61	มาก	2.45	0.63	มาก	2.48	0.61	มาก
11. การรักษาสัญญาที่ให้กับบุตร	2.26	0.70	ปานกลาง	2.26	0.71	ปานกลาง	2.15	0.87	ปานกลาง	2.24	0.74	ปานกลาง

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
12. การไม่สูบบุหรี่	2.26	1.17	ปานกลาง	2.31	1.05	ปานกลาง	2.28	1.13	ปานกลาง	2.29	1.10	ปานกลาง
13. การไม่ดื่มสุรา	2.10	1.02	ปานกลาง	2.20	0.96	ปานกลาง	2.06	1.00	ปานกลาง	2.15	0.98	ปานกลาง
14. การไม่เล่นการพนัน	2.55	0.84	มาก	2.63	0.80	มาก	2.46	0.91	มาก	2.58	0.83	มาก
15. การไปทำงานทันเวลา	2.21	0.77	ปานกลาง	2.23	0.79	ปานกลาง	2.42	0.70	มาก	2.26	0.77	ปานกลาง
16. การช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน	2.04	0.81	ปานกลาง	1.96	0.78	ปานกลาง	2.09	0.83	ปานกลาง	2.01	0.80	ปานกลาง
รวม	2.21	0.34	ปานกลาง	2.25	0.33	ปานกลาง	2.22	0.32	ปานกลาง	2.23	0.33	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.23$) และบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การไม่เล่นการพนัน” ($\bar{x} = 2.58$) “การมีความซื่อสัตย์” ($\bar{x} = 2.57$) และ “การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่” ($\bar{x} = 2.48$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.21$ 2.25 และ 2.22 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การทำบุญตักบาตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือ บุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.87$ และ 1.85 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.63$) “การไปทำงานทันเวลา” บิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือ บุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.21$ และ 2.23 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับมาก ($\bar{x} = 2.42$) และในเรื่อง “การไม่เที่ยวนอกบ้านกับเพื่อน” บิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.87$ และ 1.91 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.77$)

2.2.6 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว มีรายละเอียดดัง
ตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว จำแนกรายชื่อ ตามเพศของบุตรวัยรุ่น

บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพ ในครอบครัว	เพศของบุตรวัยรุ่น											
	ชาย			หญิง			ทั้งชาย/หญิง			รวม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว	1.85	0.82	ปานกลาง	1.69	0.88	น้อย	1.69	0.99	น้อย	1.74	0.88	น้อย
2. การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับบุตร	2.21	0.79	ปานกลาง	2.21	0.73	ปานกลาง	2.36	0.69	ปานกลาง	2.24	0.75	ปานกลาง
3. การให้คำปรึกษาแก่บุตรเมื่อมีเรื่องที่ทำให้ไม่ สบายใจ	1.89	0.84	ปานกลาง	1.76	0.86	น้อย	1.69	1.00	น้อย	1.79	0.88	น้อย
4. การพูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวหรือ ปัญหาครอบครัว	1.71	0.97	น้อย	1.61	0.91	น้อย	1.46	0.94	น้อย	1.62	0.94	น้อย
5. การกำหนดกฎระเบียบในครอบครัว เพื่อให้ สมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม	1.37	0.92	น้อย	1.42	0.94	น้อย	1.37	1.00	น้อย	1.39	0.94	น้อย
6. การเปิดโอกาสให้บุตรได้ซักถาม	1.94	0.78	ปานกลาง	2.09	0.76	ปานกลาง	2.00	0.87	ปานกลาง	2.03	0.79	ปานกลาง
7. การไม่เข้มงวดเกี่ยวกับเวลากลับบ้านของบุตร	1.07	0.91	น้อย	1.13	0.94	น้อย	0.84	0.90	น้อย	1.06	0.93	น้อย
รวม	1.72	0.36	น้อย	1.70	0.37	น้อย	1.63	0.33	น้อย	1.69	0.36	น้อย

จากตารางที่ 4.9 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$) โดยบิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในเรื่อง “การเปิดโอกาสให้บุตรซักถามและชี้แจงเหตุผล” ($\bar{x} = 2.03$) และเรื่อง “การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับบุตร” ($\bar{x} = 2.24$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.72$ 1.70 และ 1.63 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.85$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$ และ 1.69 ตามลำดับ) และ ในเรื่อง “การให้คำปรึกษาแก่บุตรเมื่อมีเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.89$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.76$ และ 1.69 ตามลำดับ)

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ/อารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

3.1 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. ดูแลให้บุตรรับประทานอาหารตรงเวลา และถูกหลักโภชนาการ	162	63.3
2. ดูแลสุขภาพของบุตร โดยให้พักผ่อนอย่างเพียงพอ ส่งเสริมการออกกำลังกาย	126	49.2
3. ศึกษาทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย	13	5.1
4. ดูแลบุตรเรื่องความสะอาดของร่างกาย การแต่งกายที่เหมาะสม	6	2.3
5. แนะนำไม่ให้บุตรดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดใด ๆ	5	1.9
6. แนะนำวิธีผ่อนคลายอารมณ์เพศของบุตร	1	0.4
7. บิดาควรเป็นผู้ให้คำแนะนำบุตรชาย และมารดาควรเป็นผู้แนะนำ บุตรหญิง	1	0.4
8. บิดาไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมบทบาทด้านนี้ เนื่องจากคาดว่าบุตรวัยรุ่น ได้รับความรู้มาจากโรงเรียนแล้ว	1	0.4

จากตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย มีผู้ตอบแบบสอบถาม 256 คน พบว่า บิดาร้อยละ 63.3 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลให้บุตรได้รับประทานอาหารตรงเวลา และถูกหลักโภชนาการ” รองลงมาคือ ร้อยละ 49.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลสุขภาพของบุตร โดยให้

พักผ่อนอย่างเพียงพอ ส่งเสริมการออกกำลังกาย” และร้อยละ 5.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ศึกษาทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย”

3.2 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ / อารมณ์

มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ / อารมณ์

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1.สอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะ และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ	97	36.6
2.ให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ของบุตร ให้กำลังใจ ชี้แนะแนวทาง รับฟังปัญหา และมีเวลาให้บุตร	72	27.2
3.แนะนำให้บุตรรู้จักกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถ มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักรับผิดชอบ และยอมรับความจริง	44	16.6
4.แนะนำให้บุตรยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น ไม่เอาแต่ความคิดของตน เป็นใหญ่ มีเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น	40	15.1
5.แนะนำแบบอย่างที่ดี และเป็นแบบอย่างให้บุตรในเรื่องการรู้จักควบคุม อารมณ์ มีเหตุผล และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	25	9.4
6.แนะนำ และอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนอ่อนโยน รู้จักอกภัย ประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา และ ค่านิยมที่ดีงาม	23	8.7
7.ยอมรับความคิดเห็นของบุตร ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของบุตร เข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของวัยรุ่น	17	6.4
8.พานบุตรไปพักผ่อน ทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ	10	3.8
9.ให้อิสระแก่บุตรในขอบเขตที่เหมาะสม และตามใจในเรื่องที่จำเป็น	5	1.9

จากตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/ อารมณ์ มีผู้ตอบแบบสอบถาม 265 คน พบว่า บิดา ร้อยละ 36.6 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “สอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะ และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ” รองลงมา ร้อยละ 27.2 มีความเห็นว่า บิดาควร “ให้

คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ของบุตร ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทาง รับฟังปัญหา และมีเวลาให้บุตร ” และ ร้อยละ 16.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำให้บุตรกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถ มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักรับผิดชอบ และยอมรับความจริง”

3.3 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1.แนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน	77	28.6
2.แนะนำบุตรไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่มั่วสุมอบายมุข สิ่งเสพติด การพนันและเรื่องชู้สาวต่าง ๆ	74	27.5
3.เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ทำตัวให้เหมาะสมในสังคม	58	21.6
4.สั่งสอนแนะนำให้บุตรปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม และ เคารพ กฎหมาย	46	17.1
5.สนับสนุนให้บุตรช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวม	42	15.6
6.ปลูกฝังจิตสำนึกให้บุตรประพฤติดี มีความรับผิดชอบ	42	15.6
7.พาบุตรออกงานสังคมบ่อย ๆ	3	1.1
8.เข้มงวดมารยาทในสังคมกับบุตร และสร้างกฎระเบียบของครอบครัว ให้บุตรปฏิบัติตาม	3	1.1
9.แนะนำให้บุตรดูจากสื่อต่าง ๆ แล้วปฏิบัติตาม	1	0.4

จากตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม มีผู้ตอบแบบสอบถาม 269 คน พบว่า บิดาร้อยละ 28.6 ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน” รองลงมา ร้อยละ 27.5 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำบุตรไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่มั่วสุมอบายมุข สิ่งเสพติด การพนันและเรื่องชู้สาวต่าง ๆ” และ ร้อยละ 21.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ทำตัวให้เหมาะสมในสังคม”

3.4 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1.ให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และติดตามผลการเรียนของบุตร	119	44.2
2.ฝึกให้บุตรมีนิสัยรักการอ่าน ให้อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ และจัดหาหนังสือ มาให้บุตรเพิ่มเติม	116	43.1
3.แนะนำให้บุตรค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และหัดสังเกตสิ่งรอบตัว	30	11.2
4.เปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถ	25	9.3
5.ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และประสบการณ์	19	7.1
6.บังคับหรือเข้มงวดให้บุตรอ่านหนังสือหรือทำการบ้าน	3	1.1
7.จัดหาอาหารเสริมเพื่อช่วยบำรุงสมองของบุตร	1	0.4
8.เป็นแบบอย่างของผู้ใฝ่ใจในการหาความรู้อยู่เสมอ ทันเหตุการณ์ และวิทยาการใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลง	1	0.4
9.เน้นให้บุตรฟัง พูด อ่าน เขียน ตามกรอบของวัย และสถานการณ์	1	0.4
10.ควรเป็นครูคนแรกของบุตร	1	0.4
11.ฝึกให้บุตรนั่งสมาธิ	1	0.4

จากตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีผู้ตอบแบบสอบถาม 269 คน พบว่า บิดาร้อยละ 44.2 ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และ ติดตามผลการเรียนของบุตร” รองลงมา ร้อยละ 43.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ฝึกให้บุตรมีนิสัยรักการอ่าน ให้อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ และจัดหาหนังสือมาให้บุตรเพิ่มเติม” และ ร้อยละ 11.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำให้บุตรค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และหัดสังเกตสิ่งรอบตัว”

3.5 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1.ปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดี รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ	233	74.0
2.มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน ขยันขันแข็ง ตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ตัว และไม่เอาเปรียบผู้อื่น	49	15.6
3.ให้คำปรึกษา แนะนำบุตรไปในทางที่ดี เอาใจใส่บุตร แนะนำบุตรให้รู้จักแยกแยะสิ่งไหนดี หรือไม่ดี และควรมีศีลธรรม	24	7.6
4.เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม	14	4.4
5.เป็นคนมีเหตุผล ไม่ควรใช้อารมณ์ ไม่ควรทะเลาะวิวาทกับคนในครอบครัว หรือคนอื่น ๆ	14	4.4
6.เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ช่วยเหลืองานบ้าน และสังคม	8	2.5
7.เป็นแบบอย่างของการประหยัดและอดออม	4	1.3
8.รู้จักคบเพื่อนที่ดี	2	0.6
9.ควรรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	2	0.6
10.ไม่ควรพูดคำหยาบ อ่อนน้อมถ่อมตน	2	0.6
11.ไม่ควรเอาบุตรไปเปรียบเทียบกับคนอื่น	1	0.3
12.ควรเป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ	1	0.3

จากตารางที่ 4.14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีผู้ตอบแบบสอบถาม 315 คน พบว่า บิดาร้อยละ 74.0 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดี รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ” รองลงมา ร้อยละ 15.6 มีความคิดเห็นที่ว่า บิดาควร “มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน ขยันขันแข็ง ตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น” และ ร้อยละ 7.6 มีความคิดเห็นว่าเป็นบิดาควร “ให้คำปรึกษา แนะนำบุตรไปในทางที่ดี เอาใจใส่บุตร แนะนำบุตรให้รู้จักแยกแยะสิ่งไหนดี หรือไม่ดี และควรมีศีลธรรม”

3.6 บทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวน ร้อยละของบิดา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. พุดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อ และเพื่อน ให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา	274	83.8
2. เปิดโอกาสให้บุตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว	63	19.3
3. ดูแลบุตรอย่างใกล้ชิด ให้ความสำคัญกับบุตร มีเวลาให้ครอบครัว ให้ความรัก อย่างเสมอภาค และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	20	6.1
4. เปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก รับฟังเหตุผลของบุตร ให้อิสระและมีประชาธิปไตยในครอบครัว	14	4.3
5. ไม่ควรเข้มงวดกับบุตรมากเกินไป ไม่ดุค่า	2	0.6
6. ควรชื่นชมเมื่อบุตรทำความดี	1	0.3

จากตารางที่ 4.15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว มีผู้ตอบแบบสอบถาม 327 คน พบว่า บิดาร้อยละ 83.3 ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “พุดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อและเพื่อน ให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา” รองลงมา ร้อยละ 19.3 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “เปิดโอกาสให้บุตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว” และ ร้อยละ 6.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลบุตรอย่างใกล้ชิด ให้ความสำคัญกับบุตร มีเวลาให้ครอบครัว ให้ความรักอย่างเสมอภาค และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยสรุปการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัวของบุตรวัยรุ่น บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น และความคิดเห็นของบิดาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บิดาของนักเรียนวัยรุ่น อายุ 12-17 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนชั้นนาทพิทยาคม โรงเรียนอุลิตไพพลักษณ์อุปถัมภ์ โรงเรียนหันคาพิทยาคม และโรงเรียนครูประชาสรรค์ จำนวน 385 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งดัดแปลงจากการศึกษาวิจัยของ ปรานี แสดง (2538) ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นทั้ง 6 ด้าน จำนวน 55 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น จำนวน 6 ข้อ

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความเป็นปรนัยของข้อคำถามและคำตอบ นำไปทดลองใช้กับบิดาของบุตรวัยรุ่น ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาตรวจสอบ

คุณภาพ โดยหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้เท่ากับ 0.8355 เก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างวันที่ 14–21 สิงหาคม 2546 เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS/FW โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว

ผลการวิจัย พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40–50 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.2 อายุเฉลี่ย 44.67 ปี อายุมากที่สุด 70 ปี อายุน้อยที่สุด 29 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 51.4 ประกอบอาชีพที่ทำงานนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 72.7 โดยบิดา ร้อยละ 73.0 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน รายได้เฉลี่ย 7,819.61 บาท/เดือน รายได้สูงสุด 40,000 บาท/เดือน รายได้ต่ำสุด 300 บาท/เดือน ข้อมูลด้านครอบครัว พบว่า บิดาส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 86.8 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 64.7 มีจำนวนบุตรในครอบครัวทั้งหมด 2 คน ร้อยละ 56.4 โดยมีจำนวนบุตรวัยรุ่นในครอบครัว จำนวน 1 คน ร้อยละ 71.2 ซึ่งบุตรวัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.2 เป็นเพศหญิง

1.3.2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.01$) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง 5 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ($\bar{X} = 1.97$) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ ($\bar{X} = 2.15$) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ($\bar{X} = 1.91$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 1.90$) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = 2.23$) และมีบทบาทระดับน้อย ด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{X} = 1.69$) และเมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.04$ 2.00 และ 2.00 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นรายด้าน พบว่า

1) บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.97$) โดยบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตรไม่สบาย” ($\bar{X} = 2.51$) และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้คำแนะนำแก่บุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ โดยการเล่นกีฬา หรือทำงานอดิเรก” ($\bar{X} = 1.36$) “การดูแลจัดหาเสื้อผ้า หรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” ($\bar{X} = 1.70$) และ “การให้คำปรึกษาบุตร

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” ($\bar{x} = 1.71$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.06$ 1.91 และ 1.95 ตามลำดับ) และพบว่า บทบาทของบิดา ในเรื่อง “การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.86$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.63$ และ 1.70 ตามลำดับ) ในเรื่อง “การดูแลจัดหาเสื้อผ้า หรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.90$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.59$ และ 1.64 ตามลำดับ)

2) บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.15$) โดยมีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การพูดคุยกับบุตร” ($\bar{x} = 2.65$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.18$ 2.12 และ 2.17 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การแสดงความรักต่อบุตร โดยการพูดคุย สัมผัส หรือโอบกอด” บิดาที่มีบุตรเพศชาย และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.93$ และ 1.90 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$)

3) บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.91$) โดยบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การอบรมให้บุตรรู้จักเกรงใจผู้อื่น” ($\bar{x} = 2.48$) และ มีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การพ่อนปรนมารยาททางสังคมของบุตร” ($\bar{x} = 0.93$) “การไม่ยกเอาพี่น้องหรือบุตรของผู้อื่นในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง” ($\bar{x} = 1.26$) และ “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” ($\bar{x} = 1.76$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.89$ 1.83 และ 1.89) ตามลำดับ และพบว่า ในเรื่อง “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” บิดาที่มีบุตรเพศชาย และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.83$ และ 1.81 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$)

4) บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.90$) โดยบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การติดตามผลการเรียนของบุตร” ($\bar{x} = 2.44$) และเมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.95$ 1.88 และ 1.88 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การติดตามผลการเรียนของบุตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับมาก ($\bar{x} = 2.47$ และ 2.45 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรทั้งชายและ

หญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.37$) ในเรื่อง “การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอก จากหนังสือเรียน” บิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.87$) ส่วนบิดาที่มี บุตรเพศชาย หรือบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.77$ และ 1.74 ตามลำดับ)

5) บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาท ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.23$) โดยบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การไม่เล่นการพนัน” ($\bar{x} = 2.58$) “การมีความซื่อสัตย์” ($\bar{x} = 2.57$) และ “การแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่” ($\bar{x} = 2.48$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชาย และหญิง มี บทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.21$ 2.25 และ 2.22 ตามลำดับ) และพบว่า ในเรื่อง “การทำบุญตักบาตร” บิดาที่มีบุตรเพศชาย หรือบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.87$ และ 1.85 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.63$) “การไป ทำงานทันเวลา” บิดาที่มีบุตรทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับมาก ($\bar{x} = 2.42$) ส่วนบิดาที่มีบุตร เพศชาย หรือบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.21$ และ 2.23 ตามลำดับ) และในเรื่อง “การไม่เที่ยวออกบ้านกับเพื่อน” บิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปาน- กลาง ($\bar{x} = 1.87$ และ 1.91 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.77$)

6) บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว พบว่า โดยภาพ- รวม บิดามีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$) และมีบทบาทระดับปานกลาง ในเรื่อง “การเปิดโอกาส ให้บุตรซักถามและชี้แจงเหตุผล” ($\bar{x} = 2.03$) และในเรื่อง “การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับบุตร” ($\bar{x} = 2.24$) เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดาที่มีบุตรเพศชาย เพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.72$ 1.70 และ 1.63 ตามลำดับ) และพบว่า ใน เรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปาน- กลาง ($\bar{x} = 1.85$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$ และ 1.69 ตามลำดับ) และในเรื่อง “การให้คำปรึกษาแก่บุตร เมื่อบุตรมีเรื่องที่ทำให้ไม่ สบายใจ” บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.89$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.76$ และ 1.69 ตามลำดับ)

1.3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรม เลี้ยงดูบุตร วัยรุ่น ทั้ง 6 ด้าน พบว่า

1) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย บิดา ร้อยละ 63.3 ของผู้ตอบ แบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลให้บุตรรับประทานตรงเวลา และถูกหลัก โภชนาการ” รองลงมา ร้อยละ 49.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลสุขภาพของบุตรโดยให้ พักผ่อนอย่างเพียงพอ ส่งเสริมการออกกำลังกาย”

และ ร้อยละ 5.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ศึกษาทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย”

2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ บิดา ร้อยละ 36.6 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “สอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะ และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ” รองลงมา ร้อยละ 27.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ของบุตร ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทาง รับฟังปัญหา และมีเวลาให้บุตร” และ ร้อยละ 16.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำให้บุตรรู้จักกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถ มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักรับผิดชอบ และยอมรับความจริง”

3) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม บิดา ร้อยละ 28.6 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน” รองลงมา ร้อยละ 27.5 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำบุตรไม่ให้อยู่เกี่ยวข้องกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่มั่วสุมอบายมุข สิ่งเสพติด การพนัน และเรื่องผู้ชายต่าง ๆ” และ ร้อยละ 21.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ทำตัวให้เหมาะสมในสังคม”

4) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา บิดา ร้อยละ 44.2 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และติดตามผลการเรียนของบุตร” รองลงมา ร้อยละ 43.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ฝึกให้บุตรมีนิสัยรักการอ่าน ให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ และจัดหาหนังสือมาให้บุตรเพิ่มเติม” และ ร้อยละ 11.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “แนะนำให้บุตรค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และหัดสังเกตสิ่งรอบตัว”

5) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี บิดา ร้อยละ 74.0 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดี รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ” รองลงมา ร้อยละ 15.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน ขยันขันแข็ง ตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ตัว และไม่เอาเปรียบผู้อื่น” และ ร้อยละ 7.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ให้คำปรึกษา แนะนำบุตรไปในทางที่ดี เอาใจใส่บุตร แนะนำบุตรให้รู้จักแยกแยะสิ่งไหนดี หรือไม่ดี และควรมีศีลธรรม”

6) ด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว บิดา ร้อยละ 83.8 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “พูดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อและเพื่อน ให้คำปรึกษา และแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา” รองลงมา ร้อยละ 19.3 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “เปิดโอกาสให้บุตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว” และ

ร้อยละ 6.1 มีความคิดเห็นว่า บิดาควร “ดูแลบุตรอย่างใกล้ชิด ให้ความสำคัญบุตร มีเวลาให้ครอบครัว ให้ความรักอย่างเสมอภาค และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นโดยภาพรวม

ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.01$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ จารุณี อรัญญูมิ (2542) ที่พบว่า บิดาส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.5 มีการปฏิบัติบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาของ สุวดีลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) พบว่า บิดามีการปฏิบัติในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก ในระดับปานกลาง และการศึกษาของ อำไพ วรรณเชษฐอิสรา (2536) ที่พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีการรับรู้บทบาท และการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อยู่ในระดับปานกลาง แต่ขัดแย้งกับ การศึกษาของ ชุตติมา สิริกุลชยานนท์ (2534 อ้างถึงใน กุสุมาลี ไชยเมือง 2540: 2) ที่พบว่า บิดาที่อาศัยในสังคมชนบท มีการเลี้ยงดูบุตรน้อย และการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ที่ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนคติของบุตรวัยรุ่น พบว่า บิดามีบทบาทในการให้ความเข้าใจ การเป็นที่ไว้วางใจ หรือการให้เวลากับบุตรน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม มีส่วนให้ลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่า ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.7 มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อคู่สมรสต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง การอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นไปในลักษณะช่วยเหลือกันระหว่างบิดามารดา และจากภาวะเศรษฐกิจ ทำให้มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะอยู่กับครอบครัว ดังเช่นในอดีต หน้าที่ต่าง ๆ ภายในครอบครัว ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นหน้าที่เฉพาะของมารดา จึงเปลี่ยนเป็นงานที่ทั้งบิดาและมารดาต้องช่วยกันทำ บิดาจึงมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับปานกลาง แต่ บิดาที่มีบุตรเพศชาย จะมีค่าเฉลี่ยของบทบาทบิดา ($\bar{X} = 2.04$) มากกว่าค่าเฉลี่ยของบทบาทบิดาที่มีบุตรเพศหญิง ($\bar{X} = 2.00$) และทั้งชายและหญิง ($\bar{X} = 2.00$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ การศึกษาของ ชาย โพธิ์สีดา (2537: 2) ที่พบว่า เยาวชนชายใกล้ชิดบิดามากกว่า เยาวชนหญิง และการศึกษาของ พอตเตอร์ (Potter, 1976: 126) ที่ศึกษาครอบครัวไทยในจังหวัด เชียงใหม่ พบว่า บิดากับบุตรชาย มีความสัมพันธ์กันอย่างอบอุ่น โดยบิดาจะสอนวิธีประกอบอาชีพ และวิธีการดำเนินชีวิตในสังคม นอกจากนี้ ยังยอมรับสนับสนุนบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า บิดาเป็นเพศชาย จึงเข้าใจบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง โดยที่บิดาสามารถที่จะพูดคุย หรือให้คำปรึกษาแก่บุตรเพศชายได้ทุกอย่าง ในขณะที่บุตรเพศหญิง บิดาส่วนใหญ่จะยกหน้าที่การอบรมเลี้ยงดูให้เป็นของมารดา

2.2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น รายด้าน

เมื่อพิจารณาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน ผลการวิจัย พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ($\bar{X} = 1.97$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ ($\bar{X} = 2.15$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ($\bar{X} = 1.91$) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 1.90$) และการเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = 2.23$) และมีบทบาทระดับน้อย ในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{X} = 1.69$) จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอภิปรายเป็นรายด้านได้ ดังต่อไปนี้

2.2.1 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.97$) และพบว่า บิดาร้อยละ 63.3 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของบุตร โดย “ดูแลให้บุตรรับประทานอาหารเช้า และถูกหลักโภชนาการ” ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเยี่ยม ประกอบแสง (2528) ที่ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองตามการรับรู้ของตนเอง ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า บิดาจะมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาส่วนใหญ่ ต้องการตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายของบุตรวัยรุ่น นั่นคือ ความต้องการอาหาร เพื่อนำไปเสริมสร้างส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และทำให้มีพลังงานพอที่จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ปริมาณและสัดส่วนของอาหาร จะต้องจัดให้เพียงพอกับความ ต้องการ และเสริมสร้าง

พัฒนาการทางด้านร่างกาย (สุวลักษณะ มีฐทรัพย์ 2544: 20) และสอดคล้องกับ สุรพงษ์ อัมพวงศ์ (2531 อ้างถึงใน สุภาพร อธิวรกุล 2541: 16) ที่กล่าวว่า บิดาควรมีส่วนช่วยในการดูแล ให้อาหาร ดูแลเมื่อบุตรเจ็บป่วย ช่วยแก้ปัญหาให้บุตร ไม่ควรยกให้เป็นหน้าที่ของมารดาฝ่ายเดียว

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตร ไม่สบาย” ($\bar{X} = 2.51$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถ รัตนมณี (2538 อ้างถึงใน จารุณี อรรถภูมิ 2542: 54) ที่พบว่า บิดาส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.85 มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ในเรื่อง การดูแลรักษาพยาบาลเมื่อบุตร ไม่สบาย ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การมีบุตร สุขภาพดี สมบูรณ์แข็งแรง เป็นสิ่งที่บิดามารดาทุกคนปรารถนา การที่บุตรจะมีสุขภาพดีได้นั้น เนื่องมาจาก การดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดา ภาวะความเจ็บป่วย จะเป็นตัวกระตุ้นให้บิดามารดา เพิ่มความห่วงใย และดูแลบุตรมากขึ้น (รติพร ถึงฝั่ง 2541: 31) ประกอบกับสังคม วัฒนธรรม-ไทย มีความคาดหวังให้บิดาเป็นผู้คอยให้ความคุ้มครอง ปกป้องอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งการดูแลให้บุตรปลอดภัยจากอันตราย ได้แก่ ภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกบ้าน ป้องกันให้บุตร ปลอดภัยจากความเจ็บป่วย ซึ่งบิดาส่วนใหญ่ รับรู้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญ ดังนั้น บิดาจึงมีบทบาท ระดับมากในการดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตร ไม่สบาย

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้คำปรึกษานูตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” ($\bar{X} = 1.71$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร อธิวรกุล (2541) ที่พบว่า พฤติกรรมของบิดาในด้านการดูแลให้ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสุขวิทยาทางเพศ แก่บุตรวัยรุ่น มีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ละเอียดซับซ้อน ไม่น่าสนใจ และคาดเดาก่อนข้างยาก (วินัดดา ปิยะศิลป์ 2540: 123) นอกจากนี้ บิดาส่วนใหญ่มีบุตรวัยรุ่นเป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.2 ประกอบกับบิดา ร้อยละ 0.4 ของ ผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่เห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่น เนื่องจาก คาดว่าบุตรวัยรุ่นจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย มาจากโรงเรียนแล้ว จึงทำให้ บิดามีบทบาทระดับน้อย และเมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่าบิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.86$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาท ระดับน้อย ($\bar{X} = 1.63$ และ 1.70 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาเป็นเพศชาย ย่อมมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของเพศชายมากกว่าเพศหญิง บิดาที่มีบุตรเพศชายจึงมีบทบาทในการให้คำ-ปรึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีบทบาท ระดับน้อยเมื่อมีบุตรเป็นเพศหญิง

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การดูแลจัดหาเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” ($\bar{x} = 1.70$) และเมื่อพิจารณาตามเพศของบุตร พบว่า บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทในระดับกลาง ($\bar{x} = 1.90$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.59$ และ 1.64 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย บิดาจะมอบหมายให้มารดาเป็นผู้กำหนดค่าใช้จ่ายประจำวัน กำหนดค่าใช้จ่ายของบุตร เลือกรับซื้อของใช้ เครื่องใช้ของสมาชิกภายในบ้าน (วรลักษณ์ มนต์เอื้อศิริ 2539: 72-75 อ้างถึงใน รติพร ถึงฝั่ง 2541) แต่ในกรณีที่ บุตรเป็นเพศชาย บิดาอาจมีส่วนร่วมในการดูแลจัดหาเสื้อผ้า หรือเครื่องใช้ส่วนตัวของบุตรมากกว่าบุตรหญิง เนื่องจากมีความเข้าใจถึงความต้องการของบุตรชายมากกว่า

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้คำแนะนำแก่บุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ โดยการเล่นกีฬาหรือทำงานอดิเรก” ($\bar{x} = 1.36$) และเมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีค่าเฉลี่ยของบทบาทบิดา ($\bar{x} = 1.45$) มากกว่าค่าเฉลี่ยของบทบาทบิดาที่มีบุตรเพศหญิง ($\bar{x} = 1.28$) และทั้งชายและหญิง ($\bar{x} = 1.43$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ พรภิมล แก้วกมล (2539) ที่ศึกษาความรู้ ความสะดวกใจ และการตอบสนองของบิดามารดา เกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของ นักเรียน อายุ 12-18 ปี พบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น อยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีความสะดวกใจน้อยในการพูดคุย หรือแนะนำเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น โดยเฉพาะกับบุตรที่เป็นเพศหญิง และการศึกษาของ วิมลรัตน์ (Wimonrat, 1985 อ้างถึงใน ปราณี แสดคง 2538: 4) ที่พบว่า เพศของบุตรมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติในการให้คำแนะนำเรื่องเพศศึกษา โดยบิดาจะให้คำแนะนำแก่บุตรเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การที่บิดามารดาส่วนใหญ่ ถูกปลูกฝังทัศนคติในเรื่องเพศ มาตั้งแต่วัยเด็กว่าเป็นสิ่งไม่ดี สกปรก อีกทั้งสังคมไทยถือว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรปกปิด เป็นเรื่องต้องห้าม ไม่ควรพูดถึง ประกอบกับ บิดาส่วนใหญ่เข้าใจว่า หากมีการพูดคุยถึงเรื่องเพศแล้ว อาจเป็นการชี้แนะให้บุตรมีพฤติกรรมทางเพศ โดยยังไม่ถึงเวลาอันควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา เศรษฐบุตร (2536) ที่พบว่า วัยรุ่นหญิงได้รับความรู้เรื่องเพศจากครอบครัวน้อยมาก แต่ได้รับจากบุคคลหรือสื่อต่าง ๆ ภายนอกครอบครัวมากกว่า และสอดคล้องกับผลการสำรวจของ บริษัท ลอนดอน รอยัล คอนซูเมอร์ โปรดักส์ ประเทศไทย จำกัด (1999 อ้างถึงใน ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 50) ที่พบว่า วัยรุ่นจะเรียนรู้เรื่องเพศจากเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 30 รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ร้อยละ 12 และพบว่า วัยรุ่นไทยนั้น บิดามารดามีบทบาทในเรื่องการสอนเพศศึกษาให้แก่บุตร น้อยที่สุด ร้อยละ 1 ซึ่งข้อค้นพบนี้ น่าสนใจศึกษาเพิ่มเติม และควรส่งเสริมบทบาทของบิดาในการสอนเพศศึกษาแก่บุตรวัยรุ่น เปิดโอกาสให้บุตร ได้มีที่ปรึกษาที่ดีเสริมสร้าง

ทัศนคติ ความรู้เรื่องเพศที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศ และวัยของตน

2.2.2 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.15$) และพบว่า บิดาร้อยละ 36.6 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรสอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ รองลงมา ร้อยละ 27.2 มีความคิดเห็นว่า บิดาควรให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ของบุตร ให้กำลังใจ ชี้แนะแนวทาง รับฟังปัญหา และมีเวลาให้บุตร สอดคล้องกับการศึกษาของ จารุณี อรัญภูมิ (2542) ที่พบว่า บิดามีการปฏิบัติตามบทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาส่วนใหญ่ พยายามทำความเข้าใจต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ของบุตร และพยายามที่จะตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของบุตร โดยเห็นว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกเปิดเผย ตรงไปตรงมา ไม่ยอมแพ้ใคร ไม่ชอบการบังคับ และชอบโต้แย้งผู้ใหญ่ จึงแนะนำให้รู้จักควบคุมอารมณ์ ช่วยเหลือให้กำลังใจ และช่วยแก้ไขปัญหาดifferent ของบุตร

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การพูดคุยกับบุตร” ($\bar{x} = 2.65$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่น ๆ (2534) ที่พบว่า ผู้ใหญ่จะให้การยอมรับเด็ก โดยไม่แสดงออกอย่างชัดเจนทางพฤติกรรม เมื่อเด็กยังเล็ก ผู้ใหญ่จะแสดงความรักโดยการกอด แต่เมื่อโตขึ้นการสัมผัสทางกายจะลดน้อยลง การแสดงความรักและการยอมรับ จะเปลี่ยนจากการสัมผัสและสัมผัสทางกาย เป็นการแสดงออกทางวาจาและการกระทำ โดยบิดามารดาจะเปลี่ยนเป็นการดูแลให้ความสนใจ ด้วยการพูดคุยกับบุตรมากกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาเห็นว่าบุตรวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเข้าใจ และสามารถรับฟังเหตุผลได้ดี บิดาจึงใช้การพูดคุยกับบุตร เพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งเพื่อเป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตร พบว่า ในเรื่อง “การแสดงความรักต่อบุตร โดยการพูดคุย สัมผัส หรือโอบกอด” บิดาที่มีบุตรเพศชาย และทั้งชายและหญิง มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.93$ และ 1.90 ตามลำดับ) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ กรีนเบอร์เกอร์ (Greenbergre, 1989: 22–25) ที่พบว่า บิดาจะมีการปฏิบัติที่อบอุ่น ตอบสนองต่อบุตรเพศชายมากกว่าบุตรเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุตรชายเป็นเพศเดียวกับบิดา การแสดงความรักของบิดาต่อบุตร จึงมีความสะดวกใจมากกว่าในบุตรหญิง ประกอบกับสังคม และวัฒนธรรมไทย มีค่านิยมที่บิดามักไม่แสดงความรัก โดยการกอดรัดหรือสัมผัสทางกายต่อบุตรที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุตรหญิง

2.2.3 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.91$) และพบว่า บิดาร้อยละ 28.6 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน และบิดาร้อยละ 27.5 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรแนะนำบุตรไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่มั่วสุมอบายมุข สิ่งเสพติด การพนัน และเรื่องซู้สาวต่าง ๆ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ ปราณี แสลดง (2538) ที่พบว่า บิดามารดาจะให้คำแนะนำแก่บุตรวัยรุ่น ในเรื่อง การคบเพื่อน โดยจะติดตามพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร และให้คำแนะนำแก่บุตร นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน จะทำให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือแนะนำ และให้โอกาสในการตัดสินใจ ให้เป็นผู้รับผิดชอบ จะช่วยสร้างวัยรุ่นให้รู้จักมองการณ์ไกล และมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ 2528 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล 2533: 30) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาทราบดีว่า เด็กวัยรุ่นจะเริ่มติดเพื่อน และชอบทำตามเพื่อน หากคบเพื่อนไม่ดี ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นบุหรี เหล้า ยาเสพติด การเที่ยวเตร่ หรือไม่เรียนหนังสือ ซึ่งล้วนมาจากการคบเพื่อนไม่ดีทั้งสิ้น ดังนั้นการคบเพื่อนจึงอยู่ในความสนใจของบิดามากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การอบรมให้บุตรรู้จักเกรงใจผู้อื่น” ($\bar{x} = 2.48$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และคนอื่น ๆ (2528: 48) ที่พบว่า ทั้งบิดาและมารดาไทย มักจะสอนบุตรเกี่ยวกับบทบาททางสังคม เช่น เรื่องมารยาท รวมทั้งการแสดงความรู้สึกต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นให้บุตรระมัดระวังความรู้สึกของผู้อื่น และทำตามความคาดหวังของสังคมเป็นหลัก ซึ่งการเล็งดูในลักษณะเช่นนี้มากเกินไป อาจสกัดกั้นความเป็นอิสระ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ทั้งยังอาจก่อให้เกิดการเก็บกดทางอารมณ์มากขึ้นได้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อตัวบุตรแต่อย่างใด นอกจากนี้การที่บุตรขาดโอกาสในการปะทะสังสรรค์กับสังคมสิ่งแวดล้อม ยังเป็นการปิดกั้นการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ อันเป็นตัวกระตุ้นพัฒนาการของบุตร และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการเกือบทุกด้านของบุตร (ประสาร ทิพย์ธารา 2521: 154–158; ประดิษฐ์ อุประมัย และคนอื่น ๆ 2531: 67–68 อ้างถึงใน รติพร ถึงฝั่ง 2541: 73)

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” ($\bar{x} = 1.76$) และเมื่อพิจารณาผลการวิจัยตามเพศของบุตรวัยรุ่น ก็พบว่า บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.83$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง มีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.70$) ข้อค้นพบดังกล่าว อาจเนื่องมาจาก สังคมไทยและผู้ใหญ่ไทยมองว่า การมีเพื่อน-

ต่างเพศ ในวัยที่ไม่สมควร อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรได้ง่าย (สุภา มาลากุล ณ อยุธยา 2545: 214–215) บิดาจึงมีบทบาทระดับน้อย ในการให้คำแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ เพราะกลัวว่าจะเป็นภาระที่หนักหนา แต่บิดาที่มีบุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า บิดาเป็นเพศเดียวกับบุตรชาย จึงมีความเข้าใจพฤติกรรมของบุตรชาย และสามารถให้คำปรึกษา แนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศได้มากกว่าบุตรหญิง

2.2.4 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

ผลการวิจัย พบว่า บิดามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.90$) และพบว่า บิดาร้อยละ 44.2 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และติดตามผลการเรียนของบุตร รองลงมา ร้อยละ 43.6 มีความคิดเห็นว่า บิดาควรฝึกให้บุตรมีนิสัยรักการอ่าน ให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ และจัดหาหนังสือมาให้บุตรเพิ่มเติม ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ ยูพงษ์ โคตรพัฒนานนท์ (2543: 18) ที่กล่าวว่า บิดามารดาสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน เพราะเห็นความสำคัญของการศึกษา ให้คำแนะนำ และส่งเสริมให้การศึกษาเล่าเรียน ให้โอกาสในการเรียนรู้ และมีการฝึกทักษะตามความถนัด บิดามารดามีหน้าที่ให้บุตรได้รับการศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์ และมีการติดต่อประสานความร่วมมือกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ การศึกษานี้จะครอบคลุมถึงการอบรมบ่มนิสัย การฝึกกิจกรรมรายท การฝึกให้เข้ากับผู้อื่นได้ ให้มีความรับผิดชอบ เสียสละ อดทน สามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้บุตรได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนตามขีดความสามารถ ให้โอกาสในการเรียน และฝึกทักษะตามความถนัด เพื่อจะสามารถอยู่ในสังคมต่อไปได้อย่างภาคภูมิใจ มีรายได้ มีอาชีพที่มั่นคง และเตรียมพร้อมที่จะสร้างครอบครัวใหม่อย่างมั่นใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ ปราณี แสดคง (2538) ที่พบว่า บิดามารดาทุกคนรอบครัว จะส่งเสริมให้บุตรได้มีการศึกษาเล่าเรียน ให้คำปรึกษาเพื่อการเรียนต่อ รวมถึงสนับสนุนให้บุตรได้เรียนต่อจนถึงขั้นสูงสุด และสอดคล้องกับ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2526: 70) ที่กล่าวว่า การเป็นบิดาที่ดีของบุตร คือ ให้การศึกษาแก่บุตรอย่างดี ให้ความสนใจต่อการศึกษาของบุตร ส่งเสริมการศึกษาของบุตร โดยให้บุตรได้ศึกษาเล่าเรียนตามใจปรารถนาของบุตร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า บิดาตระหนักว่า การศึกษาสำคัญต่อแนวทางการดำเนินชีวิตของบุตรในอนาคต หากบุตรประสบผลสำเร็จในการศึกษา ก็จะเป็นเครื่องชี้แนะว่า บุตรจะมุ่งสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นจากผลการวิจัย ที่พบว่า บิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การติดตามผลการเรียนของบุตร” ($\bar{x} = 2.44$)

ผลการวิจัย พบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้อิสระในการเลือกเรียนตามความต้องการของบุตร” ($\bar{x} = 1.34$) “การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจาก

หนังสือเรียน” ($\bar{x} = 1.77$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ การศึกษาของ นรา สมประสงค์ (2520) อ้างถึงใน จรรยา สุวรรณทัต 2542: 411-413) ที่พบว่า เด็กวัยรุ่นตอนปลาย มักถูกบิดามารดาบังคับ ให้เลือกเรียน และเลือกอาชีพตามที่บิดามารดาชอบ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการ และความถนัด ของบุตร และบิดามารดามักบังคับให้บุตรคล้อยตามความคิดของตน ในการประกอบอาชีพที่ดำเนิน ตามรอยของบิดามารดา ไม่ว่าจะบุตรจะชอบหรือไม่ก็ตาม แต่ขัดแย้งกับ ปราณี แสคง (2538: 27) ที่พบว่า บิดาให้การสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน โดยให้คำแนะนำ ให้โอกาสในการเรียนรู้ ฝึกทักษะ ตามความถนัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมไทยเป็นสังคมอำนาจนิยม ถูกระบบอาวุโส เด็กต้อง เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ด้วยการทำตามคำสั่ง (วราภรณ์ รั้ววิชัย 2533 อ้างถึงใน นุชลดดา โรจนประภา- พรณ 2541: 107) นอกจากนี้ บิดาจะมีความคาดหวังให้วัยรุ่นประสบผลสำเร็จในการเรียนสูง จึง ควบคุมให้บุตรอ่านหนังสือเรียน และต้องเรียนตามที่บิดาเห็นสมควร โดยไม่ให้อิสระบุตรในการ เลือกเรียนตามที่บุตรต้องการ

ผลการวิจัย พบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การพาบุตรไปทัศนศึกษา หาความรู้นอกสถานที่” ($\bar{x} = 1.46$) “การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้าน เมืองกับบุตร” ($\bar{x} = 1.75$) และเรื่อง “การเพิ่มพูนความรู้ของบุตร โดยการให้คำแนะนำ หรือจัดหา หนังสือ หรือตำราเอกสารต่าง ๆ ให้บุตรอ่าน” ($\bar{x} = 1.76$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ ผลการ วิจัยครั้งนี้ ที่พบว่า ด้านการส่งเสริมสัมพันธ์สภาพในครอบครัว บิดามีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว” ($\bar{x} = 1.74$) และ “การพูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับปัญหา ส่วนตัวหรือปัญหาครอบครัว” ($\bar{x} = 1.62$) แต่ จรรยา สุวรรณทัต (2542: 180) กล่าวถึง บทบาทของ บิดามารดาไว้ว่า บิดามารดาและตัววัยรุ่นเอง ควรร่วมมือกันแสวงหาเครื่องมือ และประสบการณ์ที่ จะช่วยพัฒนาความรู้ และความคิดอ่านของเด็กให้กว้างขวางขึ้น เช่น การเลือกสรรหนังสือหลาย ๆ ประเภทให้เด็กอ่าน การพาไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาเห็นความสำคัญ ของการหาเลี้ยงครอบครัว มากกว่าการใช้เวลาอยู่กับบุตร เห็นได้จาก ผลการวิจัยครั้งนี้ ที่พบว่า บิดา ร้อยละ 72.7 มีอาชีพที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน นอกจากนี้ บิดาร้อยละ 73.0 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน การมีรายได้น้อย ทำให้บิดาต้องทุ่มเทในการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว สอดคล้องกับ เณลิชว นุริภักดี และคนอื่น ๆ (2526: 69) ที่กล่าวว่า บิดาเป็นผู้หาเงินมาเลี้ยง ครอบครัวย ถ้าขาดบิดาจะทำให้ครอบครัวขาดรายได้ ฐานะของครอบครัวจะแย่ลง ซึ่งทำให้ภรรยา และบุตรต้องทำงานหนักมากขึ้น ดังนั้น บิดาจึงไม่มีเวลาที่จะพาบุตร ไปท่องเที่ยว หรือทัศนศึกษา ไม่มีเวลาที่จะพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ กับบุตร ไม่มีเวลาให้คำแนะนำหรือพาบุตรไป ซื้อหนังสือที่มีประโยชน์ แต่บิดาอาจมอบหมาย หรือยกภาระหน้าที่ดังกล่าวให้กับมารดาเป็นผู้รับผิดชอบแทน

2.2.5 บทบาทของบิดาในการเป็นแบบอย่างที่ดี

ผลการวิจัยพบว่า บิดามีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.23$) โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าบทบาทของบิดาในด้านอื่น ๆ ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ จารุณี อรัญภูมิ (2542) ที่พบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และสอดคล้องกับการศึกษาของ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2526: 88–95) ที่พบว่า บิดาควรดำเนินชีวิตเป็นตัวอย่างได้ในสิ่งต่อไปนี้ (1) มีความประพฤติเป็นตัวอย่างที่ดี (2) ขยันทำงานเป็นตัวอย่างในการประกอบอาชีพ (3) ไม่มั่วสุมอบายมุข (4) เป็นสามีที่ดี (5) เป็นพลเมืองดีของสังคม รวมถึง โรบิสคอน และสก็อต (Robischon and Scott, 1969: 55 อ้างถึงใน พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล 2533: 28) ที่กล่าวว่า บิดามีบทบาทในการเป็นแบบอย่างทางสังคม และอาชีพการงานของบุตร บิดาจะมีอิทธิพลเกี่ยวกับการเป็นตัวแบบทางด้านบทบาทของบุตร นอกจากนี้ บิดายังเป็นผู้สอนบุตรเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการลงโทษ เมื่อบุตรกระทำความผิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดาส่วนใหญ่มักคิดเห็นว่า บิดาควรปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดี รักครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นคนดีของครอบครัว และสังคม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างให้บุตรปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของบิดา เกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการเป็นแบบอย่างที่ดี ที่พบว่า บิดาร้อยละ 74.0 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดี นั่นคือ การปฏิบัติดี ปฏิบัติธรรม มีศีลธรรมประจำใจ มีระเบียบวินัย ไม่มั่วสุมอบายมุขต่าง ๆ

นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังพบว่าบิดามีบทบาทระดับมาก ในเรื่อง “การไม่เล่นการพนัน” ($\bar{X} = 2.58$) “การมีความซื่อสัตย์” ($\bar{X} = 2.57$) “การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่” ($\bar{X} = 2.48$) ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า สังคมไทยเรา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดจริยธรรม หรือหลักของความประพฤติ และความสำนึกผิดชอบชั่วดีของบุคคล ดังนั้น บิดาส่วนใหญ่ จึงทำตนให้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ โดยอาศัยหลักทางศาสนา ที่ตนเองได้รับการอบรมสั่งสอนสืบทอดมา โดยเน้นการทำตนให้มีศีลธรรม ประพฤติดี ประพฤติชอบ ละเว้นความชั่ว และสั่งสอนให้บุตรปฏิบัติตาม ซึ่งมีผลการวิจัยที่แสดงว่า ภายในครอบครัวที่บิดามารดาเป็นผู้ใกล้ชิดศาสนา เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากต้นแบบเช่นนี้ จะสามารถพัฒนาได้ดี เพราะได้รับการปลูกฝัง และถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามต่าง ๆ จากต้นแบบ ทำให้เด็กมีประสบการณ์ชีวิตที่ดีมีคุณค่าในครอบครัว และสามารถพัฒนาเป็นคนที่มีคุณภาพ ได้มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเป็นผู้ห่างเหินศาสนา (ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน 2533 อ้างถึงใน จรรยา สุวรรณทัต 2544: 41)

2.2.6 บทบาทของบิดาในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

ผลการวิจัย พบว่า บิดามีบทบาทในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ ทัดดาว ลิมพะสิต (2543) ที่ศึกษาแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า นิสิตทำกิจกรรมร่วมกับบิดาคนเดียววน้อยที่สุด และทำกิจกรรมร่วมกับทั้งบิดา มารดา และพี่น้องพร้อม ๆ กันมากที่สุด แต่ขัดแย้งกับ การศึกษาของ กุสุมาลี ไชยเมือง (2540) ที่ศึกษาสัมพันธภาพของบิดากับบุตรตามการรับรู้ของมารดา พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบิดากับบุตร โดยรวมมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.4 มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ คือ ระดับประถมศึกษา ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการพูดคุย ใกล้ชิด หรือทำกิจกรรมร่วมกับบุตรวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ สนธิ ศษสิทธิ์ (2527) ที่กล่าวว่า การศึกษาช่วยให้บุคคลเกิด การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา มีความรู้ รู้จักเหตุผล ใช้ความคิด และสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติบทบาทที่เหมาะสมของตนเองได้ ประกอบกับการที่บิดาส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.0 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน ซึ่งถือว่า มีรายได้น้อย ต้องประกอบอาชีพทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 72.7 จึงมีเวลาอยู่กับบุตรน้อย และเนื่องจากสังคมแทบทุกสังคม มารดามักรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยที่บิดามีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว มีผลให้บุตรใกล้ชิด สนับสนุนกับมารดามากกว่าบิดา ถึงแม้ว่าปัจจุบัน ทั้งบิดาและมารดาจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ความรับผิดชอบในบ้าน มารดาก็ยังเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบมากกว่าบิดา ฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ บุตรจึงมักปรึกษาหารือกับมารดามากกว่า ทั้งนี้บิดาบางคนยังรู้สึกขัดใจ เมื่อต้องแสดงความสนับสนุนกับบุตร ทำให้บทบาทด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาบทบาทรายข้อ ก็จะพบว่าบิดายังมีบทบาทระดับน้อยในเรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว” ($\bar{x} = 1.74$) “การให้คำปรึกษาแก่บุตรเมื่อมีเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ” ($\bar{x} = 1.79$) “การพูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาครอบครัว” ($\bar{x} = 1.62$) “การกำหนดกฎระเบียบในครอบครัวเพื่อให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม” ($\bar{x} = 1.39$) “การไม่เข้มงวดเกี่ยวกับเวลากลับบ้านของบุตร” ($\bar{x} = 1.06$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บิดากับบุตรวัยรุ่นไม่ค่อยมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวมากนัก

นอกจากนี้ ผลการวิจัย พบว่า บิดา ร้อยละ 83.8 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า บิดาควรพูดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อและเพื่อน ให้คำปรึกษา และแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา ทั้งนี้อธิบายได้ว่า บิดาส่วนใหญ่ มีความรู้สึกที่ตนบกพร่อง ในบทบาทด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว พิจารณาได้จาก

ผลการศึกษา ที่พบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ทั้งราย-
 ด้านและรายข้อ บิดาจึงมีความเห็นว่าควรเพิ่มบทบาทด้านนี้ให้มากขึ้น โดยเน้นการพูดคุยทำความเข้าใจ
 เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของบุตร เนื่องจาก การสื่อสารกันอย่างเปิดเผย มีความ
 เข้าใจที่ตรงกัน จะมีผลดีต่อสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ หากมีการพูดคุยกันอย่าง
 สม่ำเสมอ ตระหนักถึงความรู้สึก ความเข้าใจในสิ่งที่จะพูดต่อสมาชิกในครอบครัว กำเนินถึงความรู้
 ของกันและกัน (สุรี วิภาสประทีป 2534 อ้างถึงใน ทัดดาว ลิ้มพะสุด 2543: 19) ซึ่งการพูดคุยแลกเปลี่ยน
 ร่วมกันรับรู้ปัญหาาระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้น จะช่วยให้การค้นหาทางเลือกในการ
 แก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยดี เมื่อมีการปรึกษาหารือกันบ่อย ๆ ย่อมทำให้สมาชิกเข้าใจทัศนคติของคน-
 อื่นได้มากขึ้น สมาชิกในครอบครัวเกิดความรักใคร่สามัคคีกัน ครอบครัวสงบสุข ปราศจากความ
 ขัดแย้งแตกแยก

เมื่อพิจารณาตามเพศของบุตรวัยรุ่น พบว่า ในเรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อน
 ร่วมกันทั้งครอบครัว” โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.74$) แต่บิดาที่มีบุตรเพศชาย
 มีบทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.85$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาท
 ระดับน้อย ($\bar{x} = 1.69$ และ 1.69) ตามลำดับ และในเรื่อง “การให้คำปรึกษาแก่บุตรเมื่อมีเรื่องที่ทำ
 ให้ไม่สบายใจ” โดยภาพรวม บิดามีบทบาทระดับน้อย ($\bar{x} = 1.79$) แต่บิดาที่มีบุตรเพศชาย มี
 บทบาทระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.89$) ส่วนบิดาที่มีบุตรเพศหญิง และทั้งชายและหญิง มีบทบาท
 ระดับน้อย ($\bar{x} = 1.76$ และ 1.69 ตามลำดับ) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัศสร
 ลิมานนท์ และคนอื่น ๆ (2538 อ้างถึงใน พรรณธิภา เนืองทวี 2539: 10) ที่พบว่า บิดาส่วนใหญ่
 ใช้เวลาในการทำงาน ทำให้มีการใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกของครอบครัวน้อยลง ซึ่งอาจ
 มีผลให้ ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับบิดาไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพสังคมใน
 ปัจจุบัน บิดาและบุตรใช้เวลาส่วนมากอยู่นอกบ้านมากกว่า จึงมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อย หรือเมื่อมีเวลา-
 ว่างพร้อมกัน ก็อาจไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การไปเที่ยวพักผ่อน หรือทำงานอดิเรกด้วยกัน
 เนื่องจาก เมื่อต่างคนต่างมีเวลาว่างก็พักผ่อน หรือทำกิจกรรมของแต่ละคนไป แต่การที่บิดาที่มี
 บุตรเพศชาย มีบทบาทระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก อิทธิพลของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม
 ที่ทำให้มีความแตกต่างกันระหว่างเพศ อันเป็นเหตุให้บุตรชายมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับ บิดา
 มากกว่าบุตรหญิง (สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และคนอื่น ๆ 2536)

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น อยู่ในระดับปานกลาง และมีบทบาทระดับน้อยในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป ควรส่งเสริมดังนี้

3.1.1 ส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

จากการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงควรส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยทั้งภาครัฐบาล สถานบริการสุขภาพ และสื่อมวลชน ควรรณรงค์ให้บิดาตระหนักถึงความสำคัญของบิดาต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ส่งเสริมและให้ความรู้แก่บิดาเกี่ยวกับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น เพื่อให้บิดามีความรู้ ความเข้าใจ ในตัววัยรุ่น และแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบุตรวัยรุ่น จัดทำโครงการให้คำปรึกษา แนะนำบิดามารดาที่มีบุตรวัยรุ่น เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งบทบาทด้านอื่น ๆ โดยที่บิดามารดา สามารถขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น หรือสามารถโทรศัพท์ปรึกษาได้ จัดให้มีกลุ่มพบปะพูดคุยกันระหว่างบิดามารดาที่มีบุตรวัยรุ่น หรือกลุ่มบิดามารดาที่บุตรวัยรุ่นมีปัญหาอย่างเดียวกัน เพื่อใช้กระบวนการกลุ่มในการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น แก่ประชาชน โดยการออกอากาศทางสถานีวิทยุหรือเสียงตามสายประจำท้องถิ่น

3.1.2 สนับสนุนและส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อย ในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ดังนั้น จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว โดยสถานบริการสุขภาพ ควรเผยแพร่ และรณรงค์ให้ความรู้เรื่องครอบครัวศึกษา การอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย รวมทั้งการเตรียมตัวเพื่อการใช้ชีวิตสมรสที่จะต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อายุ สุขภาพ วุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ และการศึกษา รวมถึงหน่วยงานของรัฐบาลควรตระหนักถึงความสำคัญ และจัดให้มีโครงการรณรงค์ส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ การมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาภายในครอบครัว การพูดคุยสื่อสารความต้องการของกัน และกันโดยผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิทรรศการ การประกวดครอบครัว ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันครอบครัว วันพ่อแห่งชาติ วันแม่ ให้

ตั้งคมตระหนักถึงความสำคัญของความเข้าใจกัน และกันของบิดา มารดา และบุตรวัยรุ่น จัดส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นที่ถูกต้อง และ สำรวจความต้องการของครอบครัวในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสาระของสื่อสารต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการด้วยเสมอ

3.1.3 แนวทางการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น สำหรับบิดา

จากการศึกษา บทบาทของบิดาเป็นรายด้าน พบว่า บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ระดับปานกลาง 5 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และมีบทบาทระดับน้อยในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ดังนั้น บิดาจึงควรมีแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น” “การดูแลจัดหาเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร” และ “การให้คำแนะนำแก่บุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ โดยการเล่นกีฬาหรือทำงานอดิเรก” เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าว โดยศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น และพัฒนาการทุกด้านของวัยรุ่น เพื่อที่จะสามารถเข้าใจบุตร ให้คำปรึกษาแก่บุตรได้ รวมถึงมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา เพื่อสามารถป้องกันปัญหาทางเพศในวัยรุ่นได้ ซึ่งบิดาควรให้คำแนะนำแก่บุตรชาย และให้มารดา แนะนำบุตรหญิง เพื่อความสะดวกใจ และความเข้าใจที่ดีในการพูดคุย เปิดโอกาสให้บุตร ได้มีที่ปรึกษาที่ดี เสริมสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศ และวัยของบุตร

2) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในด้านนี้ โดยบิดาควรอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเข้าใจ มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และเป็นที่ยอมรับที่ดี เพื่อให้บุตรเกิดความไว้วางใจและอบอุ่นใจ ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ของบุตร โดยบิดาควรเป็นผู้ฟังที่ดี เห็นอกเห็นใจ ยอมให้บุตรระบายความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างเสรี สนใจฟัง และทำความเข้าใจในเรื่องที่บุตรเล่า ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งแนวทางให้บุตร สนับสนุนให้บุตรคิดหาเหตุผล และตัดสินใจแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง ชมเชยเมื่อบุตรแสดงความ

สามารถ และเปิดโอกาสให้บุตรชี้แจงเหตุผลก่อนว่ากล่าวหรือลงโทษ สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนช่วยพัฒนาบุตรให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งได้แก่ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ แสดงอารมณ์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีเหตุผล และมีสติ สามารถยอมรับความจริง เข้าใจผู้อื่นได้ดี และมีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

3) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ” “การไม่ยกเอาพี่น้องหรือบุตรของคนอื่นในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง” และ “การผ่อนปรนมารยาททางสังคมของบุตร” เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าว โดยบิดาควรตระหนักถึงความจำเป็นในการคบเพื่อนของวัยรุ่นทั้งเพศเดียวกัน และต่างเพศ และเพิ่มบทบาทในการแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ ยินยอมให้คบเพื่อนต่างเพศได้ภายในขอบเขตที่เหมาะสม สนับสนุนให้บุตรร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ นอกบ้าน หรืออนุญาตให้บุตรพาเพื่อนมาสังสรรค์ที่บ้าน เปิดโอกาส และทำความรู้จักกับเพื่อนของบุตร เพื่อทราบความสัมพันธ์ของบุตรและเพื่อน ว่าอยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง ดีงามหรือไม่ และเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากการคบเพื่อนไม่ดีของบุตร บิดาควรอบรมมารยาททางสังคมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับหมู่คณะให้แก่บุตร แนะนำให้เคารพกฎระเบียบต่าง ๆ อธิบายถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับค่านิยมของสังคม รู้จักผ่อนปรน โดยค่อย ๆ ลดการควบคุมลง ให้อิสระแก่บุตรในการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ให้ตัดสินใจด้วยตนเอง อบรมสั่งสอนบุตรให้รับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ควรเข้มงวดกวดขันเกินไป หรือไม่ควรหย่อนยานเกินไปนัก นอกจากนั้น บิดาไม่ควรเพิ่มปมด้อยของบุตร โดยการยกเอาพี่น้องหรือบุตรของคนอื่นในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง สิ่งเหล่านี้ เป็นบทบาทที่บิดาควรกระทำเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของบุตรวัยรุ่น

4) การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การให้อิสระในการเลือกเรียนตามความต้องการของบุตร” “การพาบุตรไปทัศนศึกษาหาความรู้นอกสถานที่” “การเพิ่มพูนความรู้ของบุตร โดยการให้คำแนะนำ หรือจัดหาหนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ให้บุตรอ่าน” “การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน” และ “การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองกับบุตร” เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าว โดยบิดาควรพูดคุยกับบุตรด้วยเหตุผล ไม่ควรบังคับ ควรให้บุตรได้เลือกเรียนตามความต้องการของเขา มีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากความถนัด

ความสามารถ สติปัญญา และใจรัก บิดาควรช่วยให้บุตรวัยรุ่นเกิดการเรียนรู้ทางการรู้คิด และการใช้เหตุผล ตลอดจนหาเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ กับบุตร ให้โอกาสบุตรได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี แนะนำแนวทางในการวางแผนการในอนาคต บิดาควรเอาใจใส่ดูแล ให้ความสนใจต่อกิจกรรมของบุตร ไม่ปล่อยให้โรงเรียนและครูทำหน้าที่ให้การศึกษากับบุตรตามลำพัง ควรประสานกับทางโรงเรียน เพื่อรับทราบความเป็นไปของบุตรขณะอยู่ในโรงเรียน บิดาควรเพิ่มเวลาอยู่ใกล้ชิดกับบุตร ให้คำปรึกษา แนะนำ หรือจัดหาหนังสือ หลาย ๆ ประเภทให้บุตรได้อ่าน ติดตามข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ จากสื่อมวลชน ทั้งในทางสร้างสรรค์และในทางที่ไม่ดี นำความรู้ที่ได้รับมาสั่งสอน ตักเตือน หรือบอกให้บุตรทราบ เพื่อให้บุตรได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง และป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยต่าง ๆ ในสังคมได้ สิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของบิดา ที่จะช่วยพัฒนาสติปัญญาของบุตรวัยรุ่น

5) การเป็นแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในด้านนี้ โดยบิดาควรมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตร มีบุคคลที่ดี อารมณ์มั่นคง รู้จักพูด และใช้เหตุผลกับบุตร ควรมีลักษณะของความเป็นผู้นำ เป็นแบบอย่างในการสร้างวินัยในครอบครัว ตรงต่อเวลา รักษาความสัตย์สุจริต ประหยัดอดออม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และเสียดสีเพื่อส่วนรวม ซึ่งบทบาทเหล่านี้ จะมีส่วนช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของบุตรวัยรุ่น

6) การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง ในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว และมีบทบาทระดับน้อย ในเรื่อง “การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว” “การให้คำปรึกษาแก่บุตรเมื่อมีเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ” “การพูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาครอบครัว” “การกำหนดกฎระเบียบในครอบครัวเพื่อให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม” และ “การไม่เข้มงวดเกี่ยวกับเวลากลับบ้านของบุตร” เพื่อส่งเสริมให้บิดามีบทบาทระดับมาก บิดาจึงควรเพิ่มบทบาทในด้านนี้ โดยบิดาควรใช้เวลาแก่บุตรในการที่บุตรจะปรึกษาปัญหาของเขา รับฟังปัญหา และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา บิดาควรใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจกับบุตร เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว บิดาควรพยายามมีอารมณ์ขัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยการค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ พูดจากัน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ เพราะจะทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง ปรับปรุงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น ให้สอดคล้องกับวัย ความรู้คิด และบทบาทที่เปลี่ยนไปของวัยรุ่น การสื่อสารกันควรอยู่บนพื้นฐานของความห่วงใย เข้าใจกันและ

มีความขย่งเกรงใจกัน บิดาควรสร้างบรรยากาศในบ้านให้เป็นที่ที่อบอุ่นอยู่กันอย่างมีความสุขสงบ ท่ามกลางความเข้าใจเห็นใจของทุกคนในบ้าน มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี ควรมีการกำหนดกฎระเบียบในครอบครัว โดยสมาชิกทุกคนยอมรับ และปฏิบัติตามได้ การลงโทษหรือคำเหน็ดเตียน ไม่ควรกระทำในระหว่างมีอารมณ์โกรธ การอธิบายให้บุตรเห็นถึงความผิดโดยใช้เหตุผล ควรลดการลงโทษทางกายลง บทบาทเหล่านี้ของบิดา จะมีส่วนทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวราบรื่น และดำเนินชีวิตครอบครัวได้อย่างปกติสุข

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยที่ควรศึกษาสืบเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ พิจารณาโดยอาศัยพื้นฐานจากการศึกษาครั้งนี้ 3 ประการ คือ ข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้ ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ซึ่งควรทำการศึกษาในแง่อื่นต่อไป และการหาคำตอบจากการวิจัยใหม่เพิ่มจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อความก้าวหน้าของการศึกษา เพื่อความรู้ที่กว้างขวางขึ้น การเสนอแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป จึงมีดังนี้

3.2.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ลึก จึงควรมีการศึกษายบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ในเชิงคุณภาพ หรือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางขึ้น

3.2.2 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นในมุมมอง และความคิดเห็นของบิดา จึงควรมีการศึกษายบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ในมุมมอง หรือในทัศนคติของวัยรุ่น ทั้งบทบาทที่บิดาปฏิบัติจริง และบทบาทที่บุตรวัยรุ่นคาดหวัง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด สามารถนำมาปรับใช้ เพื่อการพัฒนาบทบาทของบิดาให้ดียิ่งขึ้น

3.2.3 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า บิดามีบทบาทระดับน้อยในด้านการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว จึงควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น เพื่อได้ข้อมูลเพิ่มเติม สามารถนำมาหาเทคนิควิธีการสร้างสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น เพื่อนำไปเผยแพร่ให้เกิดการนำไปใช้ เพราะการสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น จะเป็นวิธีการเริ่มต้นที่สำคัญในการส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

3.2.4 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นให้เพิ่มขึ้น จึง

ควรทำการศึกษา ปัจจัยที่อาจมีความสัมพันธ์กับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ได้แก่ ประสบการณ์การเลี้ยงดูที่บิดาเคยได้รับในช่วงวัยรุ่น ทักษะคิดของบิดาที่มีต่อบุตรวัยรุ่น ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นของบิดา ความคาดหวังในเรื่องเพศ สื่อความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น แรงจูงใจและความคาดหวังต่อบุตรวัยรุ่น ค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทั้งนี้ควรใช้การวิจัยในเชิงคุณภาพ หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง และละเอียดพอที่จะนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นได้

3.2.5 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีความแตกต่างของบทบาทบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพศชาย และหญิง จึงควรมีการศึกษาความคิดเห็นของบิดาในเรื่องพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรหญิงตั้งแต่วัยเด็ก เรื่องพื้นฐานการเลี้ยงดู โดยยึดความแตกต่างระหว่างเพศชาย และเพศหญิง ปัญหาครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศ ปัญหาการกำเนิดของบุตร และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนเมื่ออยู่ในวัยรุ่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพศชายและหญิงให้ชัดเจนขึ้น และสามารถนำผลการวิจัย มาส่งเสริมบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นต่อไป

3.2.6 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การให้คำปรึกษานุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และการให้คำแนะนำบุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ บิดายังมีบทบาทน้อย ดังนั้น การศึกษาถึงบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นในเรื่องเพศศึกษา จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรมีการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุศล สุนทรธาดา และคณะ **สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย** กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2542
- กุสุมาลี ไชยเมือง “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1 – 3 ปีกับสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรตามการรับรู้ของมารดา” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ **ประมวลผลการวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย** กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527
- งามตา วนินทานนท์ นพวรรณ โชติบัณฑิต และวัลภา สบายยิ่ง “หน่วยที่ 6 การอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา** หน้า 6-1 – 6-74 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-นครราชสีมา 2544
- จรรยา สุวรรณทัต “หน่วยที่ 1 สภาพพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู** หน้า 1 – 34 พิมพ์ครั้งที่ 14 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา 2543
- _____. “หน่วยที่ 8 วัยรุ่นกับความสัมพันธ์ในครอบครัว” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม** หน้า 399 - 495 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา 2542
- จรรยา สุวรรณทัต และคณะ “ทัศนคติของปู่ย่าตายาย และบิดามารดาที่มีต่อกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก” รายงานการวิจัยฉบับที่ 33 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529
- จรรยา เศรษฐบุตร “ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของครอบครัวและอิทธิพลภายนอกครอบครัวต่อค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นหญิง จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2536

- จารุณี อรัญภูมิ “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการและการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา
กับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน” วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล 2542
- จารุวรรณ ชูปวา “ความรู้สึกลึกมีคุณค่าในตัวเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการแสดงบทบาท
การเป็นบิดาของคู่สมรสวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการพยาบาลแม่และเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2541
- จิตตินันท์ เศษะคุปต์ “หน่วยที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา”
ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน้า 1-1 –
1-57 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544
- เจลิยว บุรีภักดี และคณะ *พ่อในสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2526
- ชาย โปธิสิตาและอุมารณณ์ ภัทรวานิชย์ รายงานผลเบื้องต้นโครงการวิจัยเรื่อง “ครอบครัว-
เยาวชน” นครปฐม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2537
- ชั้นสุข ฤกษ์งาม “บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพ่อในมุมมองของวัยรุ่น : ศึกษา
กรณีนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิเคราะห์สังคม คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2537
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม “หน่วยที่ 2 วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *เอกสารการสอนชุด
วิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน้า 2-1 – 2-137 นนทบุรี สาขาวิชา
คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544
- ดวงกมล เวชบรรจงรัตน์ “หน่วยที่ 2 พัฒนาการทางกายของวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา
พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 77-134 พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี สาขาวิชา
คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2545
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และงามตา วนินทานนท์ “ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่น
ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน” รายงานวิจัย กรุงเทพมหานคร
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2536
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม “ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สุขภาพจิต
และจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย” รายงานการวิจัย ฉบับที่ 26 สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพิน ชูชม และงามดาว วนินทานนท์ “รายงานวิจัยเรื่องปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศน์ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย” กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528
- ทวีศรี ษณาคม **ครอบครัวสัมพันธ์** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วิบูลย์กิจการพิมพ์ 2524
- ทัศนาว ติมพะสุต “แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2543
- ทัศนาว บุญทอง “หน่วยที่ 5 การพยาบาลกับพัฒนาการของชีวิต” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา มโนคติและกระบวนการพยาบาล** หน้า 269 – 378 พิมพ์ครั้งที่ 16 นนทบุรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2542
- เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล “บทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2543
- นิสารัตน์ ให้อโก้ “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคม ความผูกพันระหว่างบิดาและบุตร และปัจจัยส่วนบุคคลกับการปรับบทบาทการเป็นบิดาของผู้ที่เป็นบิดาครั้งแรก” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลมารดาและทารก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2540
- น้ำทิพย์ ชูเวทย์ “บทบาทของบิดาในการใช้เวลาอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2539
- นุชรา บุญกนก “บทบาทของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการระบาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2531
- นุชลดา โรจนประภาพรรณ “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2541

- บั้งอร ศุภวิทิตพัฒนา “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2536
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ *คู่มือการเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2540
- _____. *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2540
- _____. *เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร เจริญดีการพิมพ์ 2542
- บุญเย็น ประกอบแสง “บทบาทของผู้ปกครองตามการรับรู้ของตนเองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528
- บุญวดี เพชรรัตน์ “ปัญหาพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย” *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์* 7 (ตุลาคม – ธันวาคม) หน้า 10-25
- ปนัดดา จันทร์อ่อน “การรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชายระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2541
- ปนัดดา ปรียทฤม พรรณศรี หลายนบุญเลิศ และวิวัฒน์ พวงมะลิ “ปัจจัยที่มีผลต่อการหนีเรียนของนักเรียนวัยรุ่น” *สารสภากาพยาบาล* 2 (เมษายน – มิถุนายน 2539) หน้า 34 – 46
- ประดับ เรืองมาลัย *จิตวิทยาวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2529
- ประภารัตน์ ทวีเกียรติตระกูล “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของสามีขณะภรรยาตั้งครรภ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2528
- ปราณี แสคง “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติพัฒนาการของบิดามารดา ระยะครอบครัวมีบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2538

- ปรียา เกตุทัต “หน่วยที่ 4 การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู* หน้า 237–302 พิมพ์ครั้งที่ 14 นนทบุรี สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2543
- _____. “หน่วยที่ 4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 187-237 พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล “ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดากับความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ ด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น“ วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา เอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533
- พนมวรรณ แสนสุข “การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของชายไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม- วิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542
- พรพิมล เจียมนครินทร์ “พัฒนาการวัยรุ่น “ *นิตยสารบันทึกคุณแม่* 55 (กุมภาพันธ์ 2541) หน้า 11-13
- พรภิมล แก้วกมล “ความรู้ ความสะดวกใจ และการตอบสนองของบิดามารดา เกี่ยวกับพัฒนาการ ทางเพศของบุตรวัยรุ่น“ วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2539
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ *จิตวิทยาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย 2535
- พรรณธิดา เนื่องทวี “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดาใน กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539
- พาณี บุตรนิพนธ์ “บทบาทการเป็นบิดาในมุมมองของวัยรุ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน- บริหารศาสตร์ 2540
- เพียววี ผลภาค “บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเองของวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกจิตวิทยา- พัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2539
- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ “ศิลปะการเป็นพ่อแม่” *วารสารสุขศึกษา* 2 (พฤษภาคม 2522) หน้า 31-46

- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ และคณะ *อนามัยครอบครัว* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การพิมพ์ 2528
- _____. “การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน” *วารสารสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย* 27 (มีนาคม 2531) หน้า 42 – 51
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์ “หน่วยที่ 15 ครอบครัวกับการพัฒนาชนบท” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาครอบครัวและสิ่งแวดล้อม* หน้า 897 - 937 พิมพ์ครั้งที่ 14 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2541
- มาสินี ไพบูลย์ “การรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยขอนแก่น” *วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 2538
- ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวระยะมีบุตรวัยรุ่นกับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น” *วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 2543
- ยุวดี ภาษา และคณะ *วิจัยทางการพยาบาล* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สยามศิลป์การพิมพ์ 2540
- รติพร ถึงฝั่ง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาและพัฒนาการตามวัยของบุตรวัย 0 – 6 ปี” *วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล* 2541
- รัชณี ลาขโรจน์ “หน่วยที่ 5 การพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 245 – 312 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2529
- ราชบัณฑิตยสถาน *พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 2530
- รุจา ภูไพบูลย์ *การพยาบาลครอบครัว แนวคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้* คณะพยาบาลศาสตร์ ภาควิชาการพยาบาลอนามัยแม่และเด็ก มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2534
- วัชรีย์ ชูธรรม “หน่วยที่ 13 ครอบครัวและการพัฒนาบุคลิกภาพ” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาเด็กและเยาวชนกับการส่งเสริมอาชีพ* หน้า 905 – 975 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2528

- วันเพ็ญ พงษ์ประยูร “หน่วยที่ 14 การแนะแนววัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 325 – 417 พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ “การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูพัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร” รายงานการวิจัย ฉบับที่ 29 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526
- วัลลภ ตั้งคณานุกฤษ์ *บทบาทพ่อในครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์* เอกสารการประชุมรณรงค์ส่งเสริมสถาบันครอบครัว วันที่ 16 ธันวาคม 2537 ณ ตึกสันติไมตรีทำเนียบรัฐบาล 2537
- วิทยา นาควัชระ “หน่วยที่ 6 การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการเด็กและการอบรม* หน้า 375-425 พิมพ์ครั้งที่ 4 นนทบุรี สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2543
- วินัดดา ปิยะศิลป์ “ครอบครัววัยรุ่น” ใน *การพัฒนาครอบครัว* หน้า 123 – 166 คณะกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด 2540
- วิมลนิจ สิงหะและละออง ชูบรรจง “การเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก” ใน *การพยาบาลเด็ก* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 2531
- วิลาวลัย ศรีสุวรรณ “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของกลุ่มสมรส เจตคติของบิดาต่อบุตร กับบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาที่มีบุตรคนแรก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2531
- วิواهرวัน มูลสถาน “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523
- ศรันย์ คำริสุข *จิตวิทยาพัฒนาการ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร 2525
- ศิริพร สิ้นธนัง “บทบาทของพ่อในการดูแลและป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของลูกชายวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2539
- ศรีเรือน แก้วกังวาล *จิตวิทยาพัฒนาการ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แพรวพิทยา 2521

- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ “ครอบครัวไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข” ใน *ผลการสัมมนาระดมความคิดเรื่องการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตัวเองได้* สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2537
- สังวาลย์ สมสนิท “ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับพ่อแม่และการปรับตัวของวัยรุ่น” *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร* 2518
- สมศรี กิจชนะพานิชย์ และคณะ “บทบาทสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (แรกเกิดถึง 6 ปี) บนเส้นทางแรงงานอพยพจากอีสานสู่กทม.” รายงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2540
- สุชา จันทร์เอม *จิตวิทยาทั่วไป* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2533
- _____. *จิตวิทยาพัฒนาการ* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2542
- สุชาติ โสมประยูร และวรรณี โสมประยูร *เพศศึกษา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2531
- สุพัตรา สุภาพ *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2534
- สุภาพร อธิวรกุล “พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูของบิดามารดาในเรื่องเพศ คัดนำเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี” *วิทยานิพนธ์ปริญญา-คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* 2541
- สุภา มาลากุล ณ อยุธยา “หน่วยที่ 12 ปัญหาการเสพติดและปัญหาทางเพศในเด็กวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 165 – 238 พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- สุมน อมรวิวัฒน์ *การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย* กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534
- สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ *การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย* กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534

- สุรางค์ จันทร์เอม *จิตวิทยาพัฒนาการ* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัด
อักษรบัณฑิต 2527
- สุวดี ศรีเลณวัติ *จิตวิทยากับการพยาบาลผู้ป่วยเด็ก* กรุงเทพมหานคร พิสิษฐ์เซ็นเตอร์การพิมพ์
2530
- สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544
- สุวัฒนา วิบูลเศรษฐ์ “หน่วยที่ 4 บทบาทและสัมพันธภาพในครอบครัว” ใน *เอกสารการสอนชุด
วิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน้า 4-1 – 4-34 นนทบุรี สาขาวิชา
คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- สุวัฒนา วิบูลเศรษฐ์ เกื้อ วงศ์บุญสิน และวิพรรณ ประจวบเหมาะ “การศึกษาความสัมพันธ์
ของประชากร 3 วัยในประเทศไทย” กรุงเทพมหานคร สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536
- โสพิณ สุวรรณกุล “ศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก” วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
2535
- โสภณรัตน์ จันทร์ประภา *การบริหารทางจิตสำหรับเด็กวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว 2543
- อรทัย คล้ายสุวรรณ “การเปรียบเทียบบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 0 – 5 ปี ที่มารับ
บริการระหว่างแผนกกุมารเวชศาสตร์และหน่วยกุมารจิตเวช แผนกจิตเวชศาสตร์
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตเวช -
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538
- อรทัย รัตนมณี “การศึกษารoles บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในเขตเมือง”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538
- อมรา ภิณูโย “ความรู้ เจตคติ และบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1 – 3 ปี” วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล 2533

- อัจฉรา พุ่มมณีกร “บทบาทของบิดาที่เป็นนักธุรกิจในทัศนะของบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญา
 สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2537
- อัจฉรา สุขารมย์ “บทบาทของพ่อต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก” *วารสารพฤติกรรมศาสตร์* ปีที่ 7
 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2544 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
 วิโรฒ หน้า 35 – 40
- อัยฎางค์ กวีวัฒนา “ความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นต่อบทบาทของพ่อ” วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก 2539
- อำไพ วรรณเชษฐอิสรา “การรับรู้บทบาทของบิดากับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดู
 บุตรคนแรกวัย 0 – 2 เดือน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารณ-
 สุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล 2537
- อุดมศิลป์ แสงศรีนาม *คู่มือการสอนเรื่องครอบครัวศึกษา* กรุงเทพมหานคร สมาคม-
 วางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทร-
 บรมราชชนนี 2530
- อุมาพร ตรังคสมบัติ *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร เพื่อฟ้าพรินดิ่ง
 2540
- Allport, G.W. *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holf Rinehart and Winston
 The United States of America, 1982.
- Anderson, S.L.H. *Attitude of Oklahoma Jaycees Towards the Father's Role*. Oklahoma
 State University, 1982.
- Biller, H.B. “The Father and Sex Role Development.” in *The Role of the Father in Child
 Development.* , 2nd Ed. USA.: John Wiley and Sons, 1981: 319–358.
- Block, J. Vonder A, Lippe and J.H. Blook. “Sex Role and Socialization: Some Personality
 Concomitants and Enviornmental Antecedants.” *Journal of Consulting and
 Clinical Psychology.* 41 (1973): 321-341.
- Darling - Fisher C.S., Tiedje LB. “The Impact of Maternal Employment Characteristics
 on Father's Participation in Child Care.” *Family Relations.* 39 (1990): 20-26.

- Easterbrook, M.A. and Goldberg, W.A. "Toddler Development in the Family: Impact of Father Involvement and Parenting Characteristics." *Child Development*. 55 (1984): 745–752.
- Greebergre, Ellen and Goldboerg, Wendy A. "Work Parenting and the Socialization of Children Developmental Psychology." (January 25, 1989): 22 - 25
- Harris, Mullan Kathleen and S. Philip Morgan. "Father Sons and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting" *Journal of Marriage and Family*. 53 (1991): 531–544 .
- Hurlock, E.B. *Adolescent Deverlopment*. 4th . Ed. Tokyo: McGraw – Hill, 1973.
- Lamb, M.E. *The Father Role: Applied: Perspectives*. New York: John Wiley and Sons, 1986: 30-37.
- Margolin, G. and Patterson, G.R. "Differential Consequences Provided by Mothers for their Sons and Daughters." *Development Psychology*. 15 (1975): 301-305.
- Martin, Dorothy H. "Fathers and Adolescents." *Dimensions of Fatherhood*. Edited by M.H. Harson and Frederic. W. Bozett. 170–195; California: Sage Publications, 1985.
- Potter, J.M. *Thai Peasant Social Structure*. Chicago: Union of Chicago Press, 1976.
- Radin, N. "The Role of the Father in Cognitive, Academic and Intellectual Development." in *The Role of the Father in Child Development*. 2nd. ed . USA.: John Wiley and Sons, (1981): 379 – 427.
- Reuter, M.W. and H.B. Biller. "Perceived Paternal Nurturance – Availability and Personnality Adjustment Among College Males." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 40 (1973): 339 – 342.
- Tomlinson, P.S. "Father involvement with first – born infant : Interpersonal and Situational Factor." *Pediatric Nursing*. 13 (1987): 101 – 105, 139.
- Ventura, J.N. "Patient Coping Behaviors, Parent Functioning and Infant Temperament Characteristics." *Nursing Research*. 31 (March – April, 1982): 269 – 273.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์
 สถานที่ทำงาน สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 วุฒิการศึกษา Ph.D. (Human Development and Family Studies) (honour)
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและครอบครัว
 การเล่นเกมของเด็กในครอบครัว การให้ความรู้พ่อแม่และชีวิตครอบครัว โครงสร้างและบทบาท
 หน้าที่ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว แบบฉบับ/แบบแผนชีวิตครอบครัว ความอยู่
 ดีมีความสุขของครอบครัว ระบบสารสนเทศและการวิจัยด้านครอบครัว
2. ชื่อ ดร.วิไลภา สบายยิ่ง
 สถานที่ทำงาน สำนักบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นอาจารย์ควบคุมการสัมมนาเสริม และเขียนประมวลสาระ
 ชุติวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่6 (การขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว)
 ตอนที่ 6.2 (การอบรมขัดเกลาทางสังคมในบริบทที่หลากหลายทางวัฒนธรรม)
3. ชื่อ ศาสตราจารย์บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ
 สถานที่ทำงาน คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 วุฒิการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญในการวิจัยทางด้านประชากรศึกษา
 สิ่งแวดล้อมศึกษา การวิจัยปัญหาทางการแพทย์และสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์
 สอนนิพนธ์ระเบียบวิธีการวิจัย สถิติ การวัด และประเมินผลในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และ
 ปริญญาเอก ของภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 เป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยเอกชน และเป็นวิทยากรบรรยายวิชาการวิจัย สถิติ และการ
 ประเมินผลในส่วนราชการ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

4. ชื่อ ดร.สาวิตรี เทียนชัย

สถานที่ทำงาน กองโรงพยาบาลภูมิภาค

วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา ประชากรศึกษา

ประสบการณ์หรือความชำนาญ มีผลงานวิจัยด้านการแพทย์และสาธารณสุข จำนวน 10 เล่ม

เป็นวิทยากรบรรยายวิชาการวิจัย สถิติ และการประเมินผลในส่วนราชการ สังกัดกระทรวง

ศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

5. ชื่อ ดร. ทศนีย์ จารุรัตน์จามร

สถานที่ทำงาน วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก สาขา จิตวิทยา

ประสบการณ์หรือความชำนาญ ให้คำปรึกษาเรื่องการวางแผนการสร้างเครื่องมือ และสถิติใน

การวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันราชภัฏ และสถาบัน

เทคโนโลยีราชมงคล

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

ที่ ทม 1312/....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบล บางพูด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

20 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือ

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนบุนนาคพิทยาคม

เนื่องด้วย นาง สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกการพัฒนาคอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยโดย ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 30 คน นำแบบสอบถามไปให้บิดาของนักเรียนตอบ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแบบสอบถาม ทั้งนี้ จะมีให้เป็นการรบกวนเวลาเรียนตามปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ดังกล่าว และผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่งานวิชาการสืบไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาได้ทดลองเครื่องมือตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่า จะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเดช สิริพิงศ์พิทยา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312/....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบล บางพูด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

20 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนชยานาถพิทยาคม

เนื่องด้วย นาง สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกการ
พัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยจากบิดาของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวนชั้นปีละ 20 คน รวมเป็น 120 คน โดยให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดา
ตอบ

จึงเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บ
ข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ ความกรุณา
จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเดช สิริพิงศ์พิทยา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312/....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบล บางพูด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

20 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนอุทิศไพบูลย์ชนูปถัมภ์

เนื่องด้วย นาง สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกการ
พัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยจากบิดาของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวนชั้นปีละ 20 คน รวมเป็น 120 คน โดยให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดา
ตอบ

จึงเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บ
ข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ ความกรุณา
จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเดช สิริพิงศ์พิทยา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312/....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบล บางพูด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

20 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนหันคาพิทยาคม

เนื่องด้วย นาง สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกการ
พัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยจากบิดาของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวนชั้นปีละ 20 คน รวมเป็น 120 คน โดยให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดา
ตอบ

จึงเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บ
ข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ ความกรุณา
จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเดช สิริพิงศ์พิทยา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312/....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบล บางพูด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

20 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนคุรุประชาสรรค์

เนื่องด้วย นาง สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกการ
พัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยจากบิดาของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวนชั้นปีละ 20 คน รวมเป็น 120 คน โดยให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้บิดา
ตอบ

จึงเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บ
ข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณา
จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเดช สิริพิงศ์พิทยา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573 โทรสาร 0-2503-3639

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบิดาและด้านครอบครัว

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อความหรือตัวเลข ลงในช่องว่าง หรือใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง

() หน้าข้อความตามที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. อายุของท่าน.....ปี.....เดือน (นับถึงวันที่ตอบแบบสอบถาม)

2. สถานภาพสมรส

() 1. คู่

() 2. หม้าย (ภรรยาเสียชีวิต)

() 3. หย่าร้าง / แยกกัน

3. ระดับการศึกษา

() 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

() 2. ประถมศึกษา

() 3. มัธยมศึกษา

() 4. อาชีวศึกษา/อนุปริญญา

() 5. ปริญญาตรี

() 6. สูงกว่าปริญญาตรี

() 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. อาชีพปัจจุบัน

() 1. อาชีพที่ทำงานในบ้าน

() 2. อาชีพที่ทำงานนอกบ้าน

5. รายได้ประจำของท่านเฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

6. ลักษณะครอบครัวของท่าน

() 1. ท่านอยู่กันเฉพาะตัวท่าน ภรรยา และบุตร เท่านั้น

() 2. มีทั้งตัวท่าน ภรรยา บุตร และญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย

7. จำนวนบุตรทั้งหมดคน

8. จำนวนบุตรที่มีอายุระหว่าง 12 - 17 ปี ของท่านมี คน

9. บุตรวัยรุ่นของท่านเป็นเพศ

() 1. เพศชาย

() 2. เพศหญิง

() 3. ทั้งเพศชายและเพศหญิง

ส่วนที่ 2 บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริงตามที่ท่านได้กระทำกับบุตร

เพียงข้อละ 1 คำตอบ โดยแสดงเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ซึ่งตรงกับข้อความ

ในแต่ละข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การตอบดังนี้

ทำเป็นประจำ หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้น ทุกครั้งที่มีโอกาส

ทำบ่อยครั้ง หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้นเกือบทุกครั้ง

ทำนาน ๆ ครั้ง หมายถึง การกระทำตามข้อความเช่นนั้นบางครั้ง

ไม่เคยทำ หมายถึง การไม่กระทำตามข้อความนั้นเลย

กิจกรรม	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนานๆครั้ง	ไม่เคยทำ
1.การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย				
1.1 การดูแลให้บุตรรับประทานอาหารเช้าที่เป็นประโยชน์
1.2 การดูแลให้บุตรรักษาความสะอาดร่างกาย
1.3 การส่งเสริมให้บุตรได้ออกกำลังกาย
1.4 การให้คำปรึกษาบุตรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น
1.5 การดูแลเอาใจใส่เมื่อบุตรไม่สบาย
1.6 การดูแลจัดหาเสื้อผ้า หรือ เครื่องใช้ส่วนตัวให้กับบุตร
1.7 การให้คำแนะนำแก่บุตรเกี่ยวกับการผ่อนคลายอารมณ์ทางเพศ โดยการเล่นกีฬาหรือการทำงานอดิเรก
2.การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์				
2.1 การแสดงความรักต่อบุตร โดยการพูดคุย สัมผัส หรือ โอบกอด
2.2 การเปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น
2.3 การให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนวทางให้บุตร
2.4 การสนับสนุนให้บุตรคิดหาเหตุผล และตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2.5 การพูดคุยกับบุตร
2.6 การชมเชยเมื่อบุตรแสดงความสามารถ
2.7 การเปิดโอกาสให้บุตรชี้แจงเหตุผลก่อนว่ากล่าว/ลงโทษ
3.การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม				
3.1 การส่งเสริมให้บุตรเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน
3.2 การชี้แนะให้บุตรรู้จักการคบเพื่อน
3.3 การแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศ
3.4 การอบรมให้บุตรรู้จักเกรงใจผู้อื่น

กิจกรรม	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนานๆครั้ง	ไม่เคยทำ
3.5 การผ่อนปรนมารยาททางสังคมของบุตร
3.6 การส่งเสริมให้บุตรทำกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน
3.7 การไม่ยกเอาพี่น้องหรือบุตรของคนอื่นในวัยเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง
3.8 การจัดให้บุตรวัยรุ่นมีห้องแยกเป็นสัดส่วน
4.การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา				
4.1 การติดตามผลการเรียนของบุตร
4.2 การให้อิสระในการเลือกเรียนตามความต้องการของบุตร
4.3 การจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนให้แก่บุตร
4.4 การส่งเสริมให้บุตรได้เรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่บุตรสนใจ
4.5 การพาบุตรไปทัศนศึกษาหาความรู้นอกสถานที่
4.6 การให้คำปรึกษาในการเลือกอาชีพที่บุตรสนใจ
4.7 การเพิ่มพูนความรู้ของบุตรโดยการให้คำแนะนำหรือจัดหาหนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ให้บุตรอ่าน
4.8 การสนับสนุนให้บุตรอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน
4.9 การดูข่าวสาร ทางโทรทัศน์ร่วมกับบุตร
4.10 การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองกับบุตร
5.การเป็นแบบอย่างที่ดี				
5.1 การทำงานได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้
5.2 การปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมือง
5.3 การมีความซื่อสัตย์
5.4 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

กิจกรรม	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนานๆครั้ง	ไม่เคยทำ
5.5 การช่วยเหลืองานในบ้าน
5.6 การประหยัดและอดออม
5.7 การทำบุญ ตักบาตร
5.8 การไม่เที่ยวนอกบ้านกับเพื่อน
5.9 การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องที่เดือดร้อนหรือ
5.10 การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่
5.11 การรักษาสัญญาที่ให้กับบุตร
5.12 การไม่สูบบุหรี่
5.13 การไม่ดื่มสุรา
5.14 การไม่เล่นการพนัน
5.15 การไปทำงานทันเวลา
5.16 การช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน
6.การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว				
6.1 การไปเที่ยวหรือพักผ่อนร่วมกันทั้งครอบครัว
6.2 การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับบุตร
6.3 การให้คำปรึกษาแก่บุตร เมื่อมีเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจ
6.4 การพูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัว หรือปัญหาครอบครัว
6.5 การกำหนดกฎระเบียบในครอบครัว เพื่อให้สมาชิก ทุกคนปฏิบัติตาม
6.6 การเปิดโอกาสให้บุตรได้ซักถาม
6.7 การไม่เข้มงวดเกี่ยวกับเวลากลับบ้านของบุตร

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดู

บุตรวัยรุ่น

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อความเพื่อแสดงความคิดเห็นของท่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายของบุตรวัยรุ่น

.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางจิตใจ/อารมณ์ของวัยรุ่น เช่น การรู้จักควบคุมอารมณ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นมีบทบาทที่เหมาะสมในสังคม เช่น การเคารพกฎระเบียบต่าง ๆ การคบเพื่อนที่ดี การช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อส่งเสริมทางด้านสติปัญญาแก่บุตรวัยรุ่น.....

.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรวัยรุ่น.....

.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่าบิดาควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ
วัน เดือน ปีเกิด	15 ธันวาคม 2515
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
ประวัติการศึกษา	ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2538
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลชัยนาท อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
ตำแหน่ง	พยาบาลวิชาชีพ 6 ว. (ด้านการพยาบาล)